Přímá Cesta

září 2002 | číslo 3 | cena: 25Kč / 30Sk

ŽENA

jazyce

vydává Feministická skupina 8. března

http://fs8brezna.ecn.cz, fs8.brezna@centrum.cz

Vážení čtenáři a čtenářky,

právě otevíráte již třetí číslo feministického časopisu Přímá cesta.

Mírně jsme upravily/i „image“, které však už bude do budoucna víceméně stabilní.

Odezvy na minulá čísla se značně různí: od pochval za obohacení nabídky „alternativních“ tiskovin i názorového spektra až po strašlivé rozhořčení, které se objevuje zvláště v diskusích a řekla bych, že je částečně zaviněno naprostým nepochopením a ignoranstvím ze strany těch, kteří jsou tolik útoční. Ale i to by se dalo označit za konstruktivní.

Nyní však již aktuálně: Pro toto číslo jsme zvolily/i téma „Žena v jazyce“. Někomu se může zdát zabývání se ženami z lingvistického hlediska ztrátou času, my však máme za to, že jazyk nás do určité míry zpětně ovlivňuje, proto zabývání se jím považujeme za stejně důležité jako zabývání se reálným postavením žen v rodině, společnosti.

K tomuto tématu se váže úvodní zamyšlení nad komunikací mezi pohlavími. Žena a muž si nerozumí, jakoby mluvili jinými jazyky, ale jaké jsou příčiny a důsledky?
Dále článek o snad nejpatrnější jazykové odlišnosti žen od mužů v běžném životě: koncovka -ová za příjmením žen. Je to jen zažitá tradice a nepodstatná „hloupost“ nebo něco, co nás svazuje do podřízené role ?

Diskriminace ženy v jazyce je mohutně zastoupeno v reklamním průmyslu. Lesk krásy ženy jakožto ideálu hodného zbožňování a přitom jen objektu, nikoli individuality a osobnosti je vždy podbarven nějakým tím odpovídajícím sloganem… Reklama k nám hovoří, sice výmluvně, tím však vlivněji.
Na toto téma se specializuje jednak článek s příznačným názvem „Jazyk reklamy: krásné ženy, inteligentní muži“, kde je tato relativně nová řeč podrobněji rozebrána.V druhém článku je pak přiblíženo konkrétních pět případů reklam, které jsou sexistické, genderově stereotypní či se nás zkrátka snaží přesvědčit, že nejsme dost krásné.
V tomto čísle také najdete vcelku obsáhlou exkurzi do historie anarchofeminismu, tentokrát ve formě prohlášení dvou významných anarchofeministek - Peggy Cornegger a Carol Ehrlich.

Mimo teorie přinášíme také mnohé recenze: například na knihu Toni Morrison - Milovaná či na film Domácí štěstí hodný pozornosti, podle románové předlohy George Orwella; aktualitu o vítězství Judi Bari a Darylla Cheneyho nad FBI a Oaklandskou policií ve dvanáct let starém případu, ve kterém se jednalo především o konstruování důkazů proti Earth First! a jiným radikálním ekologickým organizacím ze strany FBI; nebo třeba rozhovor se skupinou Naive Fighters.

Přejeme příjemné počtení.

obsah:

- Editorial str. **02**
- Hovory žen s muži jsou mezikulturní komunikací str. **03**
- Sexismus v jazyce, aneb jaký má smysl feministická lingvistika? str. **04**
- Německý a anglický jazyk pod feministickým drobnohledem str. **05**
- Sexismus ve jménu humanismu str. **05**
- Jazyk, média a stereotypy str. **06** - 07
- Jazyk reklamy: krásné ženy, inteligentní muži str. **08**
- „Když to -ová máte, tak to používejte…” - Mají ženy právo na nepřechýlená příjmení? str. **09**
- Vytoužená minulost: Dějiny lásky a sexuality mezi osobami stejného pohlaví v Americe od příchodu Evropanů po současnost str. **10** - 13
- Portréty bezejmenných aktivistek - Karen Horney str. **13**
- Z historie anarchofeminismu… str. **14** - 16
- Anarchisté pro - život?!? str. **17**
- Pro - život, nebo proti němu? str. **17**
- Judi Bari a Darryl Cherney str. **18**
- Gender a média - analýza reklamy z hlediska genderu str. **19**
- Rozhovor s Naive Fighters str. **20** - 23
- Archív anarchofeministických materiálů str. **23**
- Vývoj ženské práce a ženského odborového hnutí str. **24** - 26
- Kultura: knihy, film, výstava str. **26** - 27

Redakční rada: Hedvika, Linda, Markéta, Tamara, Světlana

Korektorka: Markéta

Grafička: Markéta

Své články a názory související s **PŘÍMOU CESTOU** posílejte na:
primacesta@centrum.cz
Veškeré materiály objednávejte na:
fs.distribuce@centrum.cz

Feministická skupina 8. března pořádá přednášku na téma:

CO JE FEMINISMUS, ANARCHOFEMINISMUS?
★ jejich vznik a vývoj ★

kde: kavárna U bílého slona, Univerzitní 10, Olomouc
kdy: 30. 10. 2002

HOVORY ŽEN S MUŽI JSOU MEZIKULTURNÍ KOMUNIKACÍ

Žena přijde domů z práce, ale muž se jí nezeptá, jak se celý den měla. Přitom ona na takovou otázku čeká. Ne proto, že by se zrovna událo něco převratného, ale prostě proto, že jí tím dá najevo, že mu není lhostejná. On ale takovou otázku nepoloží - pokud se nic zásadního nestalo, není o čem mluvit, a pokud se stalo, ona mu to přece sama řekne. Žena je zklamaná, muže její postoj rozladí a oheň je na střeše. Přitom tato situace je jen zářnou ukázkou toho, že muži a ženy uplatňují při komunikaci rozdílné principy a vlastně hovoří zcela odlišným jazykem.

Americká lingvistka Deborah Tannen dokonce tvrdí, že rozhovor mezi mužem a ženou je mezikulturní komunikací, neboť dochází ke střetu dvou odlišných hovorových stylů. Přestože na sebe mluvíme česky, mezi jazykem mužů a žen lze vysledovat jasné rozdíly. Většina z nich vzniká v samém procesu socializace, kdy se učíme mluvit a prostřednictvím jazyka poznáváme svět a konstruujeme vlastní identitu. Ačkoli si to rodiče jen těžko přiznají, odmalička komunikují odlišně s dcerami a syny. To prokázal mírně podlý experiment, kdy stejné miminko bylo oblečeno nejprve do modrých dupaček - barvy v západní civilizaci jasně signalizující, že se jedná o chlapečka - a poté do růžového oblečku, což je jasně „holčičí“ barva. Zatímco pronikavý pláč dítěte v modrých dupačkách lidé interpretovali jako znak chlapcovy budoucí síly a průbojnosti, ten stejný pláč toho stejného dítěte oblečeného do dupaček růžových byl chápán jako projev citlivosti a lidé se holčičku snažili něžně ukonejšit.

Ženy sdílejí, muži vládnou

Schopnost děvčat vyjádřit své emoce je rozvíjena mnohem více, než u chlapců, jejichž komunikace je zaměřena spíše na jasné, stručné informace. Z toho vyplývá zásadní rozdíl: ženy používají jazyk **vazeb** a **intimity**, zatímco muži jazyk **postavení** a **nezávislosti**. Muži se cítí lépe, když podávají informace, vyjadřují názory a autoritativně hovoří ke skupině. Ženám je naopak bližší podporovat druhé v komunikaci a nevyčnívat. Proto muži zápasí se slovy, mají-li ve chvílích intimity vyjádřit své city, proto bývá pro ženy ve vysokých funkcích často obtížné oslovit na pracovních mítincích širší publikum, složené navíc mnohdy převážně z mužů. Jejich situace je o to složitější, že přizpůsobí-li svůj řečnický styl autoritativnímu postavení, riskují, že v očích publika zkompromitují svou ženskost.

Proto ženy podle Deborah Tannen říkají ano, aby vyjádřily rozumím, chápu. Muži řeknou ano, jen když souhlasí. Naopak v nesouhlasu ženy spatřují skryté sdělení **hrozby** visící nad intimitou. Ovšem muž v možnosti nesouhlasu vidí právě **znamení** intimity. Sama domácí pohoda může mít pro muže a ženu velmi protikladný, až neslučitelný význam. Pro mnoho mužů domov znamená místo, kde se nemusí prosazovat a budit dojem svým slovním projevem. Konečně jsou v situaci, kdy se od nich nežádá mluvení. Jenže pro ženy znamená domácí pohoda možnost popovídat si se svými nejbližšími, svobodu mluvit a nestarat se, jak budou jejich slova posuzována. Ale pokud o takovém rozdílu v představách o domácí pohodě nevíme, můžeme jí jen těžko dosáhnout …

Muži používají řeč především pro sdělování informací, jako prostředek zachování vlastní nezávislosti a udržení svého postavení v hierarchickém společenském řádu. Ženy užívají řeč v první řadě jako nástroj pro sbližování. Zajímavý je příklad s řidičem, který nezná cestu, ale raději desetkrát projede tou stejnou ulicí, než aby se zeptal na směr. Přitom jeho partnerce na sedadle spolujezdce takové jednání připadá směšné a sama by se dávno na cestu optala. Jenže pro muže by stočení okénka a otázka po směru znamenalo přiznání slabosti a kapitulace. Naopak ženy západní civilizace jsou naučené a zvyklé prosit o pomoc a přijímat ji. Muži pak cítí svoji čestnou povinnost prosbě vyhovět, ať se jim to právě hodí nebo ne.

Mluvení podporuje přátelství

Když si spolu ženy povídají v situacích neformálních, přátelských a zaměřených na sbližování, často používají spolupracujícího překrývání: posluchačky mluví zároveň s vypravěčkami, aby tím daly najevo účast, porozumění a podporu. Právě tento zvyk vedl mužské posluchače k vytvoření stereotypu, že ženy jsou kdákavé slepice.

Toto skákání do řeči, jež ovšem není vůbec nezdvořilé, vytváří pevnou zpětnou vazbu. S muži podle Jeniffer Coates, která studovala konverzaci mezi ženskými přítelkyněmi, obvykle stejným způsobem plným vřelosti a emocí hovořit nelze. U žen nejde totiž ani tak o to, co je sdělováno, nýbrž jak je to sdělováno. To muži považují za zbytečné caviky, neboť pro ně je důležitá informace.

Když se lingvisté zeptali žen, co nejčastěji dělají se svými přítelkyněmi, jako hlavní odpověď vždy zaznělo: „Povídáme si“. Mluvení je pro ně totiž základním konstitučním prvkem přátelství. Mluvením se dělá přátelství. Tázané ženy uvedly, že společně navštěvují galerie, kina, restaurace, ale všechny tyto činnosti jsou vlastně jakousi „záminkou“ pro to, aby si v první řadě povídaly. Hlavními tématy rozhovorů žen podle výzkumů jsou: lidé - partneři, děti, přátelé, ženy samy.

Současné chápání ženskosti je nastaveno tak, že vidí ženy jako milující, svědomité (ve vztahu k rodičům a partnerům), nekritické (ve vztahu k dětem) a pečující o svůj vzhled (zejména co se týče tloušťky). Avšak jak ukazuje každodenní život, ženy nejsou tak pasivní, jakými by je chtěla převládající ideologie mít. Musejí však ještě bojovat za to, aby mohl být veřejně odkryt alternativní diskurz, v němž si beztrestně postěžují na to, jak strašně je štve jejich matka, že jim děti lezou na nervy a že je jim ukradené, když nemají velikost punčoch považovanou za jedinou správnou a ideální.

Bohdana

Sexismus v jazyce, aneb jaký má smysl feministická lingvistika?

Studenti, kolejné za červen 2002 je třeba zaplatit do 15. srpna 2002. „Hm..., že by kolejné za příslušnice ženského pohlaví platil stát? Nebo univerzita? Nebo dokonce nějaký soukromý dárce? No tak fajn, alespoň ušetřím. Jako studentka si nemůžu moc vyhazovat z kopýtka“. I takto je možné pochopit tuto „nástěnkovou“ výzvu. Přestože nám zkušenost říká, že tímto mužským rodem v množném čísle - STUDENTI - jsou myšleny i ženy. Proč tedy rovnou nenapsat „Studenti a studentky“, nebo popřípadě studující? Moc práce? Proč? Na tyto, ale i na další otázky se ptá a zároveň se snaží odpovídat i relativně mladá jazykovědná disciplína zvaná feministická či genderová lingvistika.[1] A tu bych vám ráda ve svém příspěvku přiblížila.

Hnidopišství, nebo touha po právu netrpět češtinou?

Feministická lingvistika je do jisté míry i sociologická disciplína, a to z jednoho prostého důvodu. Snaží se postihnout vliv jazy-

ka na genderové stereotypy, protože jazyk je hlavním nástrojem socializace člověka, tzn. jeho formování a integrace do společnosti. Jazykem nejen mluvíme, ale skrz něj myslíme a formulujeme svoje postoje k životu a své světonázory. Toť obecné tvrzení. Dosadíme-li do něj genderový aspekt, vyjde nám tato definice: „Způsob, jak mluvíme, není definován ani určován naší genderovou identitou, naopak je jedním z faktorů, které náš gender konstruují.“[2] Tento vztah, tedy vztah stereotypních genderových rolí a jazyka, popisuje a reflektuje feministická lingvistika. Její nejznámější a pravděpodobně nejodbornější českou reprezentantkou je germanistka Phdr. Jana Valdrová působící na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Jana Valdrová sama definuje feministickou lingvistiku takto: „Dnes se feministická lingvistika věnuje analýzám konverzačního stylu, výzkumu mechanismů prosazování moci prostřednictvím jazyka obecně, úloze jazykovědy při budování osobnosti, strategii a taktice řečového projevu v cestě za úspěchem, možnosti terapie pomocí diskurzu a pod.“[3] Z toho vyplývá, že feministická lingvistika se nezabývá pouze sexismem v jazyce, ale že má širší rámec než pouhou důslednost v rozlišování mužského a ženského jazykového rodu. Feministická lingvistika přináší řadu nových pojmů, které se zde pokusím definovat.

Sexismus v jazyce (linguistic sexism)[4] - Význam je jasný, jedná se o diskriminaci v jazyce na základě pohlaví, žen se to však dotýká více.

Splitting - pro tento pojem se ještě žádný český termín neetabloval. Jedná se o formy typu: čtenář/ka, čtenář/čtenářka, tedy o užívání lomítka.

Generické maskulinum - jedná se o používání mužského rodu v případě, kdy se jedná o oboje pohlaví. Např. Oni (muži i ženy) tam byli. Třicet devět žen a jeden muž vstoupili do místnosti. Praktickým příkladům se ještě budu věnovat v závěru článku.

Rodořeč (genderlects) - vyskytují se názory, že muži a ženy nemluví různými nářečími ale různými rodořečmi a proto si mnohdy nerozumí. Tuto teorii ale mnoho feministických lingvistek a lingvistů neuznává, protože si uvědomují i jiné aspekty formující vyjadřování. Tvrdí, že kromě genderu jsou i další sociální determinanty jako kultura, sociální postavení, třída, barva pleti, atd. S tímto názorem se ztotožňuji i já, ale v tomto článku se věnuji pouze feministickému aspektu, který krom toho i ty další aspekty zahrnuje.

Gender - i na stránkách Přímé cesty slovo vysvětlované, v rámci přehlednosti se ho ale pokusím definovat i zde. Gender je kulturou (tedy i jazykem) formovaná skupina vlastností a chování spojená s obrazem muže a ženy.

Přechylování - ke slovům právník, lékař, pilot, poručík atd. existují ženské protějšky: právnička, lékařka, pilotka, poručice, i když zejména ten poslední zní našim uším divně. Prakticky se nepoužívá. Proč? Protože se ženy v armádě etablovaly teprve nedávno. Jak myslíte, že v roce 1947 znělo lidem slovo ministryně? Tehdy položil Ústav pro výzkum veřejného mínění občanům/občankám tuto otázku: Jak byste nazýval/a ženu, která se stala členkou vlády: ministerka, ministryně, ministerkyně či ministra? Pořadí doporučených odpovědí bylo takovéto: ministra 25 %, ministerka 16 %, ministerkyně 15 %, a současně užívané ministryně bylo na posledním místě s pouhými 11 %. Proč nám tedy zní pořád některá přechýlená povolání divně, když dnes na počátku jednadvacátého století, se ženy v západní Evropě etablovaly už prakticky ve všech společenských i profesních funkcí? Proč se tomu pořád bráníme, když nám jazyk tento prostor poskytuje?

Teď po úvodu do problematiky bych ráda uvedla několik příkladů: Výše zmíněná Jana Valdrová rozebrala tisíce novinových titulků z nejčtenějších českých deníků. „Nepřítomnost ženských tvarů v nich byla pravidlem. Jako by se společenské, kulturní a politické dění odehrávalo téměř bez účasti žen (...) nadužívání generického maskulina podle mého přesvědčení nevhodně konzervuje obraz muže v roli výlučného tvůrce hodnot na úkor ženského společenského přínosu.“[5] Pravda je, že když v patriarchátu žijeme, jak můžeme mluvit jiným než patriarchálním jazykem? Může jazyk rozvíjející se v souladu se společenskými změnami tento proces předběhnout? Nebo je jazyk v tomto případě pozadu? A proč, proč se slovo mobil - mobilní telefon, esemeska apod. vžilo téměř hned? Možná, že většina mužů a s nimi i bohužel mnoho žen skrývající se za mužská pojmenování a doufající tak ve větší autoritu (jsem přesvědčena o tom, že patriarchát vědomě či nevědomě udržuje a podporuje mnoho žen) cítí ohrožena ztrátou falešného sebevědomí? Jana Valdrová a s ní další jmenné i bezejmenné feministické lingvistky a jmenní či bezejmenní feminističtí lingvisté či „jen“ feministky a feministé nekončí u pouhé kritiky jazyka, ale přinášejí též mnoho alternativ. (V této větě je zrovna patrná určitá problematičnost politické korektnosti, „Politická korektnost by se měla hlavně projevovat v tom, že si budeme podobných vlastností našeho jazyka vědomi, a že je nebudeme záměrně zneužívat, než v tom, abychom jazyku něco vnucovali, co se bude jevit jako násilné.“[6] Zde uvedu několik příkladů alternativ k novinovým titulkům podle Jany Valdrové.

* Hostinští na Moravě zvýší cenu Radegastu.
* Hostince na Moravě zvýší cenu Radegastu.
* Vědci významně pokročili v hledání univerzální krevní skupiny.
* Věda významně pokročila v hledání univerzální krevní skupiny.
* Pro všechny čtenáře - milovníky kuchařek.
* Pro všechny, kdo milují kuchařské umění.

Toť jen příklad, že s trochou soustředění a uvedení feministického uvažování do praxe, je možné psát i mluvit politicky korektně.

Kde se sexismus v jazyce projevuje dál a jaký vliv to má na sebevědomí žen?

Asymetrie v mluvnických systémech: devadesát devět učitelek a jeden učitel rovná se 100 učitelů...

Oslovování, titulování, jazyk formulářů: tímto jsem se zabývala již v úvodu, také si myslím, že toto je zrovna nejsnadněji odbouratelný jev...

Chybějící pojmy a definice: znásilnění jako válečný zločin, sexuální obtěžování, znásilnění v partnerském vztahu, otcovské dovolená...

Promluvy z pozice mužského autorského subjektu: kdo by se jako malý kluk nechtěl stát kovbojem?...

Pojmenování či oslovování osob hierarchizuje pohlaví: Naši soutěžící Pan Zde-

něk a paní Olinka (deminutiva - zdrobněliny implikují podřadnost a hloupost, popřípadě ironizují objekt) Chlapci a děvčata (přípona „če" implikuje nevyzrálost, používá se u mláďat) místo chlapci a dívky...

Pojmenování hierarchizuje atributy pohlaví: Chlapsky přímá řeč, zachovat se jako chlap, tak buď přece chlap, nechovej se jako baba, zženštilost, ženská za volantem, nebuď jak hysterická ženská...

Podsouvání tradičních vzorců chování či vlastností: silné X slabé/něžné pohlaví, muž - živitel, muž - lovec, strážkyně domácího krbu, pomáhat ženě při domácích pracích, krk a hlava rodiny...

Degradace ženské důstojnosti: stará panna, zůstat na ocet, obchod s bílým masem...

Jazyková pornografie: Jak se ženy naučily řídit? Reklamy typu: i muži mají své dny, je hebký, jemný a táááákhle dlouhý, udělala jsem si to sama...

Používání neutrálních pojmenování s pejorativním nádechem: Feminismus, feministky (mužatky), anarchismus (chaos)...

Dlouhodobě používaná úsloví podsouvají trvalou platnost: Za vším hledej ženu, ženy nevědí co chtějí, hezké květy bývají jedovaté, dlouhé vlasy - krátký rozum (což už dnes vzhledem k rozšířenému „máničkovství" nemá čistě tuto konotaci)...[7]

Na závěr tohoto odstavce jeden shrnující citát. „Jména věcí jsou sociální produkty, jakési teorie, které bez našeho vědomí utvářejí svět."[8] Chápou to jen feministky a feministé jako velké varování? Je opravdu tak nesmyslné a malicherné bojovat za právo netrpět češtinou? Je opravdu jakákoliv vědecká disciplína (v tomto případě lingvistika) či jakýkoliv světonázor všelidský (narážím zde na anarchismus) a doopravdy zahrnující všechny pohledy na danou věc? Anebo je potřeba do nich genderový či feministický aspekt „násilím" zakomponovat? Doufám, že časem to třeba nebude! Že rovný přístup k lidem různého pohlaví, barvy pleti, sexuální orientace a vzhledu bude samozřejmostí! Ale je bláhové myslet si, že se změnou ekonomické základny se vyřeší i všechny ostatní problémy včetně vztahu muže a ženy.

Poznámky:

1) Hlavní boom feministické lingvistiky lze datovat posledními třemi desetiletími. V roce 1975 vyšli ve spojených státech hned tři významné, takto zaměřené publikace. Jedna od vysoce uznávané lingvistky Robin Lakoff.
2) Cameron 1995
3) Jana Valdrová In: Naše řeč 80, 1997
4) Anglické termíny zde uvádím proto, že ty české nejsou ještě zcela včleněny do české slovní zásoby a ve starších publikacích by proto mohli být uvedeny pouze anglické varianty.
5) Jana Valdrová In: Mladá fronta Dnes, 4. února 2000 v článku Ženský rod se (v češtině) také hlásí o slovo od Jana Lipolda
6) tamtéž
7) Převzato z: Jana Valdrová: Jazyk socializuje člověka, nepublikovaná přednáška.

Zdroj:

*Jana Valdrová: Jazyk socializuje člověka, nepublikovaná přednáška.
*Lada Wichterlová: Rétorika v moderním světě, seminární práce.
*Jan Lipold: Ženský rod se (v češtině) také hlásí o slovo In: Mladá fronta Dnes, 4. února 2000, str. 6, příloha Média.
*Milan Machovec, Feminismus nebyl a není problém jazykový In: Mladá fronta Dnes, 17. března 2000, str. 6, příloha Média.
*František Daneš, Ještě jednou „feministická lingvistika" In: Naše řeč 80, 1997 5, str. 256 - 259.
*Jana Hoffmannová, Feministická lingvistika? In: Naše řeč 78, 1995, č. 2, str. 80 - 91.
*Světla Čmejrková, Jazyk pro druhé pohlaví.
*Malý slovník pojmů

Tamara

Německý a anglický jazyk pod feministickým drobnohledem

Čeština podle názoru mnoha lidí působí jako ultrasexistická „Čeština je, všimněte si laskavě, jeden z nevíce sexistických jazyků světa, neboť explicitně poukazuje na pohlaví objektu, ale s tím se jistě některá z příštích reforem pravopisu vypořádá i bez feministek."[1] Reforem českého pravopisu bylo několik, jazyk zkomplikovaly, ale z genderového pohledu se jazyk nezměnil vůbec, pravděpodobně spíše proto, že feministických hlasů je stálo málo. Narozdíl od angličtiny ale rozlišuje slovo **muž** a **člověk**. Angličtina má pro oboje pouze slovo **men**. Němčina sice má slovo **der Mensch** - člověk a **der Mann** - muž, ale zato se ve větách s neurčitým podmětem používá slovíčko **man** - odvozené od der Mann. V češtině je k německému **man sagt** ekvivalent - **„říká se"**.

Dneska už se v Německu prosazuje i **frau sagt** - v češtině též „říká se". Toť kritika těchto západních jazyků. Jinak se v Anglii a v německy mluvících zemích, v tomto případě Německu a Rakousku, genderově rovnějším alternativám věnuje více dokonce i zákonné pozornosti. V Německu v roce 1972 bylo ustanoveno, že je ženu možné oslovit **Fräulein** (slečna, výraz upozorňuje na provdanost, či neprovdanost dané ženy, potažmo na její sexuální uvolněnost) jen na její výslovné přání, a toleruje se to u oslovování servírek. Když už jsem u němčiny, tak v psaném jazyce existuje alternativa pro splitting. Např. ženský rod: **sg die Anarchafeministin**, **pl die Anarchafeministinnen**, mužský rod: **sg der Anarchafeminist**, **pl der Anarchafeministen**. Množné číslo zahrnující obě pohlaví ale v jednom slově (tedy náhrada splittingové formy s lomítkem) je **die AnarchafeminIstnnen**. Tedy to velké a „absurdní" (Ó čeští protifeminstičtí lingvisté, co je to proboha za „paskvil"?) uprostřed slova naznačuje muže i ženy anarchofeministy a anarchofeministky.

V angličtině se prosazují zase jiné alternativy zejména pro rodově neutrální zájmeno. Místo používaného **he** (on): **they, tey, co, E, thon, mon, heesh, ho, hesh, et, hir, jhe, na, per, xe, po**. Zatím se žádný definitivně neprosadil. V angličtině se dále prosazují i rodově neutrální a od mužských tvarů neodvozená podstatná jména. Např. už neexistuje slovo **chairman** (předseda) ani **chairwoman** ale pouze **chair**, popřípadě **chairpeson**. Feministky a feministé se brání utváření ženských ekvivalentů pomocí ženské koncovky ess. Takže místo **hostess** navrhují **flight attendant** apod. I v Němčině se prosazují novotvary jako **die Freundinschaft**. U nás pořád existuje jen přátelství a nikoliv jak by zněl pravděpodobně překlad **die Freundinschaft** - přítelkyňovství. Ke slovu **die Mannschaft** - mužstvo je slovo **die Frauenschaft** - ženstvo. Nejlepší je ale i podle německých feministů a feministek (stejně jako u anglických) najít slovo genderově neutrální, takže místo **die Putzfrau** - uklízečka (vychází z reality, že většinou uklízejí ženy) - **die Putzkraft** - uklízecí síla. Pravda je, že pro němčinu (nevím jak pro angličtinu) jsou novotvary jednoduší vzhledem k tomu, že němčina může prakticky udělat sousloví viz **die Mannschaft** a **die Frauenschaft** z libovolných dvou či více slov. V tom se od češtiny dost liší. Myslím si, že je nesmysl genderové alternativy slepě kopírovat z jednoho jazyka do druhého, protože každý jazyk má své kulturní dějiny. Ale jako inspirace a motivace by to pro české lingvisty a lingvistky být mohlo.

Poznámky:

1) Softwarové noviny V, 1994, 9, s. 85. (Převzato z: Světla Čmejrková, Jazyk pro druhé pohlaví.

Použitá literatura:

*František Daneš, Ještě jednou „feministická lingvistika" In: Naše řeč 80, 1997, č. 5, str. 256 - 259.
*Jana Hoffmannová, Feministická lingvistika? In: Naše řeč 78, 1995, č. 2, str. 80 - 91.
*Světla Čmejrková, Jazyk pro druhé pohlaví.

Tamara

Sexismus ve jménu humanismu

Nemohu si odpustit a nepřímo nezareagovat na článek Milana Machovce, filosofa a antiglobalizátora, uveřejněný v Mladé frontě Dnes ze 17. března 2000. Milan Machovec v tomto článku velmi brojí proti feministické lingvistice a ironizuje vědkyni (a podivuje se nad tímto přechýlením) Janu Valdrovou. Jeden z jeho absurdních argumentů, co se týče Janou Valdrovou navrhovaných alternativ k titulkům v novinách je ten, že nahrazuje člověka (Starostové jsou spokojeni) abstraktním pojmem (Obce jsou spokojeny). Tvrdí, že za tímto „zvěcňování" lidí se skrývá mravní anonymita a alibismus. A tento odstavec končí citátem klasického díla (Ó jak klasické!?) „Blahoslavení chudí duchem", (že by byl citát vybrán náhodně?) a hned Janě Valdrové ironicky navrhuje opravu: Blahoslavení chudí a blahoslavené chudé duchem. Ano, v Bibli je kromě sexistického jazyka sexismu mnohem více.

jazyk, média a stereotypy

Smyslem následujícího textu je zhodnotit část problémové oblasti, která je spojená s používáním jazyka v dnešní společnosti. Pokusím se poukázat na některé stereotypní modely v českých mediích, nejen na způsob, jakým se o ženách mluví, ale i například čím se vyznačují rozhovory se ženami. Na začátku bych chtěla zdůraznit, že tyto stereotypní způsoby vyjadřování jsou bohužel vlastní jak mužům, tak ženám, jak bude zjevné z ukázek. Není to tedy

„útok“ na muže, ale na naše vyjadřování a myšlení, které je dáno existencí patriarchální společnosti, tedy i na patriarchální společnost jako takovou.

To, jak používáme jazyk i jak s ním pracují média, dost vypovídá o tom, kdo jazyk tvořil. V patriarchální společnosti se používá jazyk mužů, který logicky obsahuje mužské hodnoty. Tím, že byl ale tento způsob vyjadřování používán dominantní skupinou - muži, je vydáván za normu. Tím vlastně ve vyjadřování zcela schází ženský pohled. Pokud se už tento pohled objeví, je odsouzen jako subjektivní, protože neodpovídá normě, mužské „objektivitě“.

Patriarchalistické hledisko slouží jako hodnotící kritérium

Toto hledisko je vydáváno za normu, podle které se posuzuje vše.

Upoutávka na nový CD disk: „Jsou věci, které přetrvají na věky (jako třeba Karlův most nebo Karel Gott). Pak jsou věci, které odvane čas (třeba ženskou krásu nebo ministra Baštu).“ Patron 8/2000

„Jeho chlapsky přímá a pozitivní řeč mi uprostřed českého předvolebního trdlování najednou přišla jako hlas z jiného světa.“ P. Bílek v šéfredaktorském sloupku, Reflex 47/2000

S. Lekešová zpovídá vítězku soutěže Podnikatel roku, zda nepřipravila o vítězství manžela: „Vy jste říkala, 's manželem jsme se přihlásili', to by byl docela malér, kdyby tomu tak bylo, ne?“ Sama doma, 23.10.2000

Tlustý: „Ženy mají lepší metody (než vstoupit do politiky), jak dosáhnout nadvlády, a už jí dávno dosáhly.“ Gilotina na „ženské“ téma, 16.10.1999

„Pustí vás manžel a rodina?" E. Hrubeš k divačce, která vyhrála čtrnáctidenní jazykový kurs. Neváhej a toč, 12. 2. 2001

„Váš partner je na manželství nezralý, a to není dáno věkem, ale jeho stabilizací emocí a chování. Někteří muži zmoudří po třicítce, kdy se 'vybouří' a nemají pocit, že něco zameškali. Sexuální nevěra existuje a nemusí mít s láskou nic společného. Jak jinak by mohly existovat veřejné domy? (…) Pokud s ním chcete zůstat, nezbude vám nic jiného, než si zvyknout a přestat si stěžovat.“ MUDr. Cimický v odpovědi na dopis čtenářky o manželově nevěře. Soustavně mne podvádí, Rytmus života 4/2000

J. Cimický odpovídá čtenářce na dopis o podezření z manželovy nevěry: „Muž v podstatě nedozrává zcela, zůstává chlapecký, a proto ho vždy láká nějaká hra a dobrodružství. I ve vzájemných vztazích se muž snaží často oslnit, zaujmout, dobývat, je totiž od podstaty lovec.“ Rytmus života 33/2000

„Evropská unie (…) žádá, aby i naše zemička uvedla rozverné dovádění do patřičných mezí. (…) Leč nechme hovořit statistiku. Celých 45 procent českých žen se prý s formou sexuálního obtěžování na pracovišti setkalo. Inu, zahalme se. Také bychom mohli zavést oddělená pracoviště pro ženy a muže, ale můžeme postupovat i podle Murphyho zákona. A ten praví: Pokud budete dostatečně dlouho tvrdit, že je něčeho třeba, přestane to být třeba.“ Sex? Jen slušně, prosím! D. Morenová, Květy 51-52/1999

Ženská krása je zřejmě chápána jako atraktivita, která prostě trvá jen určitý čas a pak už pohled do zrcadla spíš bolí… Přímá řeč, prezentována jako pozitivní a konečně upřímný projev, je definována jako chlapsky přímá a pozitivní řeč. Přímost je tedy spojována s muži a jejich schopnostmi. Znamená to, že muži příměji vyjádří své názory než ženy? Nebo je vyjadřová-

ní mužů z mužského pohledu pochopitelnější než vyjádření žen právě proto, že se zakládá na stejném principu?

Moderátorka přijímá pravidla patriarchální společnosti, kde žena sice může být dobrá, ale **nikdy** nesmí předstihnout partnera.

Politik používá obdobu hesla, že muž je hlava rodiny a žena krk, který s ní točí, aby „ospravedlnil“ nedostatek žen v politice. Tím ignoruje mnoho okolností, např. omezení, které žena musí respektovat, aby se mohla stát „krkem hlavy rodiny“. Žena je příliš vázaná na rodinu, než aby si mohla jen tak někam odjet. Nemůže se sama rozhodnout. Muž a rodina musí ženu pustit.

J. Cimický rozšiřuje představu, že je potřeba tolerovat mužskou nevěru, protože je to přirozená, chemicky daná záležitost. Tím potvrzuje názor, že mužská nevěra je otázka hormonů, zatímco když je nevěrná žena, může za to její morálka. Tento postoj se ztotožňuje s názorem trvajícím věky, kdy mužská nevěra nebyla trestaná vůbec nebo výrazněji méně než ženská. Společnost, která se řídí podle mužského principu, pochopitelně pozná, která nevěra je ta závažnější, která zaslouží náležitý trest. J. Cimický používá svoji odbornost, aby omluvil nezodpovědnost mužů argumentem, že zcela nedozrávají a zůstávají chlapečtí, což je znakem pravého muže.

O tak závažné věci jako je sexuální obtěžování na pracovišti autorka žertuje, používá slova jako rozverné dovádění. Záležitost zlehčuje i tím, jaká nabízí řešení - zahalení se a oddělená pracoviště. Jako by jediná možnost, jak tento stav řešit, bylo minimalizovat příležitosti, kdy může k sexuálnímu obtěžování dojít. Nakonec pronáší Murphyho zákon, který kdyby platil, žily/i bychom asi v jiném světě. Všechno, co bychom musely/i udělat pro změnu, by bylo dostatečně dlouho mluvit o tom, co je potřeba.

Ženský vzhled jako důležitá vlastnost ženy

U mužů se zdůrazňuje profesní uplatnění, čeho dosáhli, jaké mají vhodné vlastnosti pro svoji práci, zřídka pak, jak vypadají. U žen má popis opačné pořadí, na prvním místě bývá často vzhled, někdy též věk.

Herec a zpěvák Josef Laufer představuje mladou kolegyni: „Tereza by se mohla jednou stát takovým ženským idolem, protože je příjemná, půvabná, mladá a ….talentovaná“ Prima jízda, 16.2.2000

„My jsme limitováni věkem čtyřicet a víc - a to už ty ženský tak trochu doznívaj.“ Místopředseda Senátu Přemysl Sobotka na otázku, která senátorka se mu nejvíce líbí. LN říjen 2000

M. Šimek k Z. Bubílkové: „Vypadáte jako naše politická a ekonomická situace: čím dál tím líp, čím blíž tím hůř.“ S politiky netančím, listopad 1999

P. Štrompf v rozhovoru s Miss ČR: „Některé vaše soupeřky (…) se mohly pochlubit objemným hrudníkem. Co je na tom pravdy, že si ženy velká poprsí vzájemně závidí?“ MS 18/2000

Při představování ženy se nejprve hovoří o jejím vzhledu - půvabná, mladá, potom teprve o jejích přednostech a její práci - talentovaná.

Politik opět hodnotí ženy podle vzhledu, tím jen dokazuje nerovnost ve vnímání kolegů a kolegyň. Na druhou stranu je v tuto chvíli na vině i tazatel, jehož otázka k takovému hodnocení vybízí. I přesto je možné pochopit otázku jako výzvu k ocenění kolegyň z hlediska jejich osobnostních a profesních rysů. Vzhledem k tomu, že v Senátu ženy už doznívaj, neobdařil nás naštěstí pan Sobotka rozsáhlou odpovědí, která kolegyně má hezčí nohy… M. Šimek a Z. Bubílková často žertují o politice, politicích a političkách. Stejně jako paní Bubílková i jiné ženy pohybující se na politické scéně jsou středem vtipů směřujících na jejich vzhled.

V rozhovoru s Miss tázající hodnotí její vzhled v porovnání se soupeřkami s objemným hrudníkem. Celkově je otázka velmi intimní a nezdá se, že má mít nějakou vypovídací hodnotu o dotazované. Každopádně je těžko představitelné, že by se v Mladém světě objevila obdobná otázka položená muži.

Rodina jako ženská záležitost

Rodina a domácnost je sice společnou záležitostí muže a ženy, ale zodpovědnost za její bezproblémový chod spadá na ženu. Ta je dokonce v oficiálních rozhovorech dotazována, jak to zvládá…

Divačka středního věku v Áčku TV Nova: „Myslím, že když ten muž přijde domů vyčerpaný z práce, tak je to od něho oběť, že si s tím dítětem hraje.“ TV Nova, 5.10. 2000
Rozhovor o ženském alkoholismu: „Co má dělat maminka, které se vrátí dcera opilá domů z večírku?“ Sama doma, prosinec 1999
„Kontroluje někdo, jestli ten muž je schopen dostatečně se postarat o své potomky?“ S. Lekešová se ptá právníka, který informuje o statutu rodičovské dovolené. Host bez údivu odpovídá záporně. Sama doma, 6. 2. 2000
L. Mlsová zpovídá místopředsedkyni ČSSD J. Kupčovou: „Neobáváte se, že kvůli další náročné funkci vás přestane znát rodina?“ - „Doma mám skvělé zázemí. Manžel mi toleruje, že (…) většinou odjíždím do Prahy v úterý ráno a vracím se v pátek večer. (…) O jídlo se postarají a prádlo na mě počká.“ MFDnes 11. 4. 2000
Divačka se telefonicky táže psycholožky, pozvané k řešení předvánočního stresu: „Co dělat, když manžel nechce pomoci při vánočním úklidu?“ - PhDr. Boučková: „Asi ho k tomu nedonutíte. Nahradit ho kamarádkou. Domluvte se a uklízejte spolu.“ Sama doma, 7. 12. 1999
Dotaz jiné stresované divačky: „Jak uklidnit manžela, který je podrážděný vánočním shonem?" - „Když ze mě bude vyzařovat pohoda a klid.“ Sama doma, 7. 12. 1999

Divačka svým názorem muže vyvazuje z jakéhokoli podílení se na chodu domácnosti. Pro muže vyčerpaného z práce je hrát si s dítětem oběť, takže nějaká práce pro rodinu jako uvaření večeře, poklizení se od něj určitě nedá očekávat. Dá se předpokládat, že divačka buď považuje mateřskou dovolenou a práci v domácnosti za relativně nenáročnou nebo počítá s tím, že se žena v práci tolik nevyčerpá. V každém případě, chápe minimum, které muž dělá pro společnou domácnost za oběť. Použitím tohoto slova popírá spoluodpovědnost muže za chod domácnosti.

Moderátorka otázkou zbavila otce povinnosti starat se o dceru. Pouze maminky řeší problémy s dětmi. Nepředpokládá, že by se nějaký otec mohl zajímat o dceřin návrat s večírku nebo že by s dcerou o její opilosti hovořili oba rodiče.

Protože muži nemají pečování o děti v krvi, tak jako ženy, měli by být kontrolováni, jestli jsou dost dobří. K péči o děti mají tedy ženy vrozené předpoklady, proto není třeba jejich schopnosti prověřovat.

Místopředsedkyně odpovídá na celkem neutrální otázku tím, že manžel toleruje její častou nepřítomnost. Dokonce cítí povinnost vysvětlit, jak zvládá přes svoje náročné funkce roli manželky. Slovo toleruje na mě zde působí jako ocenění shovívavosti manžela k jejím vrtochům, bez něhož by to asi nebylo možné.

Divačka nestíhá přípravy na Vánoce, protože jí manžel nechce pomoci s úklidem. Už výběrem slov dává najevo, že je to sice její práce, ale mohl by alespoň pomoci. Tím vlastně popírá fakt, že domácnost je společnou záležitostí lidí, kteří v ní žijí. Psycholožka tento názor respektuje, nabízí alternativu, aniž by uvedla možnost domluvit se s manželem na pravidlech společného soužití.

I když je vánoční shon, jak je v dnešní době prezentován, jistě náročný pro obě pohlaví, troufla bych si tvrdit, že pro ženy více díky požadavkům jejich rolí manželek a matek. V této situaci psycholožka radí, aby z žen vyzařovala pohoda a klid. Drží se tedy stereotypního názoru, že na ženě záleží spokojená atmosféra v rodině.

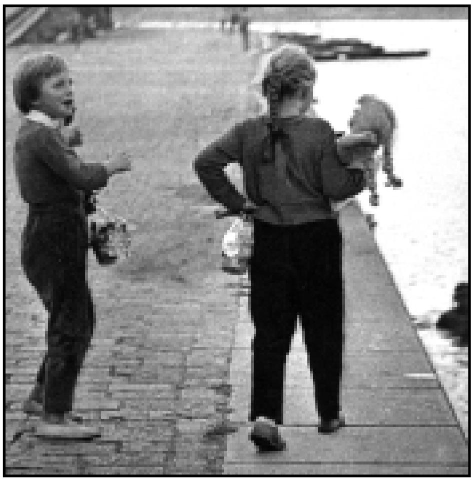
Profesionalita ženy překvapí a udiví

Pokud žena prokáže svoje profesionální schopnosti, vyvolá tím často obdiv, i když to samé by byla u muže samozřejmost.

O práci starší, zkušené televizní redaktorky Evy Pokorné s 11letou praxí: „Je neuvěřitelné, že před kamerou se chová skutečně suverénně a profesionálně“, říká šéf kameramanů Petr Svoboda. Eva Pokorná: Baví mě rozhodovat se okamžitě, I. Skurovcová, LN 26. 11. 1999
„Vy vůbec totiž nepůsobíte jako houslistka na první pohled, jste taková mladá moderní dívka…“ S. Lekešová k G. Demetrové, Sama doma, 28. 3. 2000

Suverénnost a profesionálnost je u ženy neuvěřitelná, i když má dlouholetou praxi. Pro moderátorku je překvapující, že mladá moderní žena je úspěšná a známá houslistka.

Tento text by neměl být chápán jako nějaká všeobsažná analýza toho, jak je v médiích prezentována žena a její schopnosti. Mým cílem bylo upozornit na některé stereotypně používané způsoby vyjadřování o ženách, nejen ty, které je možné vnímat v médiích, ale především ty, které používáme my a naše okolí. Je důležité si uvědomit, že tak, jak mluvíme, i myslíme. Je tedy nesmyslné tvrdit, že na tom nezáleží, že to je přecitlivělost apod. Pokud chceme dosáhnout skutečné rovnosti mezi ženami a muži, musí tato rovnost fungovat ve všech oblastech. A naučit se myslet bez předsudků, kterými nás obdarovala dnešní patriarchální společnost, by mělo být jednoznačnou prioritou pro nás pro všechny…

Literatura:
Valdrová, J. : Stereotypy a klišé v mediální projekci genderu, Sociologický časopis 2/2001
Oates-Indruchová, L. : Gender v médiích: nástin šíře problematiky in Společnost mužů a žen z pohledu gender
Oates-Indruchová, L. : Dívčí válka s ideologií

Hedvika

Jazyk reklamy: krásné ženy, inteligentní muži

Žijeme v reklamním věku. Billboardy, šoty, inzeráty, letáky jsou všude kolem. Pravděpodobnost, že jedinec žijící v soudobé společnosti reklamu jako fenomén nezaznamenal, je téměř nulová. Reklama pracuje s hodnotovými měřítky publika a pokouší se je formovat ve prospěch svého cíle - zvýšení prodeje. Její podoba je ovlivněna především postoji a názory adresátů a adresátek, neboť aby mělo reklamní sdělení zamýšlenou odezvu, musí vycházet z toho, co je jeho publikum schopno a ochotno přijmout. Tak je to i s použitým jazykem.

Reklamní agenti bedlivě naslouchají mluvě zákaznických skupin, jimž jsou určeny propagované výrobky. Ale zároveň tento jazyk dotvářejí a zpětně ovlivňují mluvu adresátů reklamních sdělení. Jazyk tvoří velmi důležitou složku reklam, přestože je síla jeho působení někdy podceňována.

Jazyk žen a mužů se liší. Jak je hlouběji rozebráno v jiných textech tohoto čísla Přímé cesty, mužský hovor se vyznačuje autoritativností, nezávislostí a je zaměřen na podání informací. Oproti tomu ženy jsou vnímavější vůči partneru v komunikaci, zaměřují se na vazby. Reklamní titulek musí být výstižný, úderný, musí strhnout. To vše v několika málo vteřinách, neboť soudobý adresát reklamě víc pozornosti nevěnuje. Navíc v reklamním průmyslu se dosud pohybuje mnohem více mužů než žen. Ze všech těchto důvodů lze vyvodit závěr, že v reklamě převládá jazyk mužů.

Krásné ženy, úspěšní muži

Právě proto zřejmě tvoří ideální heterosexuální pár z reklamy krásná žena a inteligentní muž. V reklamních sděleních je žena jemná, svěží, pečující a opečovávaná, zatímco muž je označován jako schopný, silný, zodpovědný, odvážný. Muž bývá spojován s univerzálním, obecným; slova spojená s muži mají častěji pozitivní konotace, nesou představu síly, prestiže, vůdcovství. Slova označující ženy jsou často negativní, nesou slabost a inferioritu. František Uher ve stati Žena a jazyk reklamy upozorňuje, že lexikální repertoár sloganů reklam určených ženám zůstává i přes snahu o originalitu sémanticky stereotypní. Vyskytují se stále dokola výrazy pro ženský fyzický i duševní ideál - svěžest, zdraví, kouzlo, touha, půvab, jedinečnost, zářivá, přirozená, elegantní, romantická, smyslná. Mezi nejčastější slova patří vonět, milovat, slušet, ošetřit.

Navíc je často v reklamách promlouvajících k ženám užíváno stejného jazyka, jako by se reklama obracela k dětem. Příkladem je vysoký počet deminuitiv (zdrobnělin), např. minitaštička, měkkoučký, přáníčka apod. Taková slova by se v reklamě pro muže prostě nikdy nevyskytla. Eufemismus (zjemnělé vyjádření) je dalším častým jazykovým prostředkem reklam hovořících o ženách. Slimhit tudíž očistí váš organismus a tím způsobí, že Vaše bříško se stane nádherně ploché. A mladá žena v reklamě na Danone Vitalinea nebyla po narození dítěte tlustá, nýbrž se necítila ve formě.

Problémy, problémy, problémy

Reklamní texty určené ženám jsou typické tím, že nastolují milióny problémů, které by každá adresátka měla rozeznávat a zároveň si uvědomit, že jejich jediné správné řešení spočívá v koupi inzerovaného výrobku. Přestože konkrétní ženu daný problém nepálí, vede ji sdělení k interpretaci, že takový problém je jednoznačně negativní a bylo by nezbytně nutné jej řešit, pokud by ho měla. Tak reklamní texty spoluvytvářejí představy o tom, co kultury považují za přirozené a v souladu se zdravým rozumem. Naprosto zářným příkladem konstruování neexistujících problémů je snaha výrobců hygienických potřeb přesvědčit ženy, že nemají-li každý den v kalhotkách nějakou vložku, jsou špindíry a smrdí. Ale jsou to i desítky reklam typu Jste spokojena se svými vlasy? Jste spokojena se svým vzhledem?, které automaticky předpokládají, že odpověď zní „Ne!“ Vždyť jádrem života každé ženy má být péče o dokonalý vzhled, jako například dívka mačkající si zanesené póry na nose v reklamě na čistící proužky Pond's: Taky vám připadá, že trávíte celý život mačkáním nosu? Anebo Danone Vitalinea: Není čas a není chuť … Jak je to dlouho, co jste naposledy vytáhla tenisky? Není divu, že se vaše kondice hroutí…

Žena jako metafora

Aby reklama upoutala pozornost, využívá často originálních metafor. V souvislosti se ženami se často reklamní tvůrci rozhodnou pro postup, kdy hovoří o inzerovaném výrobku, ale sdělení budí dojem, že se vztahuje na zobrazenou ženu. Takové reklamy mívají obyčejně sexuální podtext. Jako krajní případ lze uvést rozhlasovou reklamu časopisu Penthouse: Sedí se na ní obkročmo, vrní a někdy i kouří … Ne, tentokrát to není vaše milenka, ale motorka …

Žena bývá metaforickým prostředkem pro hodnotu kontrolovanou mužem, tj. hodnotu, jejímž prostřednictvím muž stanoví svoji pozici v sociálním uspořádání. Vlastnictví krásné ženy má metaforickou roli označující mužnost, bohatství, sílu, úspěch muže, jemuž ona náleží. Transparentním příkladem je reklama na pánský deodorant Old Spice, kdy se muž objímaný svojí partnerkou ptá: Chcete důkaz? Tady jej máte! Ale metafora může být i němá. V reklamách na spodní prádlo Schiesser je ženská ruka hladící pánské pozadí metaforou přitažlivosti, kterou model získal právě obléknutím slip Schiesser. Bez oné ženské ruky by reklama neměla tak silné vyznění.

Všemocný sex

Sex stále zůstává nejvděčnějším prostředkem reklam díky své stoprocentní schopnosti přitáhnout pozornost. Proto reklamní tvůrci využívají sexuálních motivů i při propagaci výrobků, u nichž by to člověk právě nečekal. Velmi časté jsou lechtivé, dvojsmyslné titulky, které působí nevinně, neboť jejich interpretace je čistě na jedinci samotném.

Veřejné mínění rozvířila reklamní kampaň na pivo Velkopopovický kozel, v níž se žena v negližé ptala své kolegyně v hříchu: A Kozla už jsi měla? Obávám se ale, že lidi nepobouřilo až tak samotné použití sexuálního motivu, nýbrž fakt, že se otevřeným způsobem o svých sexuálních zážitcích baví dvě ženy. Ty přece mají být v posteli něžné, submisivní a pokud jsou dračice, mělo by to zůstat tajemstvím jich a jejich muže!

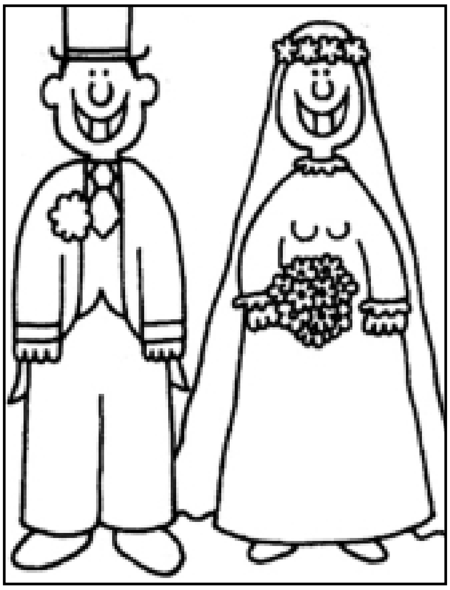
Billboard propagující kosmetiku s extrakty z kozího mléka doplněný obrázkem mladé krojované selky s vyvinutým hrudníkem hlásal: Ty naše kozičky české. Na podzim 1999 se v ulicích objevily billboardy firmy Soudal na lepidlo na kachličky. Blonďatá modelka ležící na plechovce lepidla hrdě hlásala: Udělala jsem si to sama. Takový titulek měl zřejmě signalizovat, že obkládání koupelen s použitím lepidla Soudal je tak jednoduché, že tuto jinak mužskou práci zvládnou i křehké ženy (!). Přestože text hovoří o aktivitě ženy (kachlíčkování), je zde vyobrazena jako sexuální objekt. Navíc je-li práce s inzerovaným lepidlem tak jednoduchá, měla by být reklama zacílena i na ženskou část publika. Lze však předpokládat, že zvolený titulek a fotografie modelky v ženách sympatie k inzerovanému lepidlu příliš nevzbudí.

Bohdana

„Když to -ová máte, tak to používejte…"

Mají ženy právo na nepřechýlená příjmení?

Jedním z problematických aspektů českého jazyka je používání -ová.V tomto článku se nechci dopodrobna rozepisovat o zákonných problémech, uvedu zde jen základní argumenty pro a proti přechylování jmen. Nemyslím si, že zákonná úprava může něco řešit, a proto pro mě nejsou zajímavé argumenty spojené se vstupem do Evropské unie a podobně, ba naopak je shledávám za naprosto scestné. Jde zde spíše o státní kontrolu a svobodu jednotlivce rozhodnout se svobodně o svém jménu a identitě. Někomu se může požadavek ženy zdát malicherný, ale má snad stát právo přikazovat jak se kdo bude jmenovat? Je to pouze další důkaz hierarchie moci státu nad člověkem, kterou může uplatňovat. Pokud někdo vybočuje z řady, je nutné mu v tom zabránit. Zakazování výběru jména jedenice je pouze dalším bodem v bdění státu nad člověkem, pak přichází regulace pohybu, chování, aktivit atd…

Od 1. 7. 2001 platí, že příjmení žen se budou do matriční knihy nadále zapisovat a ve výpisu z nich uvádět v souladu s pravidly české mluvnice, to znamená s odpovídající koncovkou. Co je nové: na žádost nositelky příjmení se uvede přechýlený tvar a nepřechýlený tvar vedle sebe a žena si bude moci vybrat. Ale takový postup bude možný pouze se sdělením Ministerstvu zahraničních věcí, ukládá-li to mezinárodní smlouva např. rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin. Takže pokud si vezmete například Němce a nebudete chtít být -ová, budete se muset prohlásit za zástupkyni národnostní menšiny, abyste mohla splňovat citaci: „Státy smluvní strany ... přijmou veškerá opatření, pokud jde o chování mužů a žen s cílem dosáhnout jiných praktik založených na myšlence nadřazenosti některého z pohlaví nebo na stereotypních úlohách mužů a žen." Zároveň platí tzv. princip kmenové souhlásky, což znamená, že jména končící na konsonantu jsou automaticky přechýlitelná a tudíž přechylovaná. Cizí příjmení končící na samohlásku může žena užívat i nepřechýlené, v ostatních případech musí učinit čestné prohlášení, že se hlásí k jiné než české národnosti, což ji opravňuje užívat příjmení v nepřechýlené podobě. Navíc v současném systému, který je založen na kontrole člověka pasy a dalšími průkazy totožnosti, je zcela scestné měnit totožnost použitím -ová. To, že pan Novák a paní Nováková jsou manželé, chápeme pouze my v České republice, např. pro izraelského celníka už to tak zcela jasné není.

Proti názorům feministických lingvistek/-ů a dalších zastánců/-kyní tohoto přístupu se staví bohemisté/-ky, kteří/é říkají:

*Při používání -ová je jasné, že se jedná o ženu.

*Čeština je flektivní jazyk (jazyk ohebný).

*Problém mezi mužskou a ženskou formou stejného příjmení: zatímco mužské se bude normálně skloňovat, ženské zůstane nesklonné.

*„Když to -ová máte, tak to používejte." (přednáška v Gender Studies-argument Mgr. Jana Horálka).

*Přijímání a počešťování slov v češtině je normální, a proto není důvod se na přechylování příjmení cizích státních příslušnic dívat jako na něco neobvyklého.

Tyto argumenty nejsou důležité zvláště proto, že v češtině již ženská nepřechýlená, a hlavně nesklonná příjmení existují ve formě jako Pavlů nebo Vašků. Navíc většina těchto argumentů je lehce zpochybnitelná. Například to, že se v textu jedná o ženu, se dá zviditelnit i jiným způsobem než -ová (př. Graf řekla…). To že je něco „normální" neznamená, že je to nejlepší a pokud se začne používat i nepřechýlených příjmení, stane se i to pro nás „normálním". Pokud někdo nepřijímá argument diskriminace pohlaví (zejména v případě -ová, můžeme hovořit o přivlastňování), měl by to chápat jako zásah do osobní identity ženy. V momentě, kdy se například na titulní straně knihy objeví přechýlené jméno autorky, tak to ona nemusí chápat a navíc své jméno nemusí ani poznat. Je to zákonem přikázaná změna identity a pokud k tomu nebude nikdo ženy nutit, tak také nikomu nebude vadit, že ten vás nazve paní XY a ten XYová. Každý z nás používá jazyk jinak, ale to by mělo záležet pouze na naší svobodné volbě a neměl by nám to určovat stát. Například v německých telefonních seznamech se za jmény uvádí F. a H. jako Frau a Herr (pán a paní). Navíc proč je tak důležité, zda je daná osoba muž či žena? (Pomineme-li případ s telefonním seznamem). Mezi další běžné argumenty zastánců/kyň -ová patří také argument nacionalistický, tedy „zničí to NAŠÍ češtinu", ovšem kdo je obsažen za tím slovem „naší"? Dále se pak uvádí „je to proti pravidlům", většina se totiž domnívá, že jazyk vychází z pravidel a nikoliv pravidla z využívání jazyka.

Tento problém je pouze jedním z mnoha, které se vyskytují při používání jazyka a podle mého názoru je jazyk silný nástroj, který člověku utváří jeho myšlení již od raného dětství. Mezi další aspekty genderové lingvistiky patří také používání slov jako např. student X studentka a tato problematika také nedosahuje valného pochopení.

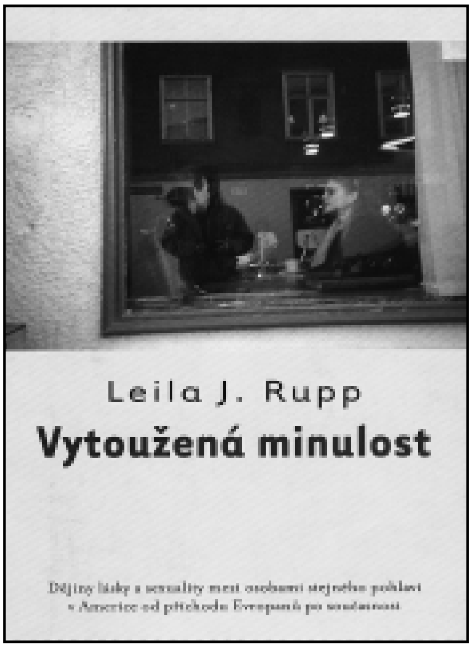

Na závěr jeden absurdní příklad: Ve školním řádu na jedné z vysokých škol, který má 11 stran, se vyskytuje 204 mužských výrazů jako děkan a student a oproti tomu pouze jeden ženský „v případě těhotenství přeruší bu doucí matka studium". Žena zde tedy není pokládána za studentku, ale pouze za biologickou matku.

Světlana

VYTOUŽENÁ MINULOST: Dějiny lásky a sexuality mezi osobami stejného pohlaví v Americe od příchodu Evropanů po současnost

Leila J. Rupp

Knihu **Vytoužená minulost** vydala v roce 1999 Chicagská univerzita, v českém překladu Věry Sokolové vyšla v roce 2001 v nakladatelství One Woman Press. Autorka provedla syntézu badatelského úsilí desítek vědců/-kyň, kteří/ré se zabývají dějinami sexuality mezi osobami stejného pohlaví a podle vlastních slov se snažila ukázat „nakolik se změnilo myšlení a pohledy na sexualitu i během tak relativně krátkého období, jaké představuje americká historie od příchodu prvních Evropanů.“ K tomu použila rozmanitou dokumentaci: soudní případy, noviny, dopisy, deníky, kovbojské rýmovačky, atd.

Autorka již v podtitulu knihy použila výraz „láska a sexualita mezi osobami stejného pohlaví“, mnohým se může zdát toto označení nesmyslné. Proč nepoužije nám tolik známý výraz homosexualita? Teprve naše současná kultura stanovila k chápání sexuality zřetelně definované kategorie, kterými jsou heterosexualita, homosexualita a bisexualita. Ale ne vždy tomu tak bylo. Proto se v textu vyhýbá termínům jako „gay“ a „lesba“ či dokonce „homosexuál“.

Rupp se řadí mezi ty historiky a historičky sexuality, kteří/ré se hlásí k sociálnímu konstruktivismu. To znamená, že se zaměřují na objasňování způsobů, jakými společenské síly v různých kulturách rozdílně formulovaly sexualitu. Pohlavní akt mezi osobami stejného pohlaví lze chápat pouze v jeho vlastním specifickém kontextu.

Autorka se zabývá pěti historickými obdobími. Prvním z nich je období **rané Ameriky**. Různé skupiny obyvatel na dnešním území Ameriky pojímaly gender a odpovídající sexuální chování velmi různě. Lišilo se chápání gender a sexuality původních obyvatel Ameriky, evropských kolonizátorů a násilně zavlečených afrických otroků/-yň. Postupně převládl evropský myšlenkový systém, který striktně odmítal sexualitu mezi osobami stejného pohlaví, ale i ten byl významně ovlivněn kontaktem s původními americkými a africkými kulturami.

O různorodých původních kulturách Severní Ameriky můžeme říci, že šlo o svět, který uznával sexuální touhu a experiment. Z dochovaných materiálů je však těžké posoudit, zda se sexuální otevřenost promítala i do sexuálních vztahů mezi osobami stejného pohlaví. Nicméně kultury, které se staví k sexualitě pozitivně a dovolují sexuální experimenty v dětství, mají tendenci chápat sexualitu mezi osobami stejného pohlaví v dospělosti jako společensky přijatelnou citovou a erotickou možnost, pokud jedinci splní své reprodukční povinnosti vůči skupině. Řada kultur roztroušených po celém území dnešních USA, uznávala ne dva gendery, ale muže, ženy a třetí kategorii. Do této kategorie spadali muži, kteří na sebe brali šaty a společenské role žen a navazovali sexuální vztahy s maskulinními muži, a ženy, jež se oblékaly a pracovali jako muži a braly si femininní ženy. Tito jedinci byli nejen akceptování, ale i ctěni a plnili společenskou a duchovní funkci. Zdá se, že až do kontaktu s Evropany se většina původních amerických kultur nedívala na sexuální vztahy v tomto kontextu jako na deviantní. Vlivem evropského odsouzení se jejich pohled částečně změnil.

Ani v Evropě však překračování genderových norem a sexualita mezi osobami stejného pohlaví nebyla ničím neznámým a to i navzdory náboženskému odsuzování a hrozbě trestu smrti. Privilegovaní muži z řad šlechty a církve se mohli zapojovat do pohlavních aktů s mladšími či níže postavenými muži s relativní beztrestností. Důležitou úlohu hrála sexuální role, kterou muž přijal. Pokud hrál „aktivní“ roli (používal penis), nemusel být nutně označen za devianta. Mužský partner musel být však nižší, ať už věkově, či sociálním postavením.

Existovala určitá prostředí, která vytvářela příznivé podmínky pro sexuální aktivity mezi muži, byly to výlučně **mužské subkultury** jako např. duchovní, subkultura námořníků či pirátů. Tyto vztahy následovaly model, ve kterém starší a mocnější muži iniciovali sexuální vztahy s nižšími podřízenými. Nevíme však, kdy byly tyto vztahy dobrovolné a kdy ne. Více se toho ví o **městských subkulturách**. Na počátku 18. století byly v městech jako Londýn či Amsterodam známa místa, která poskytovala útočiště subkulturám „zženštilých“ mužů. Měli společný styl odívání a chování. To jim umožňovala vzájemnou identifikaci a zároveň tak byli rozpoznatelní pro lidi vně. V těchto světech zcela chyběly ženy, to však neznamená, že sexualita mezi ženami v Evropě byla neznámá. Lidé spíše nevěřili, že něco takového existuje, nedokázali si představit sex bez penisu. Většina dochovaných pramenů pochází z případů, kdy ženy tajně překročily genderové hranice a úspěšně žily a uzavíraly manželství jako muži. Nikdy se však nedozvíme, zda byla součástí jejich rozhodnutí sexuální motivace, zda se samy pokládaly za transsexuální, nebo jestli tak žily čistě kvůli ekonomické a společenské svobodě.

Do Ameriky bylo přivlečených nejvíce **Afričanů** ze západu Afriky. I zde byla známa široká škála sexuálního chování a postojů. Některé prameny se zmiňují o mužích, kteří se oblékali do ženských šatů a provozovali sex s jinými muži. Navíc je známo, že některé společnosti podporovaly nebo tolerovaly vztahy mezi mladšími a staršími partnery stejného pohlaví jakou součást socializačního procesu. V prvních desetiletích amerického otrokářství existovala početní převaha otroků mužského pohlaví, která vytvořila příznivé podmínky pro sexuální vztahy mezi muži. Jak se postupně vyvíjela instituce amerického otrokářství, ospravedlňována myšlenkami rasové hierarchie, zakořeňovaly se v americké společnosti předsudky bílých Američanů o sexuální náruživosti černé populace. Evropské záznamy o sexualitě mezi osobami stejného pohlaví v Africe a mezi původními obyvateli tak sloužily jako důkazy o primitivitě a nemravnosti, které ospravedlňovaly evropskou nadvládu.

Koloniální zákony, které se zabývaly chováním mužů, odrážely evropské odsuzování vztahů mezi osobami stejného pohlaví, takové vztahy odsuzovala i církev. V této době ještě neexistovala permanentní kulturní kategorie či identita pro ty, kteří se zapojili do vztahů s osobami stejného pohlaví. Je však třeba poznamenat, že na rozdíl od zákonodárců a duchovních obyčejní lidé nesoudili obviněné ze sexuálních styků s osobami stejného pohlaví vždy přísně a nepřejali zcela ani oficiální postoje k sodomii.

Další kapitola se zabývá sexem a romantickým přátelstvím **v období industrializace a národní expanze**. Tato kapitola začíná představením přelomového textu Caroll Smith-Rosenberg „Ženský svět lásky a rituálu: vztahy mezi ženami v Americe 19. století“[1]. Smith-Rosenberg objevila v korespondenci širokého vzorku amerických rodin středních vrstev z doby mezi léty 1760 - 1880 fenomén tzv. **„romantických přátelství“** mezi ženami. Tato přátelství byla široce akceptovaná, dokonce obdivovaná a často trvala od puberty přes manželství až do stáří.

Historický fenomén romantického přátelství naznačuje, jak výrazně se svět pozdního 18. a celého 19. století lišil od koloniální společnosti, kde dvě ženy spolu mohly páchat pouze „ohavné praktiky“. Ke změně sexuálního systému došlo se změnami v ekonomickém, společenském a politickém

vývoji. Jedním z nejdůležitějších aspektů bylo to, že rodina přestala být důležitá jako ekonomická jednotka. Děti přestaly být pro rodinu přínosem a vyžadovaly spíše investice. Městské rodiny středních vrstev začínaly mít dětí stále méně. Už nebylo tak jednoduché prosazovat jako jediný účel sexuality reprodukci. Tak se odstranil jeden z argumentů proti nereprodukčním pohlavním aktům.

I když stále více žen přestávalo pracovat doma, společenské normy stále více zdůrazňovaly domácí roli žen. Dichotomie **„veřejný muž“** a **„soukromá žena“** ustanovila zásadní rozdíl mezi mužskou a ženskou sexualitou - tedy to, že muži mají větší zájem o sex než ženy. Panující společenský názor o obrovských rozdílech v oblasti sexuality ale ve spojení s ekonomickou a společenskou segregací mužů a žen paradoxně vytvářel podmínky pro lásku a sexualitu mezi osobami stejného pohlaví. Na dějiny sexuality měly vliv také rasové a třídní rozdíly, které se, stejně jako gender, v 19. století prohloubily. V očích bělošských středních vrstev začaly být sexualita a nedostatek sexuální sebekontroly stále více spojovány s rasovými a etnickými menšinami a dělnickou třídou.

Jedním z důkazů příznivých podmínek pro rozvoj vztahů mezi osobami stejného pohlaví jsou již zmiňovaná romantická přátelství mezi ženami. Do té doby, než otevření trhu práce ženám poskytlo naději na ekonomickou nezávislost, jedinou možností se pro ně zdálo být manželství. Rozšíření pracovních příležitostí umožnilo romantickým přítelkyním odmítnout manželství a prožít život společně. Romantická přátelství nahrazovala heterosexuální manželství způsobem, který se nakonec ukázal jako ohrožení společenského řádu. Existovala také romantická přátelství mezi muži, která se podobala těm mezi ženami. Byl tu však jeden zásadní rozdíl: jejich intenzita v dospělosti a zejména v manželství slábla. Protože sexualita byla spojována s dělnickou vrstvou, byl těmto vztahům zaručen punc údajné asexuality. To však neznamenalo, že v těchto vztazích nedocházelo k pohlavním aktům.

Západ Spojených států se však choval zcela jinak, byly to oblasti osídlené původními obyvateli. Nedostatek žen v těchto oblastech znamenal vytváření mužských světů, pro ženy pak tato nerovnováha znamenala spoustu alternativ k tradičnímu monogamnímu manželství, některé byly dobrovolné, jiné nucené (polygamie, nemanželské soužití, vykořisťování, prostituce. Subkultury kovbojů, horníků a prostitutek pravděpodobně vytvářely podmínky pro sexuální vztahy mezi osobami stejného pohlaví.

Segregované komunity mužů a žen v pohraničí podporovaly nejen stejnopohlavní lásku a sexualitu, ale také **překračování genderových hranic**. Ženy se oblékaly jako muži, z rozličných důvodů (např. mohly svobodně cestovat či získaly lépe zaměstnání), ale jejich chování v sobě často neslo potenciál stejnopohlavní sexuality. K tomuto fenoménu docházelo převážně v pohraničí, a proto je opodstatněné se domnívat, že původní americké společnosti v mnoha pohraničních oblastech, které měly ve svém pojetí sexuality prostor pro lidi „třetího genderu“, měly velký dopad na bělochy a bělošky v pohraničí. Podle názoru misionářů a vládních zmocněnců sexualita představovala klíčovou oblast, ve které bylo indiány nutné naučit patřičnému chování. Přesto se jim to nikdy nepodařilo.

Na východním pobřeží začal v polovině 19. století vznikat jiný typ pohlavně segregované kultury. Větší pohyb a anonymita lidí umožňovala životaschopnost výlučně ženských a mužských subkultur v rostoucích amerických městech. Se vznikem městské dělnické třídy se zformovala kultura, která zpochybňovala pojetí sexuality charakteristické pro střední vrstvy. V této nové kultuře byla sexualita celkově více veřejná a ženská sexualita se neomezovala pouze na manželství. Zatímco muži začali navazovat vztahy s jinými muži, jak v rámci své vrstvy tak mezitřídně již dříve, pro ženy tato dělnická subkultura zůstala výrazně heterosexuální až do posledních let 19. století. Homoerotika mužské dělnické třídy přitahovala muže ze středních a vyšších vrstev, kteří měli zájem o vztahy s osobami stejného pohlaví. Městské ulice, v nichž navazovali muži z vyšších vrstev vztahy s muži z těch vrstev „nebezpečných“, tedy s dělníky, zůstávaly především mužskou doménou, i když se zde muži a ženy potkávali daleko více než v komunitách, kterými jsme se zabývali dříve. Tento městský svět naznačil, kde a jakým způsobem ke konci století vznikne centrum výrazné stejnopohlavní kultury.

Dalším obdobím, kterým se Rupp zabývá je období **„Definice a deviace. Sexuální transformace na přelomu 19. a 20. století.“**, kdy vešly poprvé do podvědomí pojmy **„homosexualita“** a **„heterosexualita“**. Až do této doby nebyl jedinec, který se zamiloval do osoby stejného pohlaví, označen za zvláštní typ člověka. Lékaři se zabývali problémem, který nazývali „homosexualitou“ a sexuální „inverzí“. Nově pojmenované sexuální kategorie měly specifický dopad na romantická přátelství mužů i žen, neboť se dalo očekávat, že odteď budou nahlížena s podezřením. Nedá se však říci, že by zavládlo nějaké všeobecné odsouzení romantických přátelství a romantická přátelství a bostonská manželství se přehoupla do 20. století.

Zpočátku lékařská literatura koncipovala touhu jedince po sexuálním vztahu s partnerem stejného pohlaví jako symptom „inverze“. Inverze znamenala myšlení, chování a cítění, jež jsou v naprostém rozporu s jedincovým předpokládaným genderem. V roce 1982 pak James G. Kiernan poprvé představil veřejnosti termín „homosexuál“. Tento pojem se však týkal osob, jejichž „obecný mentální stav je stavem osoby opačného pohlaví“. Během několika desetiletí se začali sexuologové soustředit svou pozornost na skutečnost, že objektem erotické přitažlivosti „invertů“ je osoba stejného pohlaví. To se podle nich stalo rozhodujícím znakem nové kategorie „homosexualita“. Protože odborníci říkali, že tito lidé se již rodí „opační“ či „perverzní“, kritizovali tvrdé právní sankce a náboženská odsouzení namířená proti „homosexualitě“. Rozšíření freudovské teorie však nesmírně podpořilo myšlenku, že na utváření stejnopohlavní touhy mají vliv sociální faktory.

Malou zajímavostí je, že v prvních desetiletích 20. století byli za „teplouše“ považování pouze ti, kteří hráli „pasivní“ roli, tedy ti, kteří byli penetrováni a vykazovali další femininní rysy. Teprve později se začal vytvářet argument, že „homosexuálové“ jsou ti muži, kteří se zapojují do stejnopohlavních vztahů, nezávisle na své sexuální roli.

Další kapitola knihy se zabývá **„Společnou cestou: Soupeřením identit a vznikem komunit“**. V první polovině 20. století začaly vznikat komunity, jež už mohou být nazývány gay a lesbické. Gayové a lesby věděli, kde se scházet, vytvořili si vlastní výrazy, normy odívání a chování, které je odlišovaly od ostatních jako specifickou skupinu lidí.

Takové komunity byly na začátku dvacátých let 20. století např. v Greenwich Village či Harlemu. Do podvědomí vstoupil termín **Harlemská renesance**, který šířil povědomí o gay a lesbické lásce prostřednictvím umění. Gayové a lesby se scházeli na rozmanitých místech, ženy však měly obecně méně příležitostí k veřejnému společenskému životu. Na počátku třicátých let v době ekonomické krize nastal konec Harlemské renesance a gay a lesbická komunita se začínala uzavírat a přestávala být rasově smíšená.

Gay komunita byla segregována třídně a částečně i věkově. V této době vedle sebe stály dva výrazné gay typy (ale nejen tyto): **„mušky“** a **„teplouši“**. „Mušky“ se vyznačovaly „zženštilým“ chováním, naopak teplouši se takovému chování vyhýbali, alespoň na veřejnosti a často ho také odsuzovali. Toto distancování od veškeré - nebo alespoň veřejné „zženštilosti“ - bylo z velké části odrazem třídních rozdílů.

Pro tuto dobu byla také typická absence strukturálních bariér mezi homosexuálními a heterosexuálními světy. To bylo nejviditel-

nější v oblasti zábavy. Ve dvacátých letech se v New Yorku začali vynořovat převlékající se baviči. Tyto akce přitahovaly velké množství diváků různých ras a tříd. To však neznamenalo, že stejnopohlavní sexualita a genderová nekonvenčnost se setkaly s všeobecným souhlasem. Často byly prováděny násilné policejní razie, cenzurovala se umělecká díla atd. Nicméně tyto akce přispěly k daleko většímu zviditelnění lidí s touhami po partnerech stejného pohlaví.

O životě žen toho víme daleko méně. Jedna z lesbických komunit se nacházela v Salt Lake City. Od srovnatelných heterosexuálních žen tyto ženy odlišovalo zaměstnání mimo domov. Před vyzrazením jejich lesbismu je pravděpodobně zachránila přetrvávající tradice romantického přátelství. Tato skupina žen se bránila tomu, aby byly odhaleny. Vedle tohoto typu skupin ale byly lesby, které žily v rámci lesbických komunit a své vztahy před rodinou netajily. Svou identitu však nepojmenovávaly a svůj zájem neodkrývaly na veřejnosti. To naznačuje, jak rozdílně se některé lesbické komunity vyvíjely v porovnání s veřejnými mužskými světy. Obecně se však dá říci, že muži a ženy středních vrstev se vyhýbaly veřejnému vyjádření „gay“ a „lesbické“ identity.

Posledním historickým obdobím, kterým se Rupp zabývá je období **od druhé světové války po současnost**. Pohlavně segregovaná povaha **armády** (právě ta nejvíce podpořila rozvoj homosexuální kultury) a válečného průmyslu v době druhé světové války zvýšila příležitost jedinců, kteří si zatím neuvědomili či nepřiznali svou touhu po partnerech stejného pohlaví, setkat se s lidmi sdílejícími podobné pocity.

Válečnou mobilizaci provázely pokusy vyloučit homosexuály z řad aktivních vojáků. Předpokládalo se, že budou příliš zženštilí a nevydrží pod tlakem válečné situace. Naopak pro ženy v armádě byla maskulinita spíše výhodou. Formální výběrový proces však nezabránil gayům vstoupit do armády. Ženy však žádným podobným výběrovým procesem neprocházely, a tak se v armádě sešlo velké množství leseb. Ani lesbismus však vedení armády nebralo na lehkou váhu a zpřísňovalo výběrové procedury. Život v armádě také napomohl rozvoji gay barů, protože gayové a lesby vyhledávali mimo základny podniky, kde se mohli bavit. A válečná mobilita zase rozšířila povědomí o výběru podniků a gay slang roznesla do různých částí země, to napomohlo učinit z gay a lesbických subkultur celospolečenskou záležitost. Život v armádě však nebyl pro homosexuální vojenský personál pouze zábava. Z armády byli propouštěni ti jedinci, kteří byli klasifikováni jako „potvrzení“ homosexuálové, normální mladíci, kteří nebyli homosexuály „od přírody“ a byli pouze svedeni, byli ponecháni ve službě. Tento systém zvýšil moc psychiatrie, odmítal sice paušální právní sankce proti homosexuálům, ale přinesl zvýšený dozor a trestání homosexuálů. Válka sice prohloubila povědomí o gay životě a identitě, ale také zvýšila skutečná rizika odhalení a trestu.

Nepřátelství proti homosexuálům se začalo stupňovat v **poválečném období**. Ti, kteří byli z armády propuštěni jako homosexuálové, obdrželi tzv. modré propustky. Jejich majitelům byly odepřeny válečné důchody a přístup k mnoha povoláním. Z armády se homofóbní politika rozšířila i do civilního státního sektoru, v době studené války byla dokonce hrozba „homosexuální zvrácenosti“ spojována s komunismem.

Navzdory silnému útlaku se ale zdroje informací o homosexualitě rozšiřovaly. Jednak existovala odborná literatura, ale také řada nových knih a časopisů různých úrovní. Tématem homosexuality se začal zabývat také Hollywood.

Válka měla mimořádné důsledky pro lesbické ženy, neboť uvolnila společenské konvence pro všechny ženy a chování leseb již tak okatě nevybočovalo (např. nošení kalhot). Také teprve v této době začaly vznikat výlučně ženské lesbické bary. Při strukturalizaci lesbického barového života hrála významnou roli příslušnost k etnické skupině, rase a společenské vrstvě, ale i tak byla lesbická komunita rasově a třídně smíšenější než většinová společnost. Barová kultura také stanovila pevně definované normy a styly oblékání. Ženy se identifikovaly buďto jako **„butch“**, nebo **„fem“**. Butch se oblékala do typického mužského dělnického oděvu a chodila každý večer do baru. Fem lesby se chovaly konvenčněji, prostě typycky „žensky“. Tyto dva typy spolu potom uzavíraly partnerské svazky. Žena, která se jasně nedefinovala v rámci těchto typů, nesla hanlivé označení „ki-ki“ nebo AC/DC. Butch a fem role nejenom předurčovaly ženám jejich potencionální partnerky, ale strukturovaly také intimní vztahy mezi ženami. Tyto ženy zviditelňovaly stejnopohlavní lásku a touhu, což se dá považovat za každodenní formu společenského vzdoru.

Souběžně se světem barové kultury existoval **svět ženských romantických přátelství**. Ty navazovaly zejména ženy ze středních a vyšších vrstev a ani ony samy, ani širší společnost je nevnímaly jako „lesbické“. V těchto vztazích hrály důležitou roli diskrétnost a úctyhodnost podpořená ekonomickým postavením.

Po válce se také začaly formovat **nové silné organizace**, které měly zlepšit postavení homosexuálních lidí ve společnosti. Dá se říci, že existovaly dva typy organizací. Jedny zdůrazňovaly primární podobnost mezi homosexuály/-kami a heterosexuály/-kami (asimilační tendence), zatímco další skupiny poukazovaly na jejich rozdílnost (konfrontační tendence). Vznikaly samostatné gay a lesbické organizace, ale také organizace, ve kterých pracovali společně muži a ženy. Lesbické ženy však upozorňovaly na neschopnost mužů rozpoznat, že lesby „nejsou spokojené s tím, že jsou pouze pomocné členky nebo homosexuálové druhé kategorie“.

Za začátek současného gay a lesbického hnutí bývá tradičně považován **stonewallský konflikt**. V noci 27. června 1969 vtrhla do baru Stonewall Inn v Greenwich Village policie a chystala se na tradiční razii. Zákazníci/ce baru však začali/y s policií bojovat. Tato událost se pro gaye a lesby stala symbolem odporu. V období po roce 1969 vzrostl počet gay a lesbických skupin, vznikala řada komunit, zvyšovalo se povědomí o homosexualitě, ale také snahy o vzepření se těmto změnám. Velký vliv na nárůst aktivit měla také hrozba AIDS. Vedle politických organizací vznikala řada gay a lesbických restaurací, knihkupectví a dalších podobných zařízení. Některá vyrostla z hnutí, ale zareagovala samozřejmě také komerční sféra. Rozmach hnutí však podnítil také negativní postoje. Proti homosexuálnímu hnutí se postavilo konzervativní hnutí **Nové Pravice**, které se odvolávalo na tradiční argumenty o hříchu, zvrácenosti a kriminalitě.

V 70. letech se také začal prosazovat radikální proud homosexuálního hnutí, které spojovalo **heterosexismus s rasismem a kapitalismem**. Ženy dokonce přišly s novým sexuálním a politickým konceptem - **lesbickým feminismem**. Ženy, které přijaly identitu „lesbických feministek“ ve snaze osvobodit se od mužské dominance a nebyly sexuálně přitahovány k ženám, chápaly lesbismus jako možnost, kterou si může zvolit kterákoliv žena. Staly se **„politickými lesbami“**. Ženy toto označení přijímaly také proto, že ženské hnutí nebylo k lesbám na začátku 70. let příliš přátelské. Zakladatelka Národní organizace žen (National Organization of Women - NOW) a známá liberální feministka, Betty Friedan, dokonce nazvala lesbismus „levandulovou hrozbou“ ženského hnutí. Lesbické feministky se také snažily o vybudování alternativních institucí, které by ženám umožňovaly zásadní roli v boji proti sexuálnímu násilí.

Kniha **Vytoužená minulost** pojednává o tom, jak byla v různých historických obdobích chápaná láska a sexualita mezi osobami stejného pohlaví. Problematizuje nám tolik známý pojem homosexualita a odkrývá oblast historie, která v českých podmínkách není příliš známá, ale je důležitou součástí našich dějin a odkrývá mnohé nepříliš známé skutečnosti.

Autorka knihy považuje za důležitou práci v oblasti legislativy a prosazování homosexuální menšiny do rozhodovacích a veřejných funkcí. Toto není nikde explicitně řečeno, ale vyplývá to z řady jejich poznámek. Možná z toho pramení podle mého nedostatek závěrečné části knihy. I když Rupp v řadě kapitol podrobně rozebírá běžný život „normálních“ lidí, v poslední části jakoby na něj zapomíná. I ve výčtech úspěchů se soustředí pouze na oblast legislativy a na „velkou“ historii a málo se zmiňuje o tom, jaký dopad měl rozvoj hnutí za práva gayů a leseb na každodenní život.

Čtenář/-ka v řadě kapitol může poznat některé rysy českého gay a lesbického hnutí. Sdružení homosexuálních občanů (SOHO) vlastně používá (či používalo) koncept „vrozené“ homosexuality, který měl velký vliv mezi „odborníky“ na počátku 20. století (a nejen v tomto období). Jakoby se zapomínalo na svobodnou volbu člověka. Pouze ten gay a pouze ta lesba, u kterého/-é bude prokázána vrozenost může disponovat všemi lidskými právy? Současně s tím jakoby bylo slyšet: jsme stejní jako vy, tak nás berte.

Další shodou jsou problémy mezi gayi a lesbami při práci v organizacích. I v SOHU byly podobné problémy, lesbické aktivistky se často cítily jako „homosexuálové druhé kategorie“. To vyústilo v odchod aktivistek z tohoto sdružení. I to mělo možná za následek jakousi maskulinizaci českého hnutí za práva gayů a leseb. Stačí si otevřít g/l magazín Náš svět a budete mi rozumět. Tomu, že v novinách najdete titulek: Registrované partnerství: manželství ze samých pánů, se potom ani trochu nepodivíte.

Zpracovala: Linda

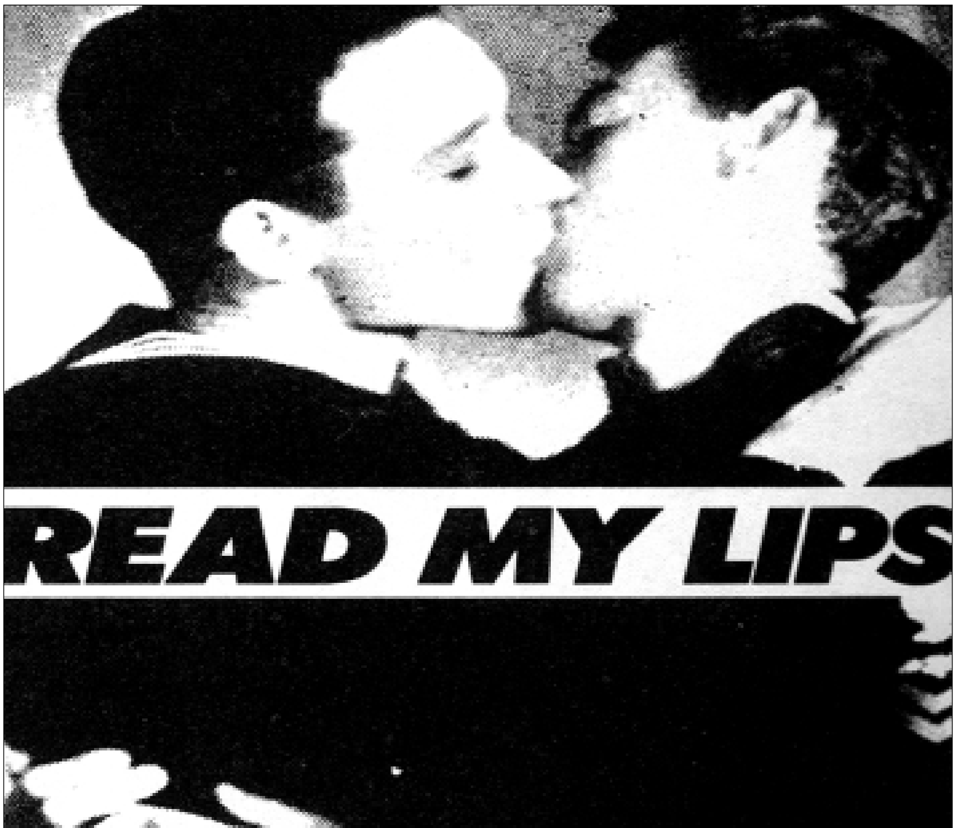
Rupp, J. L. (2002). „Vytoužená minulost.“ Praha: One Woman Press, 275 str., brož., 299,- kč.

O Autorce:
Leila L. Rupp (1950), vedoucí katedry dějin a členka katedry Women´s Studies na Ohio State University v Columbusu. Ve svých kurzech a přednáškách se specializuje na dějiny sexuality, komparativní a mezinárodní dějiny žen a světové dějiny.

Slovníček:
Sodomie: historický výraz, kterým se označoval pohlavní styk mezi osobami stejného pohlaví.
Bestialita: sexuální styk se zvířaty.
Queer: v 70. a 80. letech 20. století se tento výraz vžil mezi americkými a britskými aktivisty/-kami pro vyjádření nejrůznějších společenských a kulturních formací jejich komunit. Jeho slangový rozměr je v českém jazyce těžko zachytitelný, nejvíce se mu blíží výraz „teplouš“. Český termín má ale pejorativní nádech, oproti tomu ten angloamerický vyjadřuje především hrdost a sounáležitost.
Homofilní hnutí: termín označující přátelský, respektující postoj k homosexualitě. Tento termín používaly k sebeidentifikaci organizace za práva gayů a leseb na konci 19. století a v 1. polovině 20. století.

Tématická literatura:
Faderman, L. (2002). Krásnější než láska mužů. Praha: One Woman Press.
Feinberg, L. (2000). Pohlavní štvanci. Od Johanky z Arku až po současnost. Praha: G + G.

Poznámky:
[1]Tento text naleznete v Archivu (anarcho)feministických materiálů Feministické skupiny 8. března. Informace o archivu na str. 23.

portréty bezejmenných aktivistek

KAREN HORNEY

Narodila se roku 1885 ve vesnici nedaleko Hamburku, vystudovala medicínu v Berlíně. Byla zakládající členkou polikliniky Berlínské psychoanalytické společnosti.

Mezi její hlavní přínosy patří kritika Freudovy teorie libida, která byla do té doby posvátná a nedotknutelná. Dále její pohled na vznik neuróz a také kritická reakce na Freudovo pojetí ženské sexuality.

Horney především vychází z toho, že je potřeba vždy brát v úvahu společnost, ve které člověk žije, její kulturně etické normy. Ačkoliv se nám tento pohled dnes zdá samozřejmý, v tehdejší psychoanalýze představoval nový směr.

Jako hlavní příčinu vzniku neuróz chápe Karen Horney nedostatek tepla, něhy, lásky a uznání v dětství. To pak způsobuje u dítěte pocit osamělosti, bezmocnosti a nepřátelství. Důsledek těchto pocitů nazývá tzv. základní (bazální) úzkostí, se kterou souvisí základní konflikt. Ten znamená, že člověk prožívá protichůdné tendence ve vztahu k lidem: jít k lidem, odtáhnout se od lidí a jít proti lidem.

Sigmund Freud tvrdil, že dívky stejně jako chlapci předpokládají, že jsou všichni stejní, tedy jako chlapci. Šok ze zjištění anatomických rozdílů mezi pohlavími v nich podle Freuda zanechává pocit vykastrovanosti a méněcennosti. Podle Freuda si tedy ženy díky tomuto poznání uvědomí vlastní inferioritu a superioritu muže. Horney vystoupila proti tomuto výkladu nižšího sebehodnocení žen. Zdůraznila, že dojem ženské méněcennosti je dán sociálními podmínkami, jako je diskriminace žen, která trvá po mnoho generací ve společnostech ovládaných muži. Horney trvala na tom, že feminita je vrozená a že se u dívek vyvíjí nezávisle na chlapecké a mužské maskulinitě. To představuje další myšlenku, kterou dnes považujeme za samozřejmou - tedy to, že ženská identita není odvozena od mužské, ale že se vyvíjí nezávisle na ní.

Slovníček
Superiorita - superior (lat.) - vrchní; nadřazenost
inferiorita - inferior (lat.) - spodní; podřazenost

Hedvika

Z historie anarchofeminismu...

V tomto čísle Přímé cesty Vám přinášíme dva historické dokumenty anarchofeministického hnutí a také Vám představujeme základní teze z prohlášení dvou významných anarchofeministek Peggy Cornegger a Carol Ehrlich. Text, který si přečtete jako první, se týká obecně teorie anarchofeminismu, autorky v něm konstatují, že spojení anarchismu a feminismu je dokonalým spojením principů a ideálů. Další dva příspěvky jsou dobovými dokumenty, jde o anarchofeministické manifesty, které reagují na situaci v tehdejším ženském hnutí - na propojování marxismu a feminismu, které Carol Ehrlich nazvala „nešťastným manželstvím“. Oba dva na tuto situaci reagují negativně, ale jiným způsobem. Zhodnocení, jak se jednotlivé skupiny s tímto fenoménem vypořádaly, necháme na Vás. Jak jsme již zmínily na začátku tohoto textu, tyto materiály Vám přinášíme jako historické dokumenty a ne jako něco, co bychom bez váhání podepsali/y.

Linda a Tamara

Anarchofeminismus

Revoluční feminismus je analytický rámec a zároveň hnutí, které požaduje zrušení všech institucí, které vykořisťují ženy ať už sociálně, tělesně, ekonomicky, politicky či sexuálně. Revoluční feministky si uvědomují, že všechny ženy nejsou stejné a tudíž stejná zkušenost všech žen z vykořisťování je iluzorní. A proto je lepší říci, že vykořisťování na základě pohlaví působí rozdílně podle rasy, třídy, a sexuality té které ženy. Aby bylo vykořisťování všech žen u konce, je třeba společně bojovat proti patriarchátu, mezinárodnímu kapitalismu a západnímu imperialismu.
(Guest, Kristy: Feminism and Anarchism - Towards a Politics of Engagement, http://black.cat.org.au/vof/versions/guest.html)

Moderní anarchofeministická teorie stojí a čerpá zejména z děl dvou amerických anarchofeministek Peggy Kornegger a Carol Ehrlich. Tyto dvě radikální feministky se angažovaly zejména v sedmdesátých letech 20. století, tzn. v druhé vlně feminismu. Jejich myšlenky a myšlenky jejich současnic byly samozřejmě nadále diskutovány a rozvíjeny. Rády/i bychom vám teď představily/i několik základních tezí z prohlášení výše zmíněných radikálních feministek.

V úvodu konstatují autorky, že spojení anarchismu s feminismem je prakticky dokonalé sjednocení principů a ideálů. Protože tyto ideje nejdou proti sobě, naopak se v mnoha ohledech doplňují a podporují. Obě se mohou vzájemnou integrací jedině obohatit.

1) Radikální feministky jsou samozřejmě i anarchistky:
Na základě jejich náklonnosti k nehierarchickým vztahům, jejich zálibě spolupracovat v malých skupinách, dále na základě jejich schopnosti využívat sílu, která je v masách, se feministky můžou nazývat anarchistkami.

2) Anarchismus a feminismus si navzájem odpovídají a mohou se navzájem doplňovat. Jeden z hlavních důvodů, proč si anarchismus a feminismus tolik odpovídají je, že oba tyto společenské koncepty kladou důraz na proměnu, resp. že obě tyto učení pamatují na revoluci všedního dne.

3) Anarchismus poskytuje feminismu revoluční koncept, tzn. jasné porozumění společenské hierarchii a autoritě. Anarchismus předkládá ekonomickou analýzu, navrhuje organizační principy a také možný plán revoluční akce. Anarchismus posiluje vědomí o nutnosti masového hnutí a revoluce, která bude vedena a organizována masami, na místo elitářských konceptů revolucionářů z povolání.

4) Feminismus rozšiřuje anarchismus o zahrnutí jiných vykořisťovatelských vztahů, doplňuje ho o „ženskou složku“, a tím celou jeho teorii zaokrouhluje. Feminismus poznal, že všechny druhy vykořisťování stojí na společných principech, že se osobní, ekonomický a politický útlak manifestuje v našem životě. Feminismus nabízí anarchistickým mužům objasnění jejich maskulinního dědictví, které zapříčinilo zakrnění emocí a schopnosti sebevyjádření. Feminismus dal anarchismu smysl pro spojení stávajícího anarchistického povědomí s lidskou potřebou krásy, přátelství a sebevyjádření.

Kornegger/Ehrlich zdůrazňují, že Kropotkinův anarchistický komunismus je dokonale slučitelný s feminismem, protože také klade, stejně jako feminismus, důraz na duchovní, emocionální a individuální aspekty lidské přirozenosti. Tyto aspekty jsou totiž pro feminismus velmi důležité.

Pojem feminismus autorkám nedostačoval. Hlavně proto, že už tehdy byl silný proud tzv. buržoazního feminismu, (tento proud dnes nazýváme liberální feminismus, pozn. překl.) jehož základní charakteristika je snaha o rovnoprávnost obou pohlaví v rámci kapitalistického systému, proti čemuž se už tehdy v sedmdesátých letech postavil jak tzv. černý feminismus (černošský feminismus, který byl od začátku velmi radikální) tak radikální feminismus, který je možno chápat jako myšlenkový předvoj anarchofeminismu. Revoluční anarchofeministky požadovaly nejen zrušení patriarchátu (což měly společné i s jinými feministickými proudy) ale také zrušení všech jiných forem útlaku, protože cílem anarchofeminismu je odstranění všech forem útlaku ve všech oblastech života! Anarchofeministky samozřejmě odmítají matriarchát jako alternativu k patriarchátu, protože samy nejlépe vědí, co se za nadřazeností jednoho pohlaví nad druhým skrývá.

Anarchofeministky[1)] velmi kritizovaly nukleární rodinu, v její struktuře totiž spatřovaly jednu s forem autority, snažily se najít jinou formu spolužití. Stejně jako Emma Goldman viděly Kornegger a Ehrlich šanci ve volné lásce. Všechny tři tvrdí, že sexualita nesmí být zatížení pocitem viny, každá/ý by měl hledat své sebeurčení a určit si svobodně kdy, kde a s kým bude navazovat sexuální vztahy. Protože osvobozená sexualita je důležitým předpokladem pro novou svobodnou společnost.

Anarchofeministky nehledaly alternativu pouze k nukleární rodině, ale i k jiným společenským institucím. Neměli tendenci narozdíl od liberálních feministek zapojovat se do struktur, ať už politických, mediálních

či hospodářských. Proti soukromému vlastnictví jakožto pilíři kapitalismu stavěly společný užitek, spolupráci a dobrotu. Vytvářely alternativní struktury pomoci například pro znásilněné nebo svobodné matky, zakládaly alternativní rádia, svobodné školy, nezávislé časopisy. Tento „protisystém" byl budován na samých hranicích kapitalistické společnosti. Nejednalo se tedy o nevládní organizace. Cíl anarchofeministického hnutí byl tedy i v podkopávání systému založeného na konkurenci a profitu pomocí těchto alternativních svépomocných a solidárních struktur.

Další myšlenka byla, že prostředky společenské přeměny musí odpovídat ideji cíle, který má být dosažen. Anarchofeministky vždy kladly velký důraz na slučitelnost teorie a praxe.

Podle anarchofeministek nemusela být sociální revoluce bezpodmínečně nenásilná, ale musela obsahovat tyto tři součásti: výměnu zkušeností a idejí, přímou akci jako stávku, sabotáž či bojkot, a hlavně permanentní zkoušení alternativního nehierarchického způsobu života.

Kornegger a Ehrlich podobně jako Goldman si uvědomovaly, jak důležité je pro revoluci obnovování energie skrz hru a zábavu. Anarchofeministky sedmdesátých let požadovaly vlastní organizaci, která bude zastupovat jejich koncepci, ale v žádném případě se nebránily spolupráci s dalšími antiautoritářskými subjekty.

Podle knihy: Silke Lohschelder a kol. Anarchafeminismus, auf den Spuren einer Utopie, UNRAST, Münster 2000.

Volně přeložila a redakčně upravila: Tamara

Úvod k prohlášením

Feministické hnutí, které se začalo rozvíjet v 60. letech 20. stol (tzv. druhá vlna feminismus, pozn. překl.), přineslo svou vlastní organizační formu a praxi, kde středem byla malá skupina (např. sebeuvědomovací), která se často skládala z blízkých přátel. Z tisíců takových skupin potom vyrostlo rozsáhlé mezinárodní hnutí.

Pro feministické hnutí byla v jeho začátcích typická absence vůdců a vůdcovství, decentralismus, federalismus - což dokazují tisíce časopisů, novin a brožur vydávaných jednotlivými skupinami - nedogmatičnost a odmítání všech ideologií a směrů. Z toho všeho pak pramenil důraz na nehierarchičnost hnutí. Tyto organizační formy se zrodily spontánně bez jakýchkoliv vnějších příkazů a předpojatých programů.

V polovině 70. let začaly být tyto principy ohrožovány nástupem politických ideologií. Těch ideologií, které byly některými ženami nahlíženy jako typicky mužské, např. marxismus a jeho odnože. Hnutí se začalo ubírat směrem masových a reformistických kampaní, kterým byla vlastní hierarchie a centralismus a které často apelovaly na krajní projev patriarchátu - stát.

Ty feministky, které již byly seznámeny s anarchistickými myšlenkami, pochopily nebezpečí takového vývoje ihned a anarchofeministická kritika si získala řadu příznivců. První anglická anarchofeministická skupina se zrodila v roce 1977 a brzo se z ní stala celonárodní síť s vlastními zpravodaji a novinami, s dvěma národními a mnoha regionálními konferencemi. V tomto období publikovala řadu brožur na téma anarchofeminismus skupina Black Bear, mnoho z nich bylo velmi populárních, vycházely v reedicích a prodávaly se po tisících.

V 80. letech však anarchofeministické hnutí i přes všechny své úspěchy a záměry přestává fungovat. Jedním z důvodů, proč bylo období jeho existence tak krátké je, že anarchofeminismus čelil opozici marxistických a reformistických feministek, a také to, že tradiční, muži ovládané anarchistické hnutí, nahlíželo na anarchofeministky jako na něco, co ohrožuje jejich pozice. Částečně i z těchto důvodů se anarchofeministky přesunuly do jiných oblastí, velká část jich odešla do protiatomového hnutí.

Dvě prohlášení

Kdo jsme: Anarchofeministický manifest

Anarchofeminismus považujeme v současné epoše historie za nejelementárnější a nejdůležitější radikální postoj, za mnohem radikálnější než jakoukoliv formu marxismu.

Ženské revoluční hnutí nesmí napodobovat, ale zničit muži ovládanou mocenskou strukturu - stát - s celým jeho aparátem vězení, armád, ozbrojených loupeží (daňového systému); se všemi jeho vraždami; s celou jeho absurdní a represivní legislativou a vojenskými pokusy, vnitřními i vnějšími, pomocí nichž se snaží zasahovat do soukromého života lidí a svobodně volených kolektivů.

Svět už nemůže existovat další desetiletí pod nadvládou gangů ozbrojených mužů, kteří sami sebe nazývají vládami. Situace je šílená, obskurní až sebevražedná. Ozbrojený stát ohrožuje životy náš všech, ať už je forma jeho ospravedlňování jakákoliv. Stát je ze své vlastní podstaty nereformovatelný. Skutečného socialismu, míru a dostatku pro všechny může být dosaženo pouze lidmi samotnými, ne jejich představiteli, kteří jsou schopni a připraveni obrátit zbraně proti všem, kteří se nepřizpůsobují státním příkazům. Nejlepším slovem, kterým se dá vyjádřit náš postup proti patologickým státním strukturám, je slovo zbavit se. Je mnohem vhodnější než slovo zničit či svrhnout. Tento proces vyžaduje, kromě jiného, nesmírnou důvěru ve vzdělávání a komunikaci mezi lidmi. Ženské inteligence bylo doposud využíváno pouze v rámci tak opresivních mužských struktur jakými jsou církev a legální rodina, nyní musí být využita k přehodnocení poslední bašty mužské dominance - státu.

Naše analýza zla státu se musí rozšířit na jeho kapitalistickou i komunistickou verzi, ačkoliv si uvědomuje důležité rozdíly mezi oběma soupeřícími systémy.

Chceme podrobit zkoušce svobodu projevu, která, jak věříme, bude zahrnuta v ideologii nastávajícího Socialistického sesterství, které je předurčeno hrát rozhodující roli v budoucnosti lidstva. Jestliže bude nějaká budoucnost.

Jsme socialistky. Odmítáme se vzdát tohoto předmarxistického výrazu, který je používán mnohými anarchistickými mysliteli a myslitelkami. Jiným výrazem pro anarchismus je libertínský socialismus jako protiklad jeho státním a autoritářským variacím. Anarchismus (z řeckého anarchos - bez vlády) je negativním potvrzením lidské svobody a důstojnosti a říká, že nikdo nemá právo vládnout jiné osobě násilím, nebo pod hrozbou násilí. Anarchismus označuje to, co by lidé neměli dělat jeden druhému. Socialismus pak znamená všechny ty úžasné věci, které mohou lidé dělat a budovat, jakmile jsou schopni spojit svoje úsilí a zdroje na základě obecného zájmu, racionality a kreativity.

Milujeme naše sestry marxistky a všechny naše sestry, ať jsou kdekoliv. Nechceme se vylučovat z jejich konstruktivního boje, vyhrazujeme si však právo kritizovat jejich politiku v okamžiku, kdy pocítíme, že je překonaná, irelevantní nebo ženám nepřátelská.

Jako anarchofeministky usilujeme o to, abychom měly odvahu pochybovat a diskutovat o všem - pokud to bude nutné, i o našich vlastních předpokladech.

Siren

Krvácející květina: Anarchofeministické prohlášení

Jsme nezávislý ženský kolektiv, který cítí, že anarchismus je logickým a konzistentním vyjádřením feminismu.

Věříme, že pouze žena může legitimně vyjádřit svůj vlastní útlak. Jedině žena, bez ohledu na své předchozí politické angažování, zná důkladně pouze svůj vlastní útlak a odtud plyne, že to, jakou formu nabude její osvobození, může a musí definovat ona.

Proč tolik žen odmítá „hnutí“? Říkáme, že chyba neleží v jednotlivých ženách, ale v samotné povaze hnutí. Politická hnutí, tak jak jej známe, separovala naše politické aktivity od našich osobních snů o osvobození. Tak jsme nuceny opouštět svoje sny jako neuskutečnitelné, nebo opustit hnutí, protože příliš pevně věříme ve své sny. Jako skutečné anarchistky a feministky říkáme: sněte o nemožném a nikdy se nespokojte s ničím menším, než s přeměnou nemožného ve skutečnost.

V ženském osvobozovacím hnutí existují dvě principielní akční formy. Jednou z nich jsou malé, lokální, dobrovolně organizované sebeuvědomující skupiny, které se v tom lepším případě zabývají velmi významnou formou útlaku, útlakem na osobním stupni a v tom horším případě nikdy nepřekročí hranice terapeutické skupiny.

Druhým způsobem participace jsou vetší byrokratické skupiny, které své aktivity soustředí kolem specifické politické linie a které věnují značné úsilí tomu, aby vyjádřily ženský útlak v rámci konkrétních programů týkajících se jednoho problému. Ženy v tomto typu skupin byly velmi často po určitý čas zapojeny do formálních levicových skupin, ale nemohly překonat jejich vnitřní sexismus. Nicméně poté, co se postavily proti výše zmíněným názorům mužů levice, neakceptovaly platnost toho, co cítily jako pouhé „terapeutické skupiny“ svých sester z předměstí; stále totiž setrvávají ve sféře muži založené marxisticko-leninské, trockistické, maoistické rétoriky a pokračují ve způsobu politické organizace využívané mužskými levicovými skupinami, proti kterým dříve bojovaly. Elitářství a centralismus staré mužské levice tak otrávily část ženského hnutí názorem, že politická sofistikovanost znamená „budovat“ hnutí na jednobodových programech. Tím také naznačují, že „musíme být trpěliví, dokud uvědomění mas nedosáhne našeho stupně“. Jak povýšenecké předpokládat, že utlačované osobě se musí říci, že je utlačována! Jak povýšenecké předpokládat, že její uvědomění poroste pouze pomalým posunem od jednoho problému ke druhému.

Odnepaměti byly levicové ženy důsledně zastrašovány, aby nebojovaly za své vlastní osvobození, tak se zastíral samozřejmý fakt, že všechny ženy jsou utlačovanou skupinou. Je nás však tolik a jsme tak rozptýlené, že jsme se mylně identifikovaly jako příslušnice určitých tříd na základě třídy „našich mužů“ - našich otců, nebo manželů. Ženy levice se považovaly více za střední třídu, než za utlačované ženy a tak byly odváděny od svého vlastního boje jako boje primárního. Místo toho jsme se věnovaly boji za jiné utlačované lidi, tak jsme se odcizily svému vlastnímu závazku. I když mnoho lidí říká, že tento názor, který vznikl z pocitu viny bílých mužů střední třídy, už v ženském hnutí není, tak i dnes ženy v autonomních ženských hnutích hovoří o tom, že je nutné organizovat ženy z pracující třídy, aniž bychom organizovaly sebe samé - jako bychom tuto úroveň již překročily. To však neznamená (jestliže trváme především na svém osvobození), že své utlačované sestry milujeme méně; naopak cítíme, že nejlepší cestou, jak být věrné všem osvobozeneckým bojům, je akceptovat a přímo se zabývat svým vlastním útlakem.

Proč anarchismus?

Nemyslíme si, že odmítnutí marxisticko-leninistické analýzy a strategie je politickým naivismem. Nevěříme, že je politickou naivitou podporovat názor, který říká, že „demokraticky centralizované“ skupiny jsou naším předvojem. Povahou skupin, které se angažují v „budování“ hnutí je: 1) zředit „extrémní“ sny do „realistických“ požadavků a 2) časem se stát nástrojem tyranie. Ne, děkujeme!

Proti marxisticko-leninské teorii a praxi se po celou moderní historii radikalismu stavěla jiná celistvá radikální tradice a tou je anarchismus - od Bakunina, Kropotkina, Sophie Perovské a Emmy Goldman k Erricu Maltestovi a Murrayi Bukchinovi. Pro většinu radikálů je tradicí méně známou, protože byla důsledně dezinterpretována vysoce organizovanými státními a marxisticko-leninskými organizacemi.

Anarchismus není synonymem pro neodpovědnost a chaos. Ve skutečnosti nabízí smysluplné alternativy zastaralým organizačním a politickým praktikám zbytku levice. Základní formou anarchistického organizování je malá skupina, dobrovolně organizovaná a udržovaná, která pracuje na definování útlaku svých členů a také na definování formy, kterou by jejich boj za osvobození měl nabýt.

Organizování žen v Nové levici a v marxistické levici je považováno za shromažďování oddílů pro revoluci. Ale my prohlašujeme, že každá žena, která se přidá k boji je Revolucí. MY JSME REVOLUCÍ!

Musíme se naučit jednat impulsivně, zbavit se zákazů, které na nás a naše chování uvaluje společnost. „Hnutí“ je pro mnoho z nás věcí, která nás odcizuje od sebe samých. Musíme o sobě přestat přemýšlet jako o členkách hnutí a začít o sobě uvažovat jako o individuálních kooperujících revolucionářkách. Dvě, tři, pět, nebo deset takových individuálních revolucionářek, které se navzájem znají a důvěřují si, je schopno jednat revolučně a vytvářet svou vlastní politiku. Jako členky afinitní skupiny bez vedení se každá z nás podílí na moci rovným dílem, a to anuluje hierarchickou funkci moci. PRYČ S VŮDCOVSTVÍM! Tak nebudeme ztraceny v hnutí, kde směr určuje vedení - jsme svým vlastním hnutím, my určujeme jeho cesty. Odmítáme nechat se režírovat, nechat za sebe mluvit a nakonec se nechat uklidnit.

Nevěříme, že štěpení ženského hnutí znamená konec veškeré revoluční účinnosti. Ne! Ženská duše je příliš velká na to, aby byla vedena a manipulována „hnutím“. Malé skupiny, které jednají podle svého a které se sami rozhodují, jsou logickým vyjádřením revolučních žen. Toto samozřejmě nevylučuje spolupráci různých skupin na různých projektech a konferencích.

Protože chceme komunikovat i s ostatními ženami, jsme organizovány jako autonomní kolektiv v Cambridgském ženském centru (Women´s Centre in Cambridge) - Mass. Toto ženské centrum funguje jako federace, ne jako politiku vytvářející skupina. Je centrem pro různé ženské skupiny. Jakmile pocítíme, že je to potřeba, budeme psát další podobná prohlášení. Těšíme se na Vaše reakce!

VŠECHNU MOC PŘEDSTAVIVOSTI!

Red Rosia and Black Maria
- Black Rose Anarcho-feminists

Poznámky k textu:
Anarchofeministický manifest napsaly Chicago Anarcho-Feminists. Krvácející květinu napsaly Red Rosia a Black Maria z Black Rose Anarcho-Feminists. V roce 1971 byly k dosažení v The Women´s Centre, 46 Pleasant Street, Cambridge Mass.

Oba manifesty poprvé vyšly v Siren - A Journal of Anarcho-Feminism, Vol 1 No 1 (už nevychází) publikovaném v Chicagu.

Seattle section of the Social Revolutionary Anarchist Fedration and the Revolutionary Anarchist Print Fund (c/o 4736 University Way NE, Seattle, Wn 98105) vydaly tyto manifesty jako brožuru.

Zdroj:
Quiet Rumours - an anarcha-feminist anthology, London: Dark Star.

Tento sborník najdete v Archivu anarchofeministických materiálů Feministické skupiny 8. března. Informace o archivu na str. 23.

Překlad: Linda

ANARCHISTÉ PRO - ŽIVOT?!?

Tímto článkem se vracím k předchozímu číslu Přímé cesty a chtěla bych jím rozšířit informace o Pro-life organizacích. Původně jsem sice nic podobného v plánu neměla, nicméně se - ať už vlivem článku o Hnutí pro život ČR nebo vlivem protiakce pořádané Feministickou skupinou 8. března k Pochodu pro život (informace na http://fs8brezna.ecn.cz) - rozvinula určitá diskuze na toto téma a já jsem se dozvěděla, že mezi pro-life organizacemi je možné naleznout i pár jiných než jen výše zmíněné fanatické pámbíčkáře.

Chtěla jsem se tedy blíže informovat, a na první pohled mne dost překvapil odkaz na stránky Anarchists For Life. No, překvapil… spíš bych řekla pobavil. Vzhledem k tomu, že pod pojmem Pro-life si bohužel představuji snahu o legislativní zákaz možnosti podstoupit potrat, zdálo se mi to s anarchistickými principy neslučitelné. Chyba ale byla na mé straně. Těmto anarchistům totiž nejde o nějaké zákony, nejde jim dokonce ani o nějaké přímé akce a snahu zamezit konání potratů všemi dostupnými prostředky. Po pravdě moc nechápu jejich existenci. Zdá se mi, že se jedná spíše o skupinu lidí zastávajících stejný názor a podle určitých pravidel se připojujících k akcím jiných organizací.

Jak je patrno z následujícího prohlášení, i tito anarchisté zaměňují snahy o umožnění svobodné volby za úsilí o legislativní umožnění potratů. Nemusím snad znovu opakovat, že tomu tak není. Argumentují tím, že nepodporují zákony pro ani proti potratům, a ty, kteří bojují proti omezování rozhodovacích pravomocí o vlastním reprodukčním životě, okamžitě nazývají pokrytci a vylučují možnost, že by mohli/y být anarchisty či anarchistkami.

Svými názory se sice nemohou ani v nejmenším rovnat klerofašistům z Hnutí pro život, nicméně jejich přístup se mi zdá snad ještě více alibistický. Zatímco oni náboženští fanatici vidí řešení v častém modlení a víře v B(b)oha, tito anarchisté pravděpodobně spoléhají na revoluci, která vše vyřeší. Uvádějí totiž, že k četnosti potratů přispívá sociální a ekonomické situace a že budou vždy bojovat za její změnu, ale o to, co se bude dít než se tato situace změní, se příliš nestarají. Sociální důvod pro podstoupení potratu ale jako důvod pádný neuznávají.

Také si třeba odporují v pojetí „toho pravého anarchismu“. Když totiž někdo bojuje proti zavádění nových umělých zákazů, neváhají ho nazvat přisluhovačem neoliberalismu, na druhou stranu ale nepopírají spolupráci s jakoukoli organizací bojující za stejné myšlenky a na svých stránkách mají odkaz na Conservative Pro-Life sites (konzervativní pro-život stránky)…

Ten boj bych skutečně vidět nechtěla …

Prohlášení Anarchists For Life (Anarchisté pro život)

1. Nepodporujeme zákony ani pro ani proti potratům. Na druhou stranu budeme bojovat za eliminaci sociálních a ekonomických příčin, které vedou k tomu, že se potrat stává tak běžným. Jednou z možností je práce nebo pomoc v dobrovolnických a nevýdělečných poradnách pro nastávající matky.
2. Stejně, jako po každém člověku chceme, aby byl odpovědný za své činy, musíme po matce vyžadovat etickou odpovědnost za její činy.
3. Budeme spolupracovat s jakoukoli organizací či jedincem, kteří bojují za stejné myšlenky.
4. Podporujeme jakékoli snahy o dosažení možnosti adoptovat či vychovávat dítě homosexuály.
5. Potraty podporujeme jedině v případě, že život matky je těhotenstvím ohrožen.
6. Nepodporujeme násilí ani uvnitř ani vně potratových klinik. Podporujeme nenásilné protesty.
7. Uznáváme odpovědnost obou rodičů pokud jde o jejich děti (narozené i nenarozené). Respektujeme a podporujeme otce či matku, kteří chtějí dítě raději vychovávat sami raději, než jej vidět umírat. Na druhou stranu nevidíme nic špatného na rodině s oběma rodiči, pokud je založena na rovnoprávnosti.
8. Jsme pro život a pro odpovědnost prostřednictvím vzdělání nikoli donucování. Umožnění potratu považujeme za neetické, nezodpovědné a děsivé.
9. Muži, který způsobí samovolný potrat nebo násilím či donucením zapříčiní potrat umělý, jsou stejní, jako ženy, které potrat zvolí dobrovolně, a doktoři, kteří toto rozhodnutí podpoří.
10. Protože natalisté se odvolávají na to, že jsou pro-choice (pro volbu) a my užíváme téhož označení pro náš boj proti jakýmkoli formám předsudků, nebudeme se proto nadále označovat jako aktivisté pro-life (pro život), nýbrž anti-natalist (proti populační kontrole). (Stejně jako se vymezujeme vůči fašistům)
11. Liberalizace potratů je trik (nazývaný svobodou) mocných, jak se zbavit těch nežádoucích.
12. Nevěříme, že anarchisté, kteří bojují za zákony povolující potraty jsou skutečnými anarchisty, jakkoli je radikální jejich rétorika, jsou buďto pokrytci nebo následovníky a naslouchači neoliberální politiky.

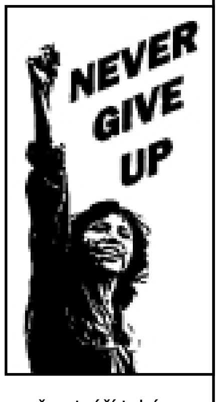
Překlad z http://www.anarchsforlife.org
Markéta

Pro - život, nebo PROTI NĚMU?

K napsání tohoto krátkého zamyšlení mě inspirovalo nejen označení anarchisté pro život, o nichž najdete příspěvek v tomto čísle Přímé cesty, ale také reakce jednoho z čtenářů časopisu A-kontra (A-kontra 6/2002), který reaguje na přímou akci Feministické skupiny 8. března proti Hnutí pro život v ČR (informace o této organizaci naleznete v PC II a informace o naší protiakci v Siréně č. 4 či na našich webových stránkách).

Velmi mě překvapilo, že řada lidí „skočila“ na ideologii pro-life hnutí. Přistoupila na jejich politiku, která je označuje jako skupiny „pro život“ a skupiny, které proti jejich aktivitám vystupují za propagátory interrupcí. Jak však již z označení protestujících skupin vyplývá - pro svobodnou volbu, nepropagují interrupce jako jediné možné a správné řešení, ale prosazují, aby žena (při zvážení všech pro a proti a při zvážení práv a s nimi spojené odpovědnosti) měla možnost se svobodně rozhodnout, zda si dítě ponechá či ne. Polarizace těchto dvou skupin, které stojí proti sobě, není založena na argumentaci pro život či pro smrt, ale na polaritě svobodné volby a umělého zákazu.

Skupiny pro život většinou prosazují velmi omezené „právo na život“, právo na život pouze určitých skupin dětí - dětí té správné národnosti a barvy pletí, „kulturní vyspělosti“, či dětí, které se narodí v manželství - tedy v jediném jimi uznaném manželském svazku. I to je případ Hnutí pro život ČR, které sice propaguje „právo na život“, ale zároveň říká, že homosexuálové děti vychovávat nemohou, nemanželské děti škodí společnosti a zcela odmítají umělé oplodnění, i když i to je často jedinou cestou pro neplodné ženy či muže, kteří se rozhodnou mít děti. Není snad třeba dodávat, že stále stoupající počet neplodných lidí je důsledkem zhoršeného životního prostředí atd.

Navíc tyto skupiny neříkají pouze, že interrupce je špatná věc, a nevysvětlují, proč by ji žena neměla podstoupit, ale trvají na legislativním zákazu interrupcí. Ignorují při tom fakt, že je to zcela nesmyslné řešení, které nejenom že nic neřeší, ale zároveň vytváří také problém nový: sféru ilegálně prováděných interrupcí, které jsou nejen zdravotně velmi nebezpečné, ale vytváří také podmínky pro černý trh, ženu sekundárně viktimizují atd.

Zcela se ztotožňuji s názorem Aileen O´Carroll, která říká, že „je možné být anarchistou/-kou a mít morální námitky proti potratům. Není však možné být anarchistou/-kou a nepodporovat svobodnou volbu.“ Dále se ptá, kdo by tedy jinak za ženu rozhodoval: právníci, soudy nebo policisté? (Siréna 2/2001) Navíc k potratu často nevede neodpovědnost, ale také špatné sociální podmínky, nastavení současného společenského zřízení, které podporuje zisk na úkor lidí a řada dalších faktorů. A často se skutečně jedná o velmi krajní řešení.

Ano, jedná se o velmi palčivou otázku. Sama za sebe můžu říci, že potrat je jednoznačně špatný, ale nechci, a ani nemám právo komukoliv zasahovat do jeho rozhodování. Nikdy totiž nemohu pochopit situaci, ve kterých se daná žena (a samozřejmě nejen ona, nežije ve společenské vakuu a dítě nezplodila sama) nachází. Navíc jsem se v podobné situaci nikdy neocitla. Je však také pravdou, že by měly být pečlivě zváženy všechny okolnosti a žena (a její okolí) by měla za své rozhodnutí přijmout odpovědnost.

Nevidím řešení v jakýchkoliv zákazech, ať už legislativních, či „morálních“, které pak ženu stigmatizují. Řešení vidím ve vzdělávání a informovanosti a také vytváření takových podmínek, které budou podporovat lidi v tom, aby nejen měli děti, ale aby jim mohli poskytnout dostatečný prostor pro jejich rozvoj.

Linda

JUDI BARI A DARRYL CHERNEY

Dne 11. června 2002 vynesl federální soud v Kalifornii rozsudek v několik let trvajícím soudním sporu. Aktivisté hnutí Earth First! Darryl Cherney a Judi Bari v něm vinili FBI a Oaklandskou policii z nezákoných praktik při vyšetřování, které bylo proti nim vedeno v roce 1990. Soud uznal agenty FBI a Oaklandské policisty vinnými ze spáchání nezákonného zatčení, nezákonných domovních prohlídek a z provinění proti svobodě slova a přiznal aktivistům odškodnění ve výši celkem 4,4 milionů dolarů.

Judi Bari a Darryl Cherney byli oba zraněni, když pod jejich automobilem v květnu 1990 explodovala bomba vyrobená z trubky naplněné hřebíky. Jejich cesta byla součástí kampaně proti masové těžbě dřeva v oblasti Redwood. Judi Bari následkem zranění ochrnula, zatímco Darryl Cherney utrpěl menší zranění. Oba před tím obdrželi anonymní výhružky související s jejich ekologickými a sociálními aktivitami. Namísto vyšetřování pokusu o vraždu se FBI ve spolupráci s Oaklandskou policií pokusila obvinit aktivisty z toho, že bombu sestrojili a že nešťastně explodovala, když jí převáželi. Oba byli zatčeni hned v nemocnici. FBI poté po několik týdnů pořádala tiskové konference, na kterých pomocí falešných důkazů obviňovala aktivisty z terorismu a poháněla tak kampaň mainstreemových médií proti Earth First! a ekologickým organizacím obecně.

Po dvou měsících místní soud odmítl vydat jakékoliv opatření proti aktivistům pro nedostatek důkazů. Po skončení tohoto policejního „vyšetřování" ještě pokračovaly aktivity FBI namířené proti dvojici. FBI sledovala více než 500 osob, které nějakým způsobem komunikovali s aktivisty. Po roce, když bylo jasné, že FBI nevyvíjí žádné snahy o odhalení pachatele/pachatelů atentátu, Judi a Darryl podali žalobu proti FBI a Oaklandské policii. Soud po více než deseti letech prokázal, že agenti FBI ve spolupráci s Oaklandskými policisty falšovali důkazy v neprospěch aktivistů a naopak důkazy hovořící pro jejich nevinu zadržovali. Toto falšování a zadržování důkazů je dokonce zdokumentováno v interních materiálech FBI. Zadržování se týkalo dokonce i fyzických důkazů, jako například otisků prstů z místa atentátu.

Judi Bari zemřela v roce 1997 na rakovinu a v soudním sporu pokračoval Darryl Cherney jako její zmocněnec.

Soud částečně umožnil vyšetřování skutečných pachatelů atentátu. Policejní fotografie ukázaly, že exploze vytvořila díru v podlaze pod sedadlem řidiče způsobem, který ukazoval, že byla připevněna na podvozek automobilu. První prohlášení FBI naopak hovořilo o tom, že bomba byla položena na podlaze pod zadním sedadle. Judi Bari před pokusem o atentát obdržela anonymní výhružné dopisy a kopie jednoho z nich se našly ve zničeném autě. Několik dní po atentátu obdržel místní deník Santa Rosa Press Democrat dopis s podpisem „Boží mstitel", který uváděl některé nezveřejněné detaily, týkající se konstrukce a umístnění bomby. Autor v dopise, který byl prokládán nejrůznějšími citáty z bible, uvádí, že se Judi Bari stala terčem útoku pro svou účast na akcích podporujících právo na umělé přerušení těhotenství. Test DNA na známce dopisu prokázal, že dopis byl poslán ženou. Dále bylo prokázáno, že jiný výhružný dopis byl poslán mužem, který rovněž poslal dopis policii, ve kterém tvrdí, že byl členem EF!, aby získával informace pro autority, že vůdcem EF! je J. Bari, že EF! cvičí střelbu z automatických zbraní a že financuje svou činnost prodejem drog.

Dále vyšlo najevo, že jeden z odsouzených - agent FBI Frank Doyle, který v původním vyšetřování fungoval jako odborník na výbušniny a který vydal nepravdivé prohlášení o umístění bomby, prováděl v oblasti výcvik agentů FBI a policejních specialistů zhruba měsíc před útokem na dvojici. Součástí výcviku bylo pokusné vyhození auta do povětří. FBI byla nucena přiznat, že konstrukce bomby odpovídala bombě použité při útoku. Seznam účastníků kursu se „ztratil". Pokusný výbuch byl proveden na pozemcích firmy zabývající se těžbou dřeva, která byla kritizována kampaní vedenou oběma aktivisty.

Podobné aktivity FBI jsou všeobecně spojovány s programem COINTELPRO. Tento program byl odstartován za Nixonovy legislativy za účelem diskreditace a likvidace radikálních hnutí jako například aktivit M.L. Kinga, Strany černých panterů pro sebeobranu, hnutí bojujícím za práva indiánů nebo americkou Socialist Worker's Party. Proti EF! a jeho zakladateli D. Foremanovi byla vedena kampaň od jejich vzniku. V minulých letech bylo zveřejněno několik dokumentů dokazujících infiltrace agentů do řad EF!, provokace a snahy o jejich veřejnou diskreditaci. Vysloužilý agent FBI se znalostí detailů programu COINTELPRO M.W. Swearingen napsal ve své knize „FBI Secrets - An Agent's Expose": „Jasným příkladem toho, že FBI pokračovala v programu COINTELPRO, je údajná účast FBI na bombovém útoku z roku 1990 na automobil, ve kterém byli J. Bari a D. Cherney (...) jako snaha neutralizovat J.Bari".

U soudu vyšly najevo dva podobné případy z minulosti. V roce 1970 najala FBI nacionalisticky smýšlejícího bývalého vojáka, aby se snažil vypátrat osoby zajímající se o výbušniny. Když zjistil, že FBI plánuje spáchání atentátu, svou spolupráci odvolal a podařilo se mu vše zveřejnit. Pro WBIA rádio uvedl, že „... FBI spolu s ostatními vládními vyšetřovacími institucemi se podílely na kampani bombových útoků, žhářství a terorismu s cílem vytvořit mezi obyvatelstvem náladu, že politický disent, ať už jakéhokoliv směru či míry radikálnosti, používá násilných taktik". V roce 1970 rovněž při bombovém útoku zemřel černošský student Ralph Featherstone, člen Národního studentského koordinačního výboru, organizace, která byla cílem programu COINTELPRO v šedesátých letech. Jeho případ byl podobným způsobem označen za náhodný výbuch jím sestrojené bomby a nebylo provedeno řádné vyšetřování.

V případu je také významná role médií a public relations průmyslu. Společnosti Georgia Pacific, Louisiana Pacific a Pacific Lumber, které se zabývají těžbou dřeva v oblasti, najaly společnost Hill & Knowlton, aby vedla mediální kampaň proti jejich kritikům. Společnost Hill & Knowlton patří mezi největší světové public relations agentury. Podílela se na kampani čínské vlády usilující o zlepšení její reputace po událostech na náměstí Tianenman. Pracovala nebo pracuje na zlepšování image režimů Číny, Turecka, Indonésie, Peru a dalších. Mezi jejich klienty patřila nedávno zkrachovalá energetická společnost Enron. Společnost se také podílí na protipotratové kampani financované Národní konferencí katolických biskupů, rovněž organizuje kampaň na podporu scientologické sekty. V padesátých a šedesátých letech se společnost podílela na kampani tabákových společností, která popírala škodlivost kouření. Rovněž se podílela na crisis managementu v několika případech chemických a jaderných havárií. Pro účely kampaně vytvořila firma Hill & Knowlton vlastní anti-ekologické organizace „Community Solidarity Coalition". Firma rovněž vytvořila letáky nabádající k násilným akcím a sabotážím, který podepsala logem EF! a jménem D. Cherney. Pomocí těchto letáků se jim podařilo podpořit představu veřejnosti o EF! jako o teroristické organizaci, a to i přes pravopisnou chybu v podpisu údajného autora.

S případem souvisí i pozdější událost. V roce 1991 najala australská firma Terminals Pty Ltd právě společnost Hill & Knowlton, aby zlepšila její image po výbuchu jejich chemické továrny na Cone Islandu. Po několika týdnech vydala místní policie prohlášení, že ocelové trubky, kde došlo k úniku a explozi, byly přeřezány acetylén-kyslíkovým plamenem, a že se jedná o sabotáž spáchanou patrně ekologickými aktivisty. O několik týdnů později bylo prokázáno, že k žádné sabotáži nedošlo a že acetylén-kyslíkový plamen ani není schopen řezat materiál trubek. Po několika letech čelní zaměstnanec australské pobočky společnosti Hill & Knowlton ve své přednášce na konferenci PR zaměstnanců poukázal na tuto událost jako na správný příklad crisis managementu, kdy viník události byl podán jako oběť a tím byly získány cenné body veřejného mínění.

Silná pozice public relations agentur na současné mediální scéně vysvětluje relativně nízkou publicitu závěrečného rozsudku ve prospěch aktivistů EF! ve srovnání s publicitou na počátku případu. Až komicky působí například komentář Collina Leveye ve Wall Street Journalu, s názvem :„Chcete být milionářem - ekologičtí extrémisté vyhrály balík nad FBI". V článku poměrně vážně píše, že pokud chcete získat 4.4 milionu dolarů, stačí se vyhodit do povětří a potom zažalovat FBI.

Ať je pachatelem atentátu na dvojici kdokoliv, je jasné, že FBI a Oaklandská policie nesou část zodpovědnosti, ať už aktivní nebo pasivní. Případ ukazuje také na současnou celkovou krizi médií.

Vojta

Gender a média

Analýza reklamy z hlediska genderu

1. Chlapi sobě

Reklama na pivo Staropramen, z magazínu MF Dnes. Reklama zobrazuje pět mužů středního věku, každý s půllitrem piva, oblečeni ve vojenském stylu. Pod nimi nápis Staropramen, nad nimi „Chlapi sobě“.

Nápis „Chlapi sobě“ vylučuje ženy. Muži se při pití piva obejdou bez žen, vůbec je nepotřebují. Je zde kladen důraz na soudržnost mužské party. Chlapská parta je ta jedině správná. Už samotný výraz chlapi se zdá být více maskulinním než výraz muži. Chlap je drsnější než muž. Navíc muž je termín, který zahrnuje opak - ženu. Slovo chlap takovýto protějšek nemá. Jeho použití tedy chápu jako záměrné. Pokud si v podobné situaci představíme ženy („Ženský sobě“?), je to chápáno jako něco podezřelého. Jednak by výlučně ženská společnost byla považována za „babinec", tedy něco podřadného, a zároveň za okrajovou, marginální skupinu. Zatímco mužská společnost je normou pro všechny, něčím „všelidským“ a zároveň něčím velmi důležitým.

Navíc je to parodie na nápis v Národním divadle Národ sobě. Jedním vysvětlením je, že za národ jsou tu považováni muži, dále je zde skrytý důraz na nacionalismus ve dvou ohledech - pivo je českým národním nápojem a muži jsou oblečení do uniforem - válka bývá často bojem jedněch národních států s jinými.

Připadá mi, že podobných reklam, kde se ženy nevyskytují, je více (např. na Marlboro, Camel), ale toto je zřejmě první reklama, která otevřeně ženy vylučuje i slovním tvrzením. A tato reklama má úspěch. Změnilo se nějak společenské klima, že lze takto otevřeně vylučovat ženy?

Spojení muži a alkohol. Reklama zde kopíruje společenské vztahy, alkoholiků je více než alkoholiček. Ale ženy také konzumují alkohol. Jenže pití alkoholu je genderově rozděleno. Pokud se podíváme na jiné reklamy, mužům je vyhrazeno pivo a tvrdý alkohol, ženy jsou v reklamách zobrazovány při pití vína nebo sladkých likérů (ostatně nazývaných „ženský pití“). Ženy jsou také při pití alkoholu zobrazovány více ve společnosti druhého pohlaví než muži (např. „i muži mají své dny“ - opět jen muži bez žen).

Ale tak je to v celé společnosti. Muži si vystačí spolu, ženy jsou definovány ve vztahu k mužům. Když jsou muži v hospodě (= veřejná sféra), kde jsou ženy? Nejčastěji zřejmě v domácnosti (s dětmi nebo uklízejí apod.) a když se partner vrátí, přivítají ho slovy: Kde jsi zase byl celou noc? Takto jsou ženy prezentovány v televizní formě této reklamy. Tedy jako domácí puťky a netolerantní „krávy" nemající pochopení pro mužovo rozptýlení. Jiná možnost je, že ženy muže v této aktivitě podporují, chodí s nimi na pivo (to ale není příklad této reklamy). Z vlastní zkušenosti však vím, že jádrem hospodských part je skupina mužů a ženy jsou tam jednak méně početně zastoupeny, ale hlavně mají nižší postavení. Jsou definovány jakožto „přítelkyně“, „slečny“ apod. Sedí po boku svých partnerů a s ostatními ženami nevytváří alternativní partu, často je berou také jen jako „slečny“ partnerových kamarádů. Třetí možnost je, že ženy si utvoří svou partu nezávisle na partnerově, takových případů ale moc neznám.

Ještě se chci zamyslet nad „chlapy“ zobrazenými v této reklamě. Jsou příkladem toho, že mužské tělo se nepoužívá jako sexuální objekt. Tito muži nejsou atraktivní ani příliš mladí. Navíc jsou oblečení, vyfocení od pasu nahoru, jejich postavy nejsou moc vidět, protože stojí těsně u sebe a vzájemně se kryjí. Člověk (žena?) se může o jejich postavě jen dohadovat. Ve spojení s pivem si lze ale představit především pivní pupek. Je zde velký rozdíl ve způsobu zobrazení ženského a mužského těla - ženy jsou foceny (polo)nahé, samy, ve zranitelných polohách, často jen části těla bez hlavy.

2. Jen pro chlapy

Reklama na tyčinku Magnum z časopisu Navigator, který je zdarma distribuován v klubech, kavárnách. Reklama zobrazuje část ženského těla (od spodní části žeber do půli stehen), ve spodních kalhotkách, do kterých je zastrčena nakousnutá tyčinka. Dole nápis: Magnum, nová tyčinka s karamelem a oříšky. Troufáš si na ni? Nahoře velký nápis: Jen pro chlapy.

Spojení ženského těla a čokoládové tyčinky je nahodilé. Dalo by se to odbýt poukazem na tvrzení „sex sells“. Podle Shields (19..) může být sexualita připojena k jakémukoli výrobku, aby mu propůjčila hodnotu. Ženská sexualita je chápána jako všeobecná směnná hodnota. Ale spojení čokolády a sexu se zdá být už tradiční, objevuje se i v jiných reklamách (např. nanuk Madeta podle Indruchové 1995).

Ženské tělo je bráno jako fetiš. Tato reklama je krásným příkladem „photographic cropping“ (Shields 19..) (zobrazování jen částí těla, často bez hlavy), které zbavuje ženu individuality a dělá z jejího těla pouhý sexuální objekt. Souhlasím s teorií, která spojuje objektifikaci ženského těla a násilí na ženách (Shields 19..). Myslím, že zrovna tato reklama k tomu i slovně vybízí otázkou „Troufáš si na ni?“ Ženské tělo zároveň s čokoládovou tyčinkou (což dokládá umístění tyčinky do kalhotek) je nutno zkonzumovat, zničit.

Konzumování tyčinky a ženské sexuality působí požitek. Komu? Jednoznačně muži (ačkoli tato reklama není tak jednostranná, o tom dále). Podle Indruchové (1995) nepatří ženská sexualita ženě, ale je vlastnictvím muže. Muži chtějí ženské tělo jakožto fetiš vlastnit. Muži jsou příjemci požitků. Navíc konzumují vizuálně, díváním se na ideální ženské tělo, aniž by si museli tyčinku koupit (Gender as commodity....).

Myslím, že ženské tělo v reklamě slouží k podobnému účelu jako ve filmu, kde přehlídka ženských těl zdržuje děj. Vysvětluji si tím fakt, že v této (i další reklamě) je tělu věnován velký prostor, výrobek je v porovnání s ním malý a na okraji. Myslím, že záměrem je, aby se divák vizuálně potěšil (skopofilie) (Mulvey 1975).

Reklama se zdá být určena jen mužům. Velký nápis „Jen pro chlapy“ na první pohled dovoluje potěšení z dívání jen mužům. Ale jak se na takovouto reklamu dívají ženy? Teorií je mnoho, důležité je, že žena je rozdvojena (split consciousness - Shields 19..): jednak se na ženské tělo dívá jako muž (jestli mužským pohledem, to je otázka, možná bych řekla spíš pohledem mužské společnosti) - aktivně kontroluje image jiné ženy, ale zároveň se s tělem identifikuje, uvědomuje si, že ona sama vlastní podobné tělo (= odlišné od mužského, takto nezobrazovaného) a že se také stává objektem pohledu. Podle mě je to určitá schizofrenie, „ženy jsou vězněm i dozorcem zároveň“ (Shields 19..), ale zároveň to může být i výhoda. Ženy mají na rozdíl od mužů dvojí zkušenost, vědí, co to znamená být objektem i subjektem. Doufám, že tak jsou méně náchylné k tomu, aby dělaly z někoho objekt, ale může to být i právě naopak - mohou si tím chtít vynahradit vlastní ponižování. Což se ostatně projevuje i na tom, že ženy jsou pro jiné ženy i samy pro sebe mnohem větší sociální kontrolou než muži. To se pak projevuje soupeřením s ostatními v kráse, nenávistí k vlastnímu tělu (narcistic damage) (Shields 19..), která vede až k anorexii nebo jinému sebepoškozování.

Já si aktivní ženský pohled na ženy také spojuji s tím, že mnohem větší množství žen než mužů má homosexuální fantazie nebo je i uskuteční. Když se ženám odmalička vnucuje, že ženské tělo je krásné a mužské tělo jako sexuální objekt je možno vidět málokde, proč by ženy měly být více přitahovány muži? Jenže patriarchální systém se tomu silně brání netolerancí a omezováním homosexuality.

Poslední důležitou věcí, na kterou chci upozornit, je, že tato reklama je pouze zdánlivě určena jen mužům. Nevím, nakolik je to vědomý záměr tvůrce reklamy, ale myslím si, že z jeho pohledu by bylo málo promyšlené adresovat reklamu na tak genderově neutrální věc jako je čokoládová tyčinka, pouze mužům. Ženy v dívání se na reklamu mohou také nalézt potěšení. Tyčinka zastrčená v kalhotkách vypadá jako vztyčený penis. Zřejmě proto nejsou na reklamě zobrazena ženská prsa, aby si mohl/a každý/á vybrat, jestli chce vidět ženu nebo muže.

Miriam Krásnohorská

Rozhovor s Naive Fighters

Poprvé jsem folkpunkovou skupinu Naive Fighers slyšela na Bratislavské street party v roce 2001. Když jsem se později dostala k jejich kazetě, kde mě zaujaly i jejich texty, řekla jsem si, že by nebylo špatné dozvědět se o nich něco víc. Tak vznikl nápad požádat je o rozhovor. Jejich odpověď byla kladná a tak vzniklo to, co se chystáte právě číst.

Rozhovor bohužel proběhl pouze prostřednictvím e-mailu a je samozřejmé, že při rozhovoru „z očí do očí“ by se některá témata dala probrat hlouběji. Snad se to podaří někdy příště.

Světlana

1. Kde a kdy jste vznikli, kdo byl u založení skupiny? Hrajete stále ve stejné sestavě?

Maťa: Tak rok vzniku si fakt nepamätám. Daniel bol ten, kto prišiel s nápadom založiť nejakú folkovú kapelu a dnes sme tam, kde sme... pôvodne sme teda hrali v dvojici ja + Daniel, najprv len tak akusticky, potom sme to skúsili cez mikrofóny a kombo no a to už nám začali chýbať aj bicie, tak sa pridal Farki a to je vlastne naša pevná zostava už zo 2-3roky. Boli tu ešte dva pokusy o rozšírenie NF o ďalšiu flautu a basu, ale do rozfičaného rýchlika sa nastupuje ťažko a rovnako ťažko sa brzdí... pretože jediné čo je isté je to, že ten vlak ide... aj keď cieľová stanica nie je stanovená a nečakané výhybky sú rovnako prirodzené ako tunely a mosty. Patrí k tomu aj čas núdzových pristavaní...

Daniel: Naive Fighters sme založili s Maťou, myslím, že to bolo v 97-om a asi 3 roky na to sa k nám pridal Farki na bicie. Prvé dva roky sme hrávali s Maťou len tak pre seba, neskôr pre kamarátov a potom sme začali organizovať výstavy v opustených domoch, kde sme tiež zvykli sem tam zahrať. Naive Fighters sme zo začiatku nechápali ako normálnu kapelu, pretože sme sa predsa len pohybovali v čs. punkovej scéne a tam sa podobné experimenty nevyskytovali a za druhé sme s Maťou hrávali v jednej HC kapele, ktorej v tom období vykradli skúšobňu, tak sme si ten čas vynahradzovali brnkaním na španielke a pískaním na píšťalke. A celkom sa nám to zapáčilo a neskôr aj ľuďom a už to bolo.

Farki: Názov Naive Fighters používame asi od februára 1999, kedy som začal hrať na bicie s Martinou a Danielom, ktorí predtým fungovali asi rok - dva ako dvojica. Keďže vedeli zahrať unplugged, koncertovali aj na akciách kde bol problém s elektrikou alebo ozvučením. Boli to vernisáže výstav Volného združenia, podobné akcie na Morave, akcie na MNV v Zaježovej a podobne. A pretože Maťa aj Daniel fungovali ešte aj v SinFrontieras, tak koncertovali aj dva krát za večer - folkovo aj punkovo.

Pre mňa NF, ešte keď som s nimi nehral, boli niečo čo vytrhávalo zo stereotypu kapiel „na scéne“. Hudobne aj textami. Ja som v tom období hrával s inými ľuďmi a inú hudbu. Skúšal som hrať na perkusie. Keď som začal hrať s Danom a Maťou nevedel som hrať takmer vôbec na bicie, takže sme dosť stagnovali a naskúšavali sme aktuálne veci NF s bicími. Trvalo hádam dva roky, kým som sa dostal na takú úroveň, že sme mohli tvoriť on - line v garáži.

2. Kde jste hráli poprvé, mělo to pro Vás nějaký zásadní význam?

Maťa: No, vlastne si pamätám dva prvé koncerty. Prvý koncert vôbec a prvý koncert cez aparatúru. Je to totiž niečo úplne iné, spievať a hrať cez mikrofón a tak som mala pocit, že sa učím všetko odznova. Prvý koncert mal zásadný význam asi v tom, že je to prvý krát čo sa snažíš prekročiť rieku, prvý krát, čo uvidíš jej tretí breh...silné vlny a čírosť vody, ktorá sa tak ľahko dá zakaliť...a prvý krát čo sa utopíš...a prvý krát čo sa pokúsiš začať plávať...

Daniel: V podstate prvý krát sme hrali pred ľuďmi na Vianoce v tom 97-om v Zaježovej na akcii Tofu-punx. Zaježová bola v tom čase taká ekologicko-punková komunita pri Zvolene, združená okolo recyklačného centra pre dve dediny, ktoré tam rozbehlo zopár nadšencov. To bol ale veľmi náhodný koncert a skôr to bolo o tom, že tam nejaká kapela vypadla a my sme tam v tom čase trávili Silvester, tak sme vypomohli... Potom prišli tie spomínané výstavy, ale v podstate náš prvý normálny koncert, ešte vo dvojici, sme mali v Stupave na benefite pre bratislavský "Food not Bombs", asi v marci 1999 a samozrejme bol to zlomový okamih v tom zmysle, že spätná väzba bola pre nás prekvapením a nakopla nás ísť do toho na 100 percent.

Farki: Náš prvý spoločný koncert sa udial v Bratislave v sále pre asi 500 ľudí na podporu ŽANŽu. Bola to skúsenosť jak „sviňa“. Pre mňa hlavne z toho hudobnotechnického hľadiska. Prvý koncert - hneď veľké pódium, zohnať si bicie - kde zisťujem čo mám mať zo sebou a nemám to, a iné podobné stresíky. Inak to bola skvelá akcia.

3. Jak a v kolika letech jste vlastně začali hrát a aktivně se zajímat o hudbu? Co Vás k tomu vedlo (rodiče, vlastní zájem, atd.)?

Maťa: Aktívne sa venujem hudbe od detstva. Od malička som chcela hrať na klavír, ako všetky dobre vychované dievčatká zo slušnej rodiny ha-ha. Od toho som mala vždy ďaleko, takže mi to nevyšlo - /rodičia nemali peniaze na klavír.../, tak ma navnadili na pseudonáhradu - akordeón. Myslím, že ten nástroj je krásny, ale ako 8 ročná holka som ho fakt nenávidela.

Neskôr som hrala na klasickú gitaru no a potom len tak na flautu - ako samouk a tak mi to aj ostalo. Ku klavíru by som sa chcela vrátiť.... NF je druhá kapela v ktorej hrám. Pred tým sme s Danielom hrali v jednej punk-crustovej kapele, on hral na basu- ja spev /teda vreskot.../, hudba ma fascinovala vždy, asi hlavne preto, že ako každá mágia, aj ona a jej spôsob komunikácie prelamuje hranice slov.

Daniel: Asi keď som mal 14 rokov som s priateľmi začal, ešte ako metalista, hrávať v jednej z pivníc pod Bratislavským hradom a neskôr v garáži. S jedným z týchto starších priateľov sme to po 8 rokoch, ako Naive Fighters znovu skúsili, pretože sme chceli pridať basovú gitaru. Minulý rok sme takto odohrali aj jeden koncert v Přerove, ale nakoniec to nevyšlo.

Čo ma k tomu viedlo? - Asi pocit, že robím niečo skutočnejšie, ako bola škola do ktorej človek musel chodiť. Kapela to bolo naše rozhodnutie (aspoň sme si to mysleli...). Dávaš do toho všetko. Potom však prichádzaš na to, že veľa vecí ti mohlo aj ujsť, a že kapela nie je jediná skutočná vec. Myslím tým to, že robiť hudbu je veľmi v pohode, ale veľa vecí, ktoré sa mi teraz zdajú zmysluplnejšie, som tak nemal možnosť skúsiť a rád by som ich teraz chcel vedieť robiť. Predsa tých 15 až 20 rokov to je v istom zmysle taký zlatý vek. Veľa času a hlavne, aspoň teda podľa mňa, človek moc nekalkuluje, to prichádza až po prvých vytriezveniach.

Hold, hudba ti v našich pomeroch zoberie viac, ako sa ti asi vráti, aspoň ja to tak začínam vidieť. Možno keby som mal o niekoľko rokov menej, by som sa na veci pozeral inak.

Farki: Tak u mňa to pozvoľna začalo na strednej škole, ale aktívne som sa hudbe začal venovať až keď som začal hrať s NF. Priviedol ma k tomu Daniel a hudba sama. Paradoxné je, že vážne som začal kapelu brať, až keď som ju skoro stratil(i). A to som

si dovtedy myslel, že jej dávam dosť. Ako hovorí Radis: „Život není peříčko a kapela jenom hobby".

4. Kde jste se seznámili? Bylo těžké se najít?

Maťa: Myslím, že sme sa zoznámili na nejakej z akcií SLOBODY ZVIERAT, alebo SLOBODNEJ ALTERNATÍVY. Ja som sa osobne často realizovala v rôznych ekologických aktivitách a ono to bolo celé prepojené - koncerty, demonštrácie... a tak sme na seba narazili. Myslím, že sme sa našli hlavne pre to, že nás srali rovnaké veci, Nuž - keď sú ľudia v rovnakých sračkách , snažia sa vyliezť z tej tmavej jamy von... chytíš niekoho za ruku...no a my sa za ne držíme dodnes...len tie čiary v dlaniach sú hlbšie a početnejšie...ako jazvy...a sila stisku ruky sa tiež mení, ako koniec koncov v každom vzťahu.

Daniel: My sa v podstate poznáme už veľmi dlho. S Farkim sa poznám asi desať rokov, pretože sme spolu chodili do tej istej triedy na gymnáziu a v jednej s tých mnohých garáži sme si aj zahrali, ale v úplne inej kapele, skôr taký noisovo-minimalistický experiment a každý sme išli potom v hudbe trochu inou cestou. S Maťou som sa spoznal cez nejaké demonštrácie asi tak 8 rokov dozadu, potom sme to skúsili niekoľko rokov v spoločnej HC kapele a keď nám vykradli garáž, tak akustická gitara to potiahla ďalej. Keď bola nová garáž pre naše HC, tak „vlak." sa už nedal zastaviť (hlavne hlas Martiny po koncertoch sa dával dosť dlho dokopy...). Potom sa naše cesty s Farkim opäť stretli aj po hudobnej stránke, pretože ako kámoši sme stále fungovali veľmi dobre.
Tá kapela je asi aj výsledok tohto nášho niekoľkoročného, nie len hudobného, priateľstva a to je asi dobre.

Farki: Z Danielom som sa zoznámil na strednej a s Martinou na akciách, koncertoch a tak nejako postupne. Našli sme sa spontánne.

5. Jak to vypadá s hudební a klubovou scénou na Slovensku? Jaké jsou příležitosti ke hraní.

Farki: V Bratislave sa väčšina koncertov odohráva buď na prístavných garážach, alebo v Divadielku v podzemí. Garážové koncerty majú už niekoľkoročnú tradíciu, ale mám pocit, že ten starý duch toho miesta sa už niekam vytratil (aspoň pre mňa). Divadielko je súčasť čajovne, je to miestnosť asi pre 80 ľudí. Je to nefajčiarsky priestor, nečapuje sa tam pivo ani iný alkohol a asi preto sa tam konajú hlavne SxE koncerty.

V Bratislave mi chýba miesto, ktoré by bolo centrom pre koncerty, parties, výstavy, ... Čo mám ja skúsenosť, veľa koncertov na Slovensku sa organizuje v prenajatých krčmách, čo je síce v pohode, ale klub je klub.

Daniel: Myslím si ale, že tá klubová scéna je menšia oproti Čechám, lebo kluby sú skôr vo väčších mestách, na rozdiel od Čiech. Rieši sa to prenajímaním krčiem, ale prenajatá krčma to nie je klub. Chýba tomu atmosféra klubu, ako uzla inšpirácie (nemyslím len v hudbe).

6. Hrajete na benefičních koncertech, jaký je na ně Váš názor? Tím myslíme např. Vaše vystoupení na Brtislavské street party.

Daniel: Radi podporíme našou hudbou nejaké akcie, ktoré sú spojené s nejakou tou ideou, s ktorou sa stotožňujeme. Hrali sme na viacerých podobných akciách. Keď sa tak teraz zamyslím, tak na takých akciách je častejšie cítiť optimizmus, je tam odkaz smerom von, na klasických koncertoch to niekedy chýba. Čo sa týka streetparties, páči sa mi tá myšlienka, aj keď s niektorými vecami sa nie vždy stotožňujem.

Čo sa týka koncertov na streetparties,

tak neviem, asi sa mi viac páči keď sa rovno funguje na ulici, pretože koncert ničí tú dynamiku, ktorá sa podľa mňa skôr viaže so streetparty.

Farki: Benefičný koncert je jedna z možností, ako môžeš podporiť niekoho, niečo - finančne a morálne. Je perfektné keď sa kapely prihlásia k nejakej myšlienke, hnutiu, aktivite a podporia ju svojou účasťou. Čím populárnejšia a známejšia kapela tým lepšie.

7. Kdy vznikla Vaše kazeta? Kdo Vám s ní pomáhal?

Maťa: Máme vonku zatiaľ dve kazety /MC... and we're fuckin´ naive/ a /MC „Budeme tancovať na troskách tejto spoločnosti." a nedávno nám vyšiel náš prvý vinyl/ EP „Slová"/.

Prvú kazetu sme nahrali v garáži, Farki odohral na bicie len zopár skladieb, to sa k nám akurát pripojil. Vydali sme si to sami. Druhú kazetu sme nahrali u MOCI PLEVELE v Rožnove a vydalo nám ju MALARIE RECORDS. Obal nám kreslil náš kamarát Mišo /S.I.K.A./ - ale len obrázok, no k tomu obalu - čo sa týka celého prevedenia, sme dosť kritickí, bolo to všetko strašne narýchlo...hmm.

EP sme vydali tak napol sami a napol za pomoci 90´FOREVER a MALARIE RECORDS. Nahrávali sme to v Bratislave u kamaráta...v bývalej kotolni v podzemí jedného kulturáku.

Daniel: Pre nás sa v podstate všetko zmenilo, keď sme spoznali Martina Valáška a Ondřeja z Co-Ca, ľudí okolo klubu Vrah a z Innoxia Corpora. To bol taký náš druhý zlom a myslím, že v istom zmysle zásadný. Cez Martina sme sa dostali k Ondřejovi u koho sme nahrávali našu drúhú pásku. Ondřej má v Rožňove také malé DIY štúdio - „MOC PLEVELE", a aj keď sme na tom hudobne boli dosť biedne, čo sme síce zistili až v tom štúdiu, predsa sme len tú pásku „Budeme tancovať na troskách tejto spoločnosti" donahrávali a Malárie nám to potom vydala.

Pred tým sme si vydali ešte jednu kazetu („... and we are fuckin' naive."), tak že sme ju nahrali na kazeťak v garáži a stáčali ju potom doma. Predalo sa z nej niečo cez 100 kusov, z čoho sme boli milo prekvapení. Na tej staršej kazete sú okrem dvoch pesničiek všetky po anglicky, pretože naučiť sa robiť folkové pesničky po slovensky, to nám trvalo dlhšie. Na tej druhej kazete („Budeme tancovať na troskách tejto spoločnosti") je už len jedna anglická pieseň.

Momentálne nám vyšiel 7 palec „Slová". Je tam šesť vecí a podľa mňa je trochu rýchlejší a snáď vyhratejší, ako predošlé dve kazety. Zdá sa mi, že jeden náš brnenský koncert tiež vyšiel na kazete, ale tú kazetu som ešte nevidel. Mali by tam okrem nás byť ešte Holokin Kolokin a Terra Riot, ktorý na tom koncerte tiež hrali. Pred nedávnom sme ešte poskytli tri pesničky z koncertu na Milade pre kompilačku, ktorú vydalo Cabaret Voltaire.

8. Co považujete za svůj největší hudební úspěch?

Maťa: Á - teraz k tým hudobným úspechom... ha-ha. Zrovna teraz ma napadajú tri /Praha, Přerov, Rožnov/,no rozvádzať to nebudem, to by bolo možno aj na knihu, ak by som bola schopná to vôbec prekomunikovať. Čo išlo von a ako to narazilo, to môžu posúdiť ľudia čo to počuli.... a to čo sa dialo vo mne je taká malá klinická smrť...raz zbadáš na konci tunela svetlo a potom už nechceš nič viac, len ísť za ním - znovu a znovu...Väčšinou však ostanem tápať v tme.

Daniel: Pre mňa je to asi ten 7 palec. Perfektný zážitok bol aj koncert v Rožňove niekedy v januári 2002 a tiež potom v júny s La Fraction a určite ešte naše dve turnečká s Innoxiou Corporou. V podstate každý koncert je perfektný, keď ti potom dojde od niekoho e-mail alebo dopis, kto tam bol. Stáva sa to a to je to ten pocit, pre ktorý sa ti chce hrať. Celkom milé bolo, keď sme raz hrali pri Žiline a niekto tam mal urobenú nášivku Naive Fighters.

Keď sa tak zamyslím, tak je pre mňa perfektné, keď na koncertoch ľudia poznajú texty a spievajú s nami. To je pocit, že nero-

bíš len zvuk k pivu, čo je niekedy podobné, ako keď ti v McDonalde hrajú, aby ti lepšie chutilo a na nič iné si nemyslela.

Farki: Najväčší hudobný úspech je pre mňa každý vydarený koncert. To je keď dám zo seba maximum - technické aj emočné, teatrálne - či ako to mám nazvať. A tak isto keď odozva od ľudí je rovnako silná. Tiež nášu ep-ku „Slová" považujem za úspech, som veľmi rád, že sa nám to podarilo zbúchať dokopy od nahratia až po obal. Tiež každý môj posun vpred, zdokonalenie sa v hraní je pre mňa úspechom a radosťou.

9. Máte nějaké turné, koncerty, atd., co hraní v zahraničí, jaké jsou Vaše příležitosti ke hraní všeobecně?

Farki: NF má za sebou jedno väčšie tour s Innoxia Corpora, ktoré som s nimi bohužiaľ neabsolvoval. Zastúpil ma Mišo zo S.i.k.a., za čo mu ďakujem. To, že som s nimi nemohol byť bolo hrozné. Môžem si za to sčasti sám a sčasti môj zamestnávateľ na civilke. Absolvovali sme aj zopár kratších šnúr a koncertov. To, že človek má možnosť hrať pre ľudí, drží kapelu pri živote. Keď chýba feedback je to o ničom.

Daniel: Ako som spomínal mali sme dva krát turné s Innoxiou Corporou (Slovinsko, Švajčiarsko, Francúzsko, Nemecko, Holandsko a Rakúsko) a pred nedávnom sme boli tiež hrať s Nonconformistami v Slovinsku na jednom festivale a ďalšie turné mimo Čiech a Slovenska by malo byť niekedy na jeseň, ale začína sa to trochu zamotávať, lebo už budeme dvaja z kapely na civilke. Čo sa týka koncertov, hrávame asi tak raz-dva krát do mesiaca, čo mne celkom vyhovuje.

10. V jedné svojí písní zpíváte o revoluci, co pro Vás znamená? Máte nějaký vztah k anarchismu?

Daniel: Neviem, či o revolúcii, lebo na toto si už dávame pozor, ale keď o revolúcii, tak tej surrealistickej - permanentnej. Revolúcia ako prax, spievanie ako prax. Revolúcia v zmysle človeka, ktorý vylezie po rebríku a ten potom odhodí.

Anarchizmus, to je spôsob života. Pre mňa je to subverzívna prax par excelence. Všetci traja v Naive Fighters sme sa vlastne zoznámili hlavne cez demonštrácie. Začalo to Slobodou zvierat, cez Slobodnú alternatívu a Volné združenie až k Naive Fighters.

Keď som hovoril o tom rebríku, tak ten sa dá nájsť všade, nemusí ísť nutne o klasickú formu revolučnej praxe. Mne osobne sú sympatickejšie skôr nové metódy boja. Nezaujíma ma, či tá ktorá prax má v hlavičke slovíčko „anarchstická". Skôr ma zaujíma, do akej miery je takáto aktivita podvratná k systému, ktorý sa snaží spochybniť a do akej miery ho len ďalej reprodukuje. Na boj proti veľkému bratovi už neverím a skôr ma zaujímajú okrajové boje a línie odporu, ktoré klasická revolučná prax často krát pokladá za bezvýznamné.

Existuje tu podľa mňa istá podobnosť s feministickým hnutím. Zo začiatku stálo mimo, ale časom sa dostávalo čoraz viac do centra a jeho prax sa stala v súčasnej dobe nevyhnutnou v takmer všetkých oslobodzovacích hnutiach. „Položka - oslobodenia žien" by tak nemala chýbať v žiadnej stratégii týchto hnutí. Snáď to, že feministické hnutie vznikalo prevažne mimo klasických revolučných a anti-autoritáskych doktrín na prelome 19. a 20. storočia alebo v prvej polovici 20. storočia, ho dokázalo oslobodilo od tradície klasickej revolučnej praxe a dodalo mu potenciál reagovať detailnejšie a lokálnejšie a týmto neustále produkovať nové a nové stratégie svojho boja.

Stačí sa pozrieť na históriu feministickej praxe a na ktorej je vidieť, ako sa dokáže neustále prekračovať. Stačí sa pozrieť, aké množstvo praxí dokázala zo seba vygenerovať. Feministická subverzívnosť sa takto stala permanentnou a jej stratégia už dávno nemusí byť len stratégiou ženských hnutí. Práve cez boj za oslobodenie žien sa utvorili nové stratégie, ktoré jemnejšie rozleptávajú a spochybňujú mocenské vzťahy na tých miestach, ktoré pre klasickú revolučnú prax neexistovali, prinajmenšom neexistovali ako problém. Feministické hnutie bolo jedným z prvých, ktorému sa podarilo poukázať na skrytejšie a oveľa viac subtílnejšie formy moci reprodukujúce sa, vždy aj prostredníctvom odporu, vo vnútri systému. Podarilo sa mu ukázať, kde a ako klasické revolučné hnutia systém svojou praxou len reprodukujú a upevňujú. To je podľa mňa veľmi dôležité.

Tým chcem povedať to, že skôr sa prikláňam k dynamickejším stratégiám, ako k stratégiám typu, že „keď odstránime vykorisťovanie alebo štát, tak dosiahneme slobodu a spravodlivosť" - tak charakteristickú pre klasické marxistické alebo anarchistické hnutia. Konečná sloboda je pre mňa len prázdne gesto, podobne ako kresťanská vízia života vo večnosti. Tieto príbehy mi už nič nehovoria a čudujem sa, že ešte veľa ľudí si ich stále rozpráva.

Anarchizmus je pre mňa stratégia a nie hnutie. „Boj" chápem výsostne lokálne a bytostne, čo ale neznamená, že obhajujem život v chalúpke nezávisle od okolitého sveta. Anarchizmus, ako schopnosť vedieť odstraňovať tie rebríky po ktorých stále niekam leziem, si preto všíma aj globálnejšie pohyby, ako len to, či sa nám darí dopestovať v záhradke cibuľku alebo či nám nejaká benzínová pumpa ničí ovzdušie na ulici. Vedomie tohto je pre mňa nevyhnutné, ale nie dostačujúce.

Farki: Bohužiaľ o anarchizme viem veľmi málo, skoro vôbec sa tomu aktívne nevenujem. Chápem ho ako filozoficko-politologický pojem. Tiež ako životný štýl. Tým, že je mnoho odnoží anarchizmu sú v ňom myšlienky, ktoré ma oslovujú. Anarchistom sa však necítim.

11. Pokud o tom chcete mluvit, jste zapojeni v nějakých aktivitách?

Daniel: Nie, ja osobne nie som. Naive Fighters mi zoberie dosť času a tiež sme teraz s priateľkou Monikou a ešte s inými ľuďmi rozbehli taký elektronický projekt. Začínam teda robiť na iných veciach, kde bude dominovať skôr zvuk a text sa pod ním stratí. Nepôjde o dj-ing, takže pôjde o klasickejšiu pódiovú záležitosť, ale vypadne z toho klasická punk-rocková teatrálnosť a nahradí ju iná...

Pomaly, aj keď neisto, som začal odhadzovať rebrík, ktorým som sa dostal až sem. Aj toto je jedna z tých anarchistických praxí a podotýkam, nie je pre mňa jednoduchá. Predsa len desať rokov je desať rokov.

Chcel by som znovu rozbehnúť výstavy v opustených domoch, ktoré sme skoro tri roky s priateľmi organizovali v Bratislave a ktoré dokázali komunikovať aj mimo „scény". To je asi momentálne môj zámer, dostať sa mimo nej, robiť veci ktoré by ma naplnili viacej. Nevravím, že ma hranie nenapĺňa, ale nechcel by som o päť rokov zistiť, že sa nám podarilo nahrať ďalšie dve platne a nič viac. V tomto som asi dosť egoistický. Začínam cítiť, že je čas vykročiť von.

Farki: Jediná aktivita v ktorej som aktívne zapojený je kapela.

12. Jaký máte názor na spojení hudby a politiky? Má to podle Vás nějaký význam?

Farki: Určite je to jeden z kanálov, ktorým môžeš komunikovať a hovoriť čo si myslíš a cítiš. Je to veľmi dôležitý kanál. Preto si myslím, čím viac ľudí - viac rozličných ľudí, sa kapele podarí osloviť tým väčšia možnosť komunikácie a nových podnetov.

Daniel: Poviem to takto: mám rád kapely, ktoré sa dokázali dostať mimo punk-rockovej scény a fungujú v mainstreame, ale dušou sú stále punk. Hrať 10 rokov v nejakom politickom underground tie isté veci pre tých istých ľudí, mi príde ako strata času a hlavne ako absolútne reakčné a ne-punkové, ak použijem tento výraz. To je tak, keď spievaš po 30 (a niekto aj po 300!!!) krát tú istú pesničku. Je síce perfektné, keď ju s tebou spievajú ľudia, ale potom zistíš, že všetci máme vyplnenú hlavu tými istými sloganmi, tými istými melódiami, tie isté tričká pred tvojimi očami, len odrážajú túto našu malosť, sektárstvo alebo, ak chceš, „scénu". Potom sa začínajú opakovať aj príbehy a skúsenosti a pokiaľ človek nie je úplne vymetený, začína zisťovať, ako ten malý systém funguje a do akej miery je sám v sebe fašistický.

Pár krát sa nám stalo, že ľudia absolútne nechápali, čo za hudbu to hráme, pretože väčšinou hráme na punkových-rockových akciách a práve tie koncerty boli jedny z mojich najlepších. Cítiš, že ide o všetko. Si zrazu „mimo" a je to vždy nová skúsenosť. Potom sú koncerty, po ktorých si o dva dni povieš: „vôbec nič sa nestalo".

Aj texty sa snažíme práve z tohto dôvodu robiť inak. To je tak, keď zistíš, že si len opakujeme a utvrdzujeme sa v tých „hlbokých" a v podstate prázdnych vetách, ktoré časom zľudoveli. Páči sa mi ľudová/popová hudba, ale nie folklór, ktorý sa hráva na punkových-rockových koncertoch, ale skutočný popík, ktorý robí napríklad Chumbawamba, popík, ktorý dokáže priniesť trochu inú realitu práve k ľuďom, pre ktorých ešte neexistuje. Pre mňa hrajú Chumbawamba perfekt-

ný McDonaldový muzak - a to je spôsob, ako preniknúť na teritórium „nepriateľa“ (ak to tak nazvem) bez toho, aby o tom vedel. Je to vlastne znovu stratégia akejsi podvratnej praxe. To je pre mňa spojenie politiky a hudby.

Aká realita vlastne žije na takom klasickom punk-rockovom koncerte? „Scéna“, to je častokrát správne vyhriate bahno. Väčšinou si preto púšťam nejakú elektronickú hudbu, pri ktorej sa potom nemusím sklamať.

13. Jaký je Vás názor na povinnou vojenskou službu, civilní službu? Co Vaše budoucnost a minulost?

Daniel: Dievča, aby sa stalo riadnym členom spoločnosti - matkou, musí prejsť krstom spoločnosti, cez pôrodnicu, chlapca pokrstí kasáreň. Ešte skôr však, prechádzame krstom vlastného pôrodu: „je to chlapec“, „je to dievča“. Tento krst potom vo veľkej miere poznačí naše ďalšie kroky.

Aj keď v posledných rokoch sa táto klasická iniciácia skutočnej ženy ako matky a skutočného muža ako nebojácneho ochrancu trochu mení, tak čo sa týka civilky ako alternatívy ku krstu kasárňou, veľký rozdiel v princípe v tom podľa mňa nie je. Ide o to rozdeliť tvoj čas a priestor tak, aby bol človek potom pripravený vstúpiť do takto rozdeleného a zabehaného „reálneho“ života. Je to ako znovu naformátovať disketu. Aj keď sa už začali používať napalovačky, princíp ostal v podstate rovnaký...

To je ako keď prvý krát prejdeš bránou školy. Na pieskovisko už zostáva menej času, až nakoniec len poznamenáš, že „tí v pieskovisku, to sú ešte len deti“. Takto nejak sa šplhá po tých rebríkoch.

Farki: Som nesmierne rád - aj keď mne to už môže byť jedno, že od roku 2006 odpadá povinnosť základnej vojenskej služby a tiež civilnej služby. Obdivujem ľudí, ktorí dokázali odopierať vojenskú službu. Ja som zvolil cestu menšieho zla a išiel som na civilku. Mal som predstavu, že civilnú službu využijem v môj prospech a aspoň z nej vydolujem maximum skúseností pre moju prípadnú budúcu prácu. Preto som si zohnal civilku v Centre pre liečbu drogových závislostí, kde som mohol uplatniť svoje vedomosti a skúsenosti zo školy, a že aspoň spojím nechutné z užitočným. Po dlhých doťahovačkách z vedením o mojom fungovaní v centre som zistil, že moja predstava bola dosť ďaleko od reality a nakoniec som po pár mesiacoch skončil na vrátnici. Momentálne mi ostávajú ešte 3 mesiace dokonca. Čo potom?

14. Co Vy a feminismus, sexismus atd. Jaké je postavení žen na Slovensku? Když jsme měly projev na street party v Blavě za Feministickou skupinu, tak to bylo docela úděsný, řada sexistických narážek atd., pokročila situace nějak?

Farki: Myslím, že situácia sa neposunula nikam, a neverím, že sa niečo v krátkej dobe zmení. A nemyslím si, že je veľký rozdiel medzi ČR a SR. Feminizmus je tu chápaný, ako pejoratívne označenie žien, ktoré buď „nevedia za čo bojujú“, alebo apriori „bojujú proti mužom“. S takýmto názormi som sa stretol ako v rádiu, tak v krčme. Ako od mužov, tak od žien.

Daniel: Parlament teraz neschválil antidiskriminačný zákon, ktorý by dovolil registrované partnerstvo. Na Slovensku je dosť silný feministický časopis a vydavateľstvo Aspekt, ktoré nahlas prináša tabu témy do verejného priestoru a trochu kriví zrkadlo „spokojnej strednej triedy“. Osobne bolo pre mňa cťou hrať pred rokom ako Naive Fighters na prezentácii jednej knihy od tohto vydavateľstva.

Okrem Aspektu tu pôsobí časopis časopis Atribút, ktorý je akýmsi oficiálnejším hlasom gayov a lesbičiek a tiež organizácia Ľudia proti rasizmu, ktorá sa teraz v poslednej dobe profilovala aj na tomto poli, hlavne pri rozruchu okolo toho antidiskriminačného zákona, ktorý sa dotýkal aj problému registrovaného partnerstva.

Na Univerzite Komenského v Bratislave boli založené Gender Studies a tiež existuje jedna oficiálnejšia feministická skupina v Košiciach. Čo sa týka DIY feministickej alebo gay/lesbian scény na Slovensku, neviem o tom nič.

15. Jak je to na Slovensku s antifašismem a jaká je naopak neonacistická scéna?

Farki: Myslím, že sa na Slovensku začali konečne veci v médiách nazývať pravými slovami. Neonacista už nie je skinhead, ale neonacista. Najväčší podiel (mediálny) na tom majú „Ľudia proti rasizmu“, ktorí vedú kampane, ktoré v ČR majú dlhšiu tradíciu. Takisto v Bratislave funguje AFA, ktorá nedávno urobila masívnu plagátovú a nálepkovú kampaň „Vykopme neonacistov z Bratislavy“. V médiách sa o tom síce teraz hovorí viac, pretože boli zaznamenané dva útoky v priebehu pár dní. Nácek bodol nožom zozadu 21 ročné dredaté dievča. Bolo by perfektné, keby tá kampaň proti rasizmu, fašizmu pokračovala a bola ešte intenzívnejšia, aby už neonacista nebol len nejaký pubertálny skinheadík v očiach verejnosti. Samozrejme, že toto je len jedna z úrovní boja proti fašistom.

16. Chcete mluvit o svých zaměstnáních? Je to pro Vás práce, nebo povolání? Koníček, či nutnost vydělat si?

Farki: Pýtaš sa na zamestnanie - koníček či nutnosť zarobiť? Momentálne som frekventantom psychoterapeutického výcviku, čo je teraz s kapelou najdôležitejšia vec z mojich aktivít. Veľmi rád by som, aby hudba bola súčasťou môjho živobytia. Viem, že chcem robiť s ľuďmi, chcem s nimi komunikovať a viem, že to nechcem brať ako nutnosť zarobiť si. Keď už musím tie sprosté peniaze nejako zhromažďovať, nech z toho aspoň nie je na blití. : Dúfam, že sa mi to podarí - skôr či neskôr.

Daniel: Najťažšie na tom je to, že musíš nevyhnutne tie veci spojiť dokopy - zarobiť si a mať prácu aj, ako svoj koníček - aby človek z toho zarábania úplne nezcvokol. Zatiaľ som nemal tú možnosť pracovať „úplne normálne“, tak že by som robil 8 hodín denne, s vyhliadkou niekoľkých rokov, ale viem, že keď dokončím civilku, bude musieť byť moja práca zároveň aj mojím koníčkom.

Děkujeme za rozhovor a perfektní spolupráci - Linda a Světlana.

Kontakt: naivefighters@post.sk

ARCHIV ANARCHO-FEMINISTICKÝCH MATERIÁLŮ

Archiv (anarcho)feministických materiálů si klade za cíl shromažďovat anarchistické a feministické dokumenty a zároveň dokumenty dotýkající se této problematiky (práva zvířat, squatting atd.). Tento archiv bude obsahovat psané dokumenty (bibliografie relevantních knih, novinové a časopisové články, knihy, přepisy různých přednášek, atd…) a audio a video záznamy (filmy, přednášky, atp…). Materiály jsou řazeny podle klíčových slov. Dostupné jsou převážně v českém jazyce, ale i v jazyce anglickém, německém a snažíme se také sbírat materiály v dalších jazycích. V archivu jsou materiály od těch, se kterými se ztotožňujeme až po ty, s kterými zásadně nesouhlasíme. Jedním z důvodů pro vznik tohoto projektu byl nedostatek možností získat nekomplikovaně materiály tohoto typu. Další z aktivit by mělo být organizování video večerů na vaši žádost.

Pokud máte zájem využít dokumentů dostupných v tomto archivu, napište na emailovou adresu: FSarchiv@centrum.cz nebo volejte na tel. číslo 0723/761112. Informace o archivu jsou dostupné také na internetové adrese http://fs8brezna.ecn.cz, rubrika Archiv anarchofeministických materiálů. Uvítáme jakékoliv příspěvky do tohoto archivu.

Feministická skupina 8. března

VÝVOJ ŽENSKÉ PRÁCE A ŽENSKÉHO ODBOROVÉHO HNUTÍ

Vývoj ženské placené práce

Úplné počátky námezdní práce žen se datují mezi 16. a 17. stoletím, v době, kdy v Anglii a Spojených státech začaly vznikat první manufaktury, především na zpracování textilií. Textilní průmysl byl odvětvím, kam měly ženy největší přístup. Pracovaly zde především ženy a děti, což se jevilo z pozic zaměstnavatele jako velmi výhodné, protože byly nejlevnější pracovní silou. Pozice žen se příliš nezměnila ani s nástupem průmyslové doby. Ženy se sice mnohem více zapojují do pracovního procesu, protože díky zavádění strojů do výroby už není na práci tolik potřeba fyzické síly, a stále více je jich z ekonomických důvodů nuceno vykonávat placenou práci, nicméně společností jsou stále vnímány jako podřízené muži, a proto dostávají o mnoho nižší mzdy, někdy i méně než poloviční. Společenské postavení žen je silně ovlivněno diskriminací jak v oblasti pracovních příležitostí, tak v politickém životě či vzdělávání.

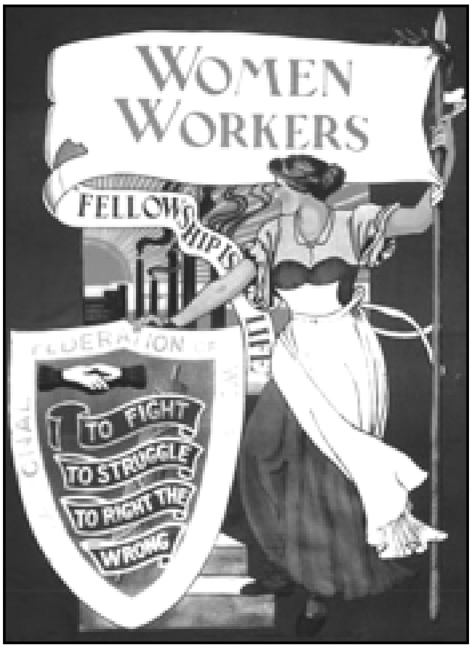
Boj o práci už ale nevedou jen ženy dělnické, nýbrž se mezi ně zapojují i ženy měšťanské. Do práce ženy nenutí jen skutečnost, že jejich rodiny mají nedostatek finančních prostředků, mnohdy ženy k boji o práci vede jednoduše to, že se nemohou vdát. Příčiny jsou dvojí - nedostatek mužů a zároveň jejich nechuť k uzavírání sňatků, neboť je pro ně mnohem pohodlnější žít si nezávislý mládenecký život než se poutat na rodinu. Vedle toho je také pravda, že se vzrůstající modernizací společnosti měšťanským ženám v mnohém usnadňuje práce. Stejně tak jim díky vzdělávacím institucím odpadá starost o děti již od brzkého věku. To vše je příčinou toho, že i takové ženy začínají toužit po práci. Nejprve v dobročinných spolcích, se vzrůstajícím poznáním přechází do pomocné sociální práce a konečně vede k touze po pravidelné činnosti odborové.

Jednou z důležitých hospodářských příčin rychlého vniknutí žen na trh byly jejich nižší mzdové požadavky. Důvodem nižších platů je ve společnosti přetrvávající domněnka, že žena si svým platem pouze přivydělává, zatímco muž je oním živitelem rodiny. Přirozeně na expanzi ženské pracovní síly reagovali muži. Dělnice prostě nenáviděli. Jednak jim totiž braly práci, zároveň ale snižovaly cenu za její odvedení. Muži v jednotlivých profesích usilovali o zákaz práce žen na jejich pracovištích, nehledě na to, že ženy často uráželi a opovrhovali jimi. „Staleté potlačování ženského pohlaví, neustálé kázání o pokoře a skromnosti, věčně opakované tvrzení o menší hodnotě žen, jemuž konečně ženy samy uvěřily, vymstilo se nyní na mužích; dělnice se spokojily se mzdou, která jim zabezpečila právě jen denní chléb; byvšíce vychovávány za otrokyně, neměly v sobě už žádné odbojné přirozenosti… Pocit solidarity se soudruhy v práci byl nezbytně úplně cizí těm, jejichž nejvyšší ctností bylo dosud, že pokládaly jedině svou domácnost za svůj svět.“

Ženy byly většinou zaměstnávány v dělnických a nádenických profesích - pracovaly v tkalcovnách, v bavlnářských a tabákových továrnách, ve spotřebním průmyslu, dokonce i v ocelárnách, na stavbách a v hornictví. Dosti častým povoláním se pro ženy stávala práce služek a vychovatelek. V místech, kde nebyla odvětví jako lehký průmysl či zemědělství, ve kterých bylo pro ženy nejlehčí sehnat uplatnění, se často dalším příjmem do domácnosti stávala práce na doma (kompletování polotovarů z továren) či jakási občasná výpomoc jiným rodinám (praní prádla, úklid, vaření). Tu zajišťovaly ženy společně s dětmi.

Začátkem 20. století se začalo projevovat odlišné pojetí ženské a mužské práce. V konfekčním průmyslu značně přesahoval počet dělnic nad dělníky a v oblasti domácího posluhování či vychovávání dětí se mužů vyskytovalo ještě mnohem méně. Jako ženské profese začaly být označovány služebné, švadleny, číšnice, prodavačky, porodní asistentky.

Organizované ženy

Ženské dělnické hnutí, které v porovnání s ženami měšťanskými nemuselo zápasit o právo na práci, nýbrž o zlepšení pracovních podmínek, a ženy zde byly vykořisťovány o mnoho více, bylo vlastně svou podstatou jen součástí velkého dělnického hnutí. Sjednocení dělníků a dělnic v tomto boji by se tedy zdálo být samozřejmostí a zapojování do společných družstev, organizací či odborů se jeví jako přirozený prostředek k dosažení společných cílů, nicméně skutečnost byla jiná. Přelom 18. a 19. století se nesl ve znamení sociálních bouří, odborová činnost byla trestána, stávkující dělníci a dělnice postihováni. V roce 1799 byl schválen tzv. The Combination Laws, zákon, který zakazoval sdružování pracujících za účelem domáhání se snížení pracovní doby, zvýšení mezd či jiných sociálních práv. Jako odezva na tento zákon se zvedla mohutná vlna protestů a roku 1824 byl přijat tzv. The Combination Act, jakási novelizace, která jistá práva odborům zaručovala, ale povolovala jen setkávání za účelem vyjednávání o platových a pracovních podmínkách. Hnutí pracujících stále sílilo a lidé se více organizovali. Přibývalo stávek a demonstrací, hlavním požadavkem se stala osmihodinová pracovní doba.

Ačkoli se veškeré vykořisťování ze strany zaměstnavatele dotýkalo žen stejně jako mužů, nehledě na to, že ženy byly (a jsou) vykořisťovány navíc ještě patriarchátem, právě ona patriarchální společnost se promítala i do dělnického hnutí. Vznikající odbory byly přístupné výhradně mužům a s existencí ženy se v požadavcích kladených na vládu či zaměstnavatele vůbec nepočítalo. Muži se stále cítili ohroženi nízkými platy žen a místo aby všichni společně bojovali/y za mzdy vyšší, snažili se muži od žen distancovat. Např. v Německu byly ženy ze zákona vyloučeny z politických spolků a jelikož hranice mezi politickým a hospodářským spolkem je velmi jemná, otázku společné odborové organizace rozhodl mužský předsudek, který se stavěl zásadně proti přijímání členek. Ženy tak byly nuceny spolčovat se jen mezi sebou a zakládat tak výhradně ženské spolky.

Ve **Spojených státech amerických** v roce 1844 vznikla Lowellská ženská dělnická reformní asociace (LFLRA) pod vedením Sarah Bagleyové, sdružující ženy z továren ve městě Lowell. Tato organizace otevřeně vystupovala proti negativnímu vlivu nových strojů na zdraví dělnic. Tímto podnítily zákonodárce k přezkoumání zdravotních podmínek a bezpečnosti na pracovišti. Poté, co však byly jejich požadavky zamítnuty, se LFLRA spojila s americkou sekcí Mezinárodní asociace pracujících (Internaional Working Mens Association), pomocí jejíhož časopisu Hlas průmyslu oba svazy požadovaly desetihodinovou pracovní dobu pro všechny továrny státu Massachusetts.

Problémy měly i čerstvě osvobozené afroamerické ženy z Jihu. Pradleny z Jacksonu (státu Mississippi) vytvořily roku 1866 odborový svaz a zahájily akci za zvýšení svých platů.

Roku 1870 byl založen velký dělnický spolek na odborovém základě - Rytíři práce (Knights of Labour). Teprve v roce 1881 si členové tohoto spolku odhlasovali možnost vstupu žen. Nové členky však ihned postavil na úroveň mužských členů a zahájil účinnou propagandu mezi dělnicemi, čímž si získal velké sympatie. Přestože nebyly ženy nikdy odbory odmítány a spolek Rytíři práce požadoval stejný plat bez ohledu na pohlaví a barvu pleti, i tak měly ženy potřebu založit vlastní odborovou organizaci. Historicky první byla v roce 1903 Womens Trade Union League (WTUL), která sdružovala ženy kvalifikovanějších profesí a která se původně

snažila apelovat na odbory mužského složení, aby začaly ženy respektovat jako rovnocenné partnerky. Roku 1909 se však tyto ženy postavily za propuštěné švadleny z několika textilních továren. V listopadu tohoto roku v New Yorku začala lokální stávka, která pod vlivem odborového setkání, na kterém reformističtí odboroví předáci zrazovali dělníky od vyhlášení generální stávky, přerostla v obrovské povstání 20 tisíc dělnic. Stalo se tek na základě řeči o otřesných podmínkách v továrně, kterou pronesla mladá dělnice Clara Lemlich. V reakci ní zradikalizovaný dav uposlechl výzvy a tím se začala dvouměsíční stávka, která byla bohužel díky zákulisnímu vyjednávání odborových předáků paralyzována. Avšak ani tato demonstrace solidarity nic nezměnila na podmínkách, které v textilních továrnách panovaly. Situace se změnila až po tragickém požáru v textilní továrně Triangle Company, ve kterém zahynulo 146 žen. Před plameny nebylo jiného úniku než skočit z okna. Teprve poté byla na nátlak odborů přijata přísnější pravidla pro bezpečnost práce. V roce 1910 byla založena organizace Women Industrial Council sdružující ženy zaměstnané v průmyslu bojující proti špatným podmínkám a nízkým platům. Jednou ze zakladatelek byla i Cicely Corbett, která byla též aktivní členkou organizace Anti-Sweating League (sweat shop = dílny v neformáním sektoru, výroba spotřebního zboží za nejnižší mzdy bez úpravy procovně-právních vztahů). V té době již ženy zastávaly třetinu pracovních míst a byla to většinou ta místa nejhorší - nejhůře placená a v nejhorších podmínkách.

V **Anglii**, kde měl silnou pozici tradeunionismus, začaly vznikat ženské jednoty už na počátku sedmdesátých let 19. století. Ty však neměly dlouhého trvání. Teprve díky organizačnímu talentu bývalé sazečky Emmy Smith (později Paterson) byl zaveden do ženského hnutí systém tím, že r. 1874 založila Ženskou obrannou ligu (Womens Protective and Provident League) s cílem organizovat dělnice v mužských odborech, pokud budou přijaty, nebo v ženských, pokud jde jen o ženská povolání nebo tam, kde muži ženy nechtějí. V roce 1889 teprve uznal nutnost organizovanosti žen i anglický odborový kongres a slíbil jim podporu. Přesto se z 1282 dělnických jednot rozhodlo pouze 111 k přijetí ženských členek, což je zjevný důkaz toho, jak byly předsudky zakořeněny v anglickém dělnictvu, jehož odborové hnutí je nejstarší a největší.

I ve **Francii** se dělnice snažily organizovat. Ve stejném roce jako v Anglii se pokusily pařížské švadleny založit syndikát, nicméně dosáhl pouze 100 členek a po několika letech se rozpadl. Organizovanost žen ve Francii byla vůbec dost malá, největší v tabákovém a textilním průmyslu.

V **Německu** se ženské dělnické spolky začaly zakládat mnohem později. Zlomovým okamžikem byla snaha vlády o zavedení cla z příze k šití. To mělo postihnout hlavně šičky, protože ty si samy přízi dodávaly. Vznikl Severní spolek Berlínských dělnic a Odborný spolek šiček plášťů, tyto spolky byly dokonce v časopise Die Staatsburgerin podporovány hraběnkou Guillaume-Schack. I ten byl ale pod vlivem protisocialistického zákona zakázán, všechny spolky byly zakázány a předačky obžalovány. V roce 1890 vznikla Ústřední odborová komise, která přijímala i ženy.

České ženské dělnické hnutí na konci 19. a začátku 20. století

České ženské hnutí se dělilo na občanské a dělnické. Zatímco občanské hnutí považovalo za největší překážku k dosažení rovnoprávnosti žen a mužů špatný (konzervativní) přístup mužů své vlastní společenské vrstvy a vrstev vyšších, ženské dělnické hnutí bylo od svých počátků pod vlivem širšího dělnického hnutí orientovaného marxisticky, a proto vycházely z předpokladu, že zdrojem sociálních rozdílů je kapitalismus a zájmy vyšších a nižších tříd jsou neslučitelné. Zastávaly tedy názor, že dosažení spravedlnosti nejen pro dělnické ženy je závislé na radikální změně společenského řádu. Přirozeně se tedy stavěly proti postupným reformám, o které usilovaly ženy z občanského hnutí.

Postupem času dostávaly problémy dělnických žen prostor i v dělnickém tisku. Například Sociální demokrat měl speciální rubriku „Obrana našich žen", která se zabývala především otřesnými podmínkami v továrnách. Ten samý časopis také zahájil finanční sbírku pro 1. ženský dělnický časopis. První číslo Ženského listu vyšlo 1. 7. 1892 v Brně a po pěti letech se časopis přesunul kvůli úspěšnosti pod vedení Karly Máchové do Prahy. Tento časopis přispíval k sebepoznání a ke zvedání sebevědomí dělnických žen a zároveň se díky němu mohla veřejnost dovědět o jejich problémech. I když to žádný podstatnější význam nemělo, tyto informace alespoň vytvářely příznivější klima ve společnosti k jejich řešení.

První velká schůze dělnických žen se konala 17. 4. 1892 v Praze. Jednalo se hlavně o postavení ženského dělnictva a žen vůbec. O několik let později připravovalo svůj sjezd ženské občanské hnutí pod vedením G. Preissové a v tu dobu se projevil důraz na rozdílnost obou hnutí. Sociálně demokratické ženy se ho kvůli neslučitelnosti zájmů odmítly zúčastnit.

Postupně ale komunikace mezi ženami obou hnutí rostla. Například Fr. Plamínková pravidelně spolupracovala s Karlou Máchovou, jednou z nejvýznamnějších představitelek českého ženského dělnického hnutí. Roku 1806 byla založena dělnická akademie, která byla přístupná i ženám. Vzrůstala snaha o porozumění mezi ženami dělnickými a ženami ze střední vrstvy. Základní spor ovšem stále přetrvával. Na rozdíl od občanského hnutí totiž socialisté a socialistky obecně nevěřili/y, že vzdělání žen, všeobecné hlasovací právo a jiná práva mohly přinést podstatné změny v postavení žen ve společnosti, a proto žádali/y radikální přeměnu.

Z mého pohledu bych jen chtěla uvést, že chyba byla na obou stranách. Bez společenského uznání rovnoprávnosti se mi zdá nemožné dělat revoluci, stejně jako se mi jeví bezpředmětné snažit se odstranit pouze nerovnosti mezi pohlavími bez ohledu na nerovnosti třídní, které jsou způsobené kapitalismem. Jako příklad pro moje tvrzení může sloužit socialistický teoretik P. J. Proudhon. Ačkoli byl součástí toho samého hnutí jako dělnické ženy a usiloval o odstranění kapitalismu, tudíž třídních nerovností, nerovnosti mezi muži a ženami jako špatné nevnímal. Nevěřil, že ženy mohou vykonávat tolik duševní a fyzické práce jako muži, přiznával ženě přibližně dvě třetiny práv ve srovnání s muži. Nenapadlo ho, že péče o domácnost a děti by měla být hodnocena jako práce. Tvrdil, že ženy nejsou schopny smyslu pro spravedlnost ctnost a rovnováhu mezi právy a povinnostmi, neboť „každá sní o tom, že se stane kněžnou".

Zdraví a organizovanost žen

Na 2. sjezdu žen československých (1908) Eliška z Purkyňů přednesla svůj návrh na to, aby se ženy daleko více organizovaly na základě svého zaměstnání, a tak se dokázaly efektivněji bránit vykořisťování ze stany zaměstnavatelů. Pozornost se také začala obracet na zdraví žen. Nejvíce zdraví škodlivá byla práce ve výrobě zápalek z bílého fosforu, protože většina zaměstnankyň umírala velmi brzy na otravu fosforovými výpary. Na nátlak majitelů továren vláda na ochranu zdraví těchto žen nic nečinila až do r. 1910, kdy byla výroba zápalek z bílého fosforu zakázána. Další činnost, která přispívala k rychlému ničení zdraví byla výroba cihel.

Dělnice žily v příšerných podmínkách, spávaly s několika dalšími rodinami bez hygienického zařízení. Přes 53% dělnic umíralo ve věku mezi šestnáctým a třicátým rokem.

Podmínky pro organizovanost žen byly dosti špatné především díky jejich nízké uvědomělosti a neustálému strachu o vlastní existenci. Ani vypětí všech sil totiž nestačilo k obstarání takových prostředků, aby rodiny vybředly z bídy. Mnohdy to zapříčinilo, že děti musely od raného dětství pomáhat, což samozřejmě vedlo k zanedbávání školní docházky a brzdilo tak nejen fyzický, ale i duševní rozvoj. Na vládu byl vyvíjen silný tlak, aby se podmínky začaly měnit k lepšímu a aby vláda zaváděla pojištění ve stáří a v nemoci. Právo na penzi totiž dělnice měly, ale za takových podmínek, které se nedaly dodržet. Například v prvních patnácti letech nesměla dělnice zmeškat jediný pracovní den. Když se jí to nepodařilo, ztrácela veškeré odpracované roky v nároku na penzi. Pracovní doba byla podstatněji omezena až v r. 1906, a to na 9 hodin denně; o rok později na 51 hodin týdně. Osmihodinový ideál však zůstával stále nedosažen.

V průmyslu se nějakým způsobem organizovalo jen kolem 30% žen, zemědělská oblast na tom byla ještě mnohem hůře. Mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem zde panovaly ještě vztahy založené na jakémsi vlastnění, kdy tzv. „pán“ měl vůči čeledi veškerá práva včetně možnosti fyzických trestů. Očekávalo se, že čeleď bude kdykoli vykonávat cokoli, co bude potřeba. Zvláštní kategorii žen s nejnižšími platy tvořily služebné. Některé ženy aktivní v dělnických organizacích se snažily vymoci pro služebné určité ústupky a zajistit jejich větší právní ochranu. Bylo svoláno několik schůzí, padly požadavky na změnu služebního řádu, na zřizování spolků. Od roku 1907 se služky začaly skutečně organizovat a stanovily si svoje základní požadavky. Na to ovšem reagovaly rakouské rodiny, které začaly české dívky bojkotovat a majitelé domů odmítaly pronajímat byty českým rodinám a německým dávali podmínku, že nesmějí mít českou služku.

Ženy měly ztíženu situaci ještě tím, že se jich muži často obávali jakožto konkurence, a proto nebylo snadné získat jejich podporu pro politická práva žen a jejich odborné vzdělávání, které by jim dopomohlo k lépe placené práci. Ženy byly často z nutnosti ochotny pracovat za nižší mzdy než muži, což přirozeně vedlo ke snižování mezd obecně. Ženám velmi pomáhal spolkový život, který byl nejčastěji zaměřen společensky a na vzdělávání. Spolky se utvářely většinou podle oboru, ve kterém ženy pracovaly. Pořádaly hlavně vzdělávací kurzy, přednášky, taneční zábavy a postupně zakládaly také knihovny. Zabývaly se i charitativní činností. Všechny tyto spolky měly ale velké finanční potíže. Nebylo dost peněz ani času na rodinu a zaměstnání, natož na spolkovou činnost. V roce 1906 bylo v českých zemích organizováno politicky jen šest a profesně patnáct tisíc žen.

Poznámky:

*Tade-unionismus: britská forma odborového hnutíod r. 1868, kdy byl založen Trade Union Congress

*Františka Plamínková (1875-1942) - přední osobnost ženského hnutí, zakladatelka Ženského klubu českého, učitelka, publicistka, r. 1903 organizovala hnutí za zrušení celibátu učitelek

*Eliška z Purkyňů - aktivistka ženského hnutí hlavně v oblasti sociální

*Karla Máchová (1853-1920) - významná postava ženského dělnického hnutí, stoupenkyně marxismu, učitelka na národní škole, ke konci 19. století se stala mimořádnou posluchačkou Filosofické fakulty UK, r. 1908 jako první žena v habsburské říši kandidovala na poslanecké křeslo do českého sněmu; redaktorka Ženského listu, přispívala do řady dalších

Použitá literatura:

Neudorflová, Marie L., České ženy v 19. století, Janua, 1999

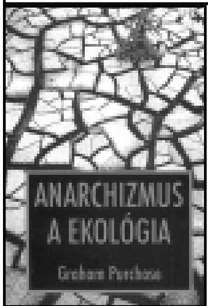
Neumann, Stanislav K., Dějiny ženy, Otakar II. - Michal Zítko, 1999

Svoreňová, Blanka, Žena 20. století ve světě práce, Práce, 1968

Viktorie N.,http://fsa.anarchismus.org

Markéta

KULTURA: Knihy

Graham Purchas:
ANARCHISMUS A EKOLÓGIA

V červnu vydalo slovenské nakladatelství Bod zlomu ve spolupráci s publikační skupinou FSA slovenský překlad knihy významného současného anarchisty Grahama Purchase - Anarchism and environmental survival. Jedná se o významný vydavatelský počin a to hlavně z důvodu, že se jedná o knihu současného autora na současné téma, která je zároveň pozitivní ve smyslu hledání alternativ.

V kapitole na téma komunity a ekologického regionu autor propaguje přirozený geograficky a ekologicky pojatý region jako alternativu k nacionálnímu pojetí společnosti. Rovněž se zabývá koncepcí zelených měst.

V kapitole „Princíp bioregionálnej federácie“ autor poukazuje na myšlenku role solidarity a altruismu v biologických systémech, kterou v 19. století propagoval Kropotkin jako protiklad k čistě konkurenčnímu pojetí darwinismu a která se dnes dostává do popředí zájmu biologů i mikroekonomů.

U kapitoly „Anarchizmus, teória chaosu a metafyzika prírody“ jsem se dopředu obával, co se dočtu. Tisíce vědců se snaží většinou dost násilně naroubovat tento módní fenomén na své obory, teď měla být naroubována na anarchismus. Autorovi se ale podařilo napsat velmi zajímavou polemiku na téma vnitřní proti vnější organizaci, na téma centralizace a na další související témata.

V kapitole týkající se anarcho-syndikalismu se autor pokouší argumentovat proti představě, že zájmy pracujících, potažmo zájmy průmyslu musí být v protikladu k životnímu prostředí.

V kapitole „Anarchizmus, ekológia a ľudská populácia“ autor navazuje na kritiku malthusianismu, tedy kritiku většinou spojovanou s osobou M. Bookchina. Autor netvrdí, že populační exploze je mýtus, ale za její příčiny považuje důvody sociální, nikoliv biologické. Rovněž negativní důsledky populační exploze jsou podle autora způsobeny sociálními důvody.

V kapitole týkající se osoby M. Bookchina a jeho kritiku odborů se autor zastává anarchosyndikalismu.

V kapitole „Anarchizmus, feminizmus a zelená revolúcia“ vyzdvihuje autor roli žen - anarchistek - v historii anarchistického hnutí. Zároveň upozorňuje na časté iracionální argumenty pro eko-feminismus. Výjimečnost vztahu žena - životní prostředí vidí autor v sociálních důvodech a odmítá nějaké „vyšší“, „spirituální“ důvody.

V dalších dvou kapitolách se autor zabývá myšlenkou práv zvířat a otázkou živočišné výroby, kterou jako takovou neodmítá.

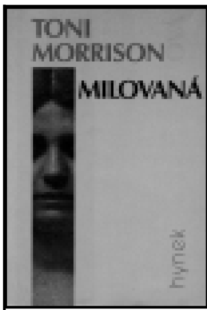
Kapitola „Divočina a ľudská komunita“ autor vysvětluje význam různých forem nedotčené přírody pro lidskou společnost.

Kapitola „Anarchizmus a sebaobrana komunít“ přináší polemiku různých strategií ochrany životního prostředí.

V poslední kapitole nazvané: „Anarchistická spoločnosť a jej praktické dosiahnutie“ autor otevírá otázky technologie, městských komunit, syndikalismu, revoluce i historického neúspěchu marxismu.

Vím, že kniha vyvolala polemiku ohledně názvu jejího překladu. Na jednu stranu chápu překladatele, že volili kratší a více říkající název, na druhou stranu tentýž autor vydal ještě knihu Anarchism and ecology (Black Rose Books, 1997).

Vojta

Toni Morrison:
MILOVANÁ

Říká se, že... „Je to první žena černé pleti, která získala Nobelovu cenu za literaturu.“ „Je jednou z nejslavnějších spisovatelek na světě.“ „Díky románům T. Morrison porozuměli běloši černošské duši lépe než kdy předtím.“ Osobně mě ale všechny tyhle komplimenty nijak neoslovují. Je bezpochyby pravdou, že T. Morrison vedla a snad stále vede dosti neobyčejný život a že její knihy jsou hodně čtené, nejdůležitější pro mne je ale fakt, že mě její kniha Milovaná oslovila hned po přečtení několika stran.

Dalo by se říci, že centrálním tématem této knihy je mateřská láska. Láska tak velká, že donutí matku zabít vlastní dítě „jen“ z obavy, aby jej nepostihl stejný osud jako ji - tedy život v područí bílých otrokářů. Záměrně ale píšu „dalo by se říci“, protože stejně nosným tématem je určitě i láska ke svobodě, uvědomění si, že život bez ní není životem, nýbrž přežíváním. Celý příběh je vyprávěn retrospektivně, tudíž vlastní tragédii, která neustále visí ve vzduchu, se čtenář dovídá až za polovinou knihy. Hlavní postavou je otrokyně, které se téměř záhadou podařilo uprchnout ze zajetí a se svými čtyřmi dětmi se usadit v domě matky svého muže, který útěk nepřežil. Její život je šťastný až do té chvíle, kdy nedaleko jejich domu spatří svého bývalého majitele. V hrůze, že se děti stanou také otroky, se rozhodne raději je i sebe usmrtit. Než je zastavena, podaří se jí jedno z nich skutečně zabít. Matka je však i přes krveprolití, které způsobí, nadále přesvědčena o ospravedlnitelnosti svého činu. Ono zabité děvče se ale mnoho let po své smrti vrací zpět, aby své pozůstalé trápilo a mstilo se za svůj zmařený život...

Jestli byl ale život skutečně zmařen zbytečně, jestli by žití v otroctví nebylo horší a do jaké míry měla matka právo rozhodnout za své dítě, jsou otázky, nad kterými je čtenář nucen přemýšlet. A mně se nabízí otázka, zda byla odsouzeníhodná vražda ze zoufalství a hrůzy z věcí příštích, či si odsouzení zasloužil v té době platný otrokářský systém?

Zajímavý příběh? Zajímavější na něm však je, že je celý psán na základě dokumentárního materiálu z novin z roku 1855, který hovoří o otrokyni Margaret Garner, která uprchla z plantáže v Kentucky a skutečně se po dopadení svým majitelem pokusila zavraždit své děti, ale stihla jen jedno. A vždy byla přesvědčena o ospravedlnitelnosti svého činu...

Morrison, Toni: Milovaná (Beloved), nakladatelství Hynek, 1996, 1. vydání

Markéta

Film

DOMÁCÍ ŠTĚSTÍ (A MERRY WAR)

Tento film je natočen podle románu George Orwella: Bože zachraň aspidistru (Keep the aspidistra flying by). Oba názvy (jak románový, tak filmový) mají své opodstatnění. Vlastně jsou do jisté míry totožné, neboť aspidistra je symbolem domácího štěstí. Tato květina také provází hlavní postavu celým dějem filmu, je takovým indikátorem „revolučního“ postoje Gordna.

Hlavní postavou je básník anarchista (zde je termín třeba chápat v nejširším smyslu slova) Gordon Comstock. Gordon se vzdá lukrativního zaměstnání v reklamní agentuře. Usoudí, že nebude mrhat talentem pro vymýšlení sloganů pro reklamu na kávu. Vzhledem k tomu, že jako básník není dostatečně znám dohodí mu jeho „soudruh“ a zároveň bohatý nakladatel Ravelston místo v knihkupectví v lepší londýnské čtvrti. Tak tedy Gordon klesá z vyšší střední třídy do nižší střední třídy. Pronajme si pokoj poblíž své práce a jeho ctihodná maloměšťácká paní domácí mu do pokoje dá aspidistru jako symbol domácího štěstí slušných a spořádaných rodin střední třídy. (Podle toho se k ní také Gordon chová, terorizuje jí např. tím, že jí propaluje listy.) Gordon ale po několika týdnech ztropí v opilosti veřejné pobouření a je z místa prodavače knih vyhozen. Klesá tedy opět o třídu níž do čtvrti londýnské spodiny. Tam několik měsíců hrdě trucuje (trucuje proto, že není doopravdy nucen pracovat v těchto podmínkách, ředitel reklamní agentury mu stále nabízí místo se zvýšeným platem) jak před milenkou Rosemary tak před „soudruhem“ nakladatelem. Zde mu jeho domácí, místní kuplířka, dá do pokoje také aspidistru, která ovšem zde pro Gordna znamená symbol domácího štěstí proletariátu. V momentě, kdy se ale dozví, že jeho přítelkyně je těhotná odhodí svou básnickou (ale i „anarchistickou“ hrdost) a jde požádat zpátky o místo v reklamní agentuře. Film tedy končí „happyendem“. Gordon se svou teď již manželkou zakládájí společnou domácnost, ve které samozřejmě nechybí aspidistra. Oba se „konečně“ hrdě hlásí ke své střední třídě.

Aspidistra

Film podle mne obsahuje několik zajímavých rovin. Jednak salonní revolučnost jak „soudruha" nakladatele již od počátku, ale v důsledku i Gordna. Za další film poukazuje na fenomén: nejsem - li si jist, kam patřím, zkusím být anarchistou. V neposlední řadě, že i anarchista/anarchistka, který/á to myslí vážně, změní svůj postoj, jakmile přijde nová zodpovědnost (v tomto případě dítě). I když poslední jmenované se dá chápat i jako upozornění, že zastávat revoluční názory v momentě, kdy člověk není odpovědný pouze za sebe, je relativně obtížnější (nikoliv však nemožné).

Na závěr ještě to, že film je velmi dobře udělaný hlavně co se týče pregnantnosti dialogů, je vidět, že Orwell psal o něčem, co dobře znal. Já jsem se dobře bavila po celou dobu nad dobře formulovanými narážkami právě zejména ne salonní revolučnost všech protagonistů.

Domácí štěstí (A merry war) cca. 96 min, režie Robert Bierman.

Tamara

(Pro více zájemců je možné udělat promítání, film je k dispozici na videokazetě z českým dabingem)

Výstava

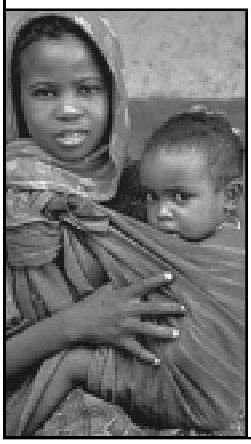

LÍBA TAYLOR - NEVIŇÁTKA

Zdá se, že poslední dobou obrovsky vzrostl počet (mezinárodních) humanitárních organizací, zpopularizovaly se snahy o ochranu lidských práv, lepší kvalitu života a životní podmínky ve Třetím světě, a vůbec „západ“ se snaží být vůči rozvojovým zemím velmi humánní. Stále je slyšet o „těch hodných Evropanech”, kteří v Asii, Africe či v Jižní Americe zachraňují nebohé domorodce a přiváží s sebou vzdělání, očkování a léky, ochotnou péči o staré a nemocné lidi, jídlo, oblečení atd. atd. Pokud se však jedná o humanitu v rámci Evropy či Severní Ameriky patrně není dost „svatá”, aby se s ní někdo obtěžoval - myslím, že ani jeden z těchto kontinentů na tom není s korektně lidským chováním nejlépe, čímž však nechci zatracovat toto chvályhodné snažení v rozvojových částech světa. Je však otázka, zda se těmito aktivitami, na které stále někdo pěje chválu (zářným příkladem toho jsou např. masová média), opravdu něco trvale změní. Ano, zmírní se dopady ozbrojených konfliktů (které však některé organizace propagované jako velmi altruistické samy vyvolávají - viz OSN), zachrání se mnoho životů dodáním potřebných léků či očkování, jídla a šatstva, ženy se mohou rekvalifikovat na lepší pracovní místa, což je odpoutá od naprosté závislosti na rodině, ale jsou tyto změny opravdu převratné? Změní se něco v globálním měřítku na situaci rozvojových zemí?

Líba Taylor je jednou z fotografek a fotografů, jejichž dílo začalo být aktuálně ceněno paralelně s rozmachem humanitárních projektů a organizací, jakožto lidí, kteří toto nepokrytě svaté dobro dokumentují.

Fotografická činnost této převážně v zahraničí známé fotografky, která používá klasického stylu legendárních zakladatelů fotografického dokumentarismu Lewise Hinea, Jacoba Riise, Dorothey Lange, se specializuje na problematiku Afriky, Asie a Jižní Ameriky. Již 20 let pracuje na dokumentaristických projektech pro světové humanitární organizace (UNICEF, Save the children Fund, Actionaid, UNHCR, WHO, UNAIDS, aj.). V jejím stručném životopise je uvedeno, že „…má zvláštní nadání ryze ženské komunikace s fotografovanými lidmi a pochopení pro jejich životní situaci…..ví, jak fotografovat, aby vyhověla potřebám humanitárních organizací, a přitom jsou její snímky naplněné osobním účastenstvím a něhou…”.

Její fotografie ze současné výstavy “Neviňátka” mapují situaci především žen a dětí v Africe (Etiopie) a Asii (Indie, Kambodža). Cílem jejího objektivu jsou děti, které najdeme na obou stranách zbraně, ženy pečující v nelehkých podmínkách o své děti, ženy při práci na poli nebo v nemocnici, ženy v uprchlických táborech či táborech pro ženy s dětmi v nouzi, indické jogínky, které jejich rodiny jako určitý druh sebevykoupení „darovali” do chrámů, kde se z nich stávají sexuální otrokyně a jsou cílem opovržení všech ostatních z vesnice, ženy znetvořené kyselinou jakožto tradiční trest za odmítnutí nápadníka, staří nemohoucí lidé, školy pro dospělé (hlavně pro ženy)…

Líba Taylor vystudovala kromě španělštiny a filmové a televizní tvorby na universitě v Bristolu i prestižní školu dokumentární fotografie ve Walesu. Získala celou řadu britských a mezinárodních cen, v roce 2001 získala v soutěži Czech Press Photo cenu Českého výboru pro UNICEF za své snímky uprchlíků ze Sierra Leone. Cílem její tvorby je podle jejích slov „snaha ukazovat světové veřejnosti věci, které je nutno napravit”.

Fotografů/fotografek s cílem zdokumentovat a ukázat široké veřejnosti problémy, které jsou závažné a „západní” člověk nemá tolik příležitostí se s nimi setkat, je jak jsem již výše naznačila více, čímž vznikají rozdíly v technikách a formách vyjádření této současné problematiky. Před časem byla k vidění ve výstavních síních Mánesa výstava fotografa Sebastio Salgada nazvaná příznačně „Exodus”, která se lišila od „Neviňátek” svou přímostí a nezaujatostí. Je to možná tím, že autor nespolupracuje s humanitárními organizacemi (pokud ano tak velmi omezeně) a není tak nucen fotit zaujatě, ale jistým způsobem odhaluje pravdu o životních podmínkách mnoha lidí, na což je třeba reagovat. Také se mírně lišil zaměřením - svým dílem se Sebastio Salgado věnuje především Jižní Americe.

Myslím, že však ve focením hrůz Třetího světa či v krátkozraké činnosti humanitárních organizací není spasení současné situace. Lidé na výstavě se zhrozí nad zobrazenými denními faktickými událostmi života v rozvojovém světě, avšak poté co opustí výstavní síň ve svých botách značky Adidas, na jejichž výrobě se podílely ženy a děti za peníz neúměrný jejich práci, jsou schopni o tom pouze na úrovni diskutovat.

Skutečná změna podle mého názoru nastane teprve až se těmto rozvojovým zemím dá prostor ke skutečnému rozvoji, až přestanou být vydírány nadnárodními institucemi, až je nebude omezovat násilná globalizace, až děti nebudou nuceny bojovat, až nebudou děti i dospělí muset otročit pro nadnárodní korporace, až se ženy začnou skutečně emancipovat a vymaňovat se ze svazujících společenských a náboženských tradic.

Výstava „Neviňátka” Líby Taylor se konala v Komorní galerii Domu fotografie Josefa Sudka 18.6. - 21.7. 2002

Leny

Protesty při summitu NATO, 21. - 22. listopadu 2002, Praha

Na následujícím náčrtu podoby protestů při pražském summitu NATO se shodly skupiny Československá anarchistická federace (ČSAF), Feministická skupina 8. března (FS8B), Organizace revolučních anarchistů - Solidarita (ORA-S) a Ulice lidem! (UL!)

*Jako nepříhodnější podobu protestů vidíme kreativní obsazení města s cílem vyjádřit a podpořit boj proti diktatuře kapitálu a jejím armádám. Protest by měl spojit jak masové vyjádření odporu, tak množství decentralizovaných, ale koordinovaných akcí v různých lokalitách Prahy, které by vycházely z iniciativy jednotlivých skupin.

*Respektujeme rozmanitost taktik, ale přihlížíme k tomu, že současné podmínky a vyhlídky nedávají realistické šance na přímou konfrontaci samotného místa konání summitu.

*Víme navíc, že úlohu nejrůznějších summitů institucí globálního kapitalismu netřeba přeceňovat: těžiště kapitalismu nespočívá v konferencích jeho manažerů, ale v každodenním vykořisťování a odcizení. Vezmeme-li však přesto summit NATO jako příležitost k tomu, dát zaznít hlasu antikapitalistického odporu, bylo by otrocké trvání na jedné, přímo konfrontační, taktice, nejsou-li pro ni podmínky, jen fetišizací přímé akce. To, že jako příhodnější místo vidíme náměstí a ulice, kde se odehrává život obyčejných lidí, spíše než vyklizené ulice pod opevněným palácem ochranky kapitálu, je poté i výrazem toho, že naším cílem není pořádat spektákl pro bohaté militaristy uvnitř centra a média, ale přenést kritiku mezi pracující.

*Zatímco smysl akce, vyjádřit antikapitalistický a antimilitaristický odpor, zůstává, co se taktiky týče, není náš návrh konečný: může se průběžně přizpůsobovat možnostem a perspektivám. Konečná podoba akcí závisí i na vaší aktivitě!

Plánované akce v Praze

17. listopad, neděle: demonstrace proti kapitalismu a NATO
19. listopad, úterý: slavnostní večeře účastníků summitu - hlasitý protest u místa konání; Food Not Bombs, připomenutí zvěrstev kapitalismu
21. listopad, čtvrtek: den zahájení summitu a zároveň den našeho nejhlasitějšího protestu; **mezinárodní den akcí proti NATO**

Příhraniční demonstrace:

Dá se očekávat, že mnoho lidí nebude vpuštěno přes hranice. Byla by však škoda, aby se nevyužilo jejich potenciálu a aby prostě odjeli domů - reakcí na postup represe by mohly být demonstrace ve městech poblíž hranic. Hledáme proto skupiny v příhraničních městech, které by mohly být kontakty pro ty, kteří/ré nebudou přes hranice vpuštěni/ny, a které by mohly koordinovat akce solidarity s pražskými protesty.
Informace o příhraničních aktivitách budeme průběžně zveřejňovat na webu www.antinato.cz

Kontakt: info@antinato.cz

Avrich Paul: KRONŠTADT 1921, AK13, Praha 2002, 236 str.

Z výběru tématu by se na první pohled mohlo zdát, že české anarchistické hnutí nepřekročilo svůj zenit. Opak je však pravdou! Ačkoliv dané téma bylo v anarchistických publikacích (samozřejmě nejen českých) již mnohokrát „propíráno“ (v samotné AK FSA už jednou), stejně tak jako některá jiná příbuzná témata - např. machnovské hnutí nebo španělská revoluce (čili historicky neúspěšné pokusy o nastolení skutečné sociální spravedlnosti nutně s pomocí revoluce či povstání), pohled amerického autora Paula Avriche je svěží, čtivý a hlavně, což je velmi důležité, kritický. Obzvláště cenná se v tomto kontextu jeví skutečnost, že Avrich sám není anarchista, a že pouze na základě akademické průpravy, tj. pomocí pečlivé posloupnosti faktů a pramenů, demoluje obvyklé bolševické mýty o „bělogvardějském spiknutí“. Jde tedy o poměrně seriózní pohled „z venku“, jež se tím pádem vyhýbá zaběhnutým srdceryvným klišé typu „jaké by to muselo být skvělé, kdyby...“. Lidé jsou zde zobrazováni jako lidé se všemi svými na jenom kladnými či zápornými stránkami. Kronštadtští povstalci, kteří, ačkoliv pro to chybí přímé důkazy, měli velmi blízko k anarchistům, ale zároveň se u nich projevovali nejrůznější nešvary té doby - velmi silný **antisemitismus** (za bolševickým elitářstvím spatřovali židovské spiknutí) nebo vyhrocený ukrajinský **nacionalismus** (mnoho námořníků pocházelo z ukrajinského venkova postiženého bolševickým „Válečným komunismem“ (tj. drancováním i těch nejnutnějších zásob a při protivení se terorem rekvírujících oddílů) a za tímto zlem spatřovali především ruský element). Na druhou stranu špatní pro ně nebyli všichni bolševici, ale především jejich elita (Lenin, Trocký či Zinovjev), a k těm zajatým se chovali velmi korektně. Poměrně pozitivně jsou zde také například zobrazováni i tzv. vojenští poradci, bývalí carští důstojníci, prokazující svou skoro až nepochopitelnou loajalitu povstalcům velmi dobrými pragamatickými radami, které kdyby možná byly uposlechnuty...:-) Vytvořena tak byla nestranná historická studie, jejíž pozitivum je právě v tom, že „nestojí na žádné straně barikády“, aniž by ovšem zůstávala faktograficky chladná. Odkazy, citace a nakonec i samotný popis událostí nepůsobí ploše a stroze. A to vše má za následek vtažení do neúprosného víru událostí, naprosté pohlcení nejrůznějšími a většinou tragickými lidskými osudy protkaným a strhujícím dějem, bez toho abychom přestali vnímat historický kontext událostí i všechny vnější okolnosti, které způsobili tak tragický konec této jedné z nejmedializovanějších i nejspekulovanějších kapitol Ruské revoluce.

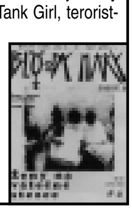

(pozn. red.: Upozorňujeme, že se nestotožňujeme s úvodem této knihy, protože jsou v něm napadány některé anarchistické organizace.)

Aram (AAP)

BLOODY MARY #6

Po ročním zpoždění nová BM! Zaručeně čerstvá! Obsahuje: ženy na válečné stezce (Amazonky, Phoolan Déví, Tank Girl, teroristky, Voltarine de Cleyre) a modifikovanou mrkev. Případné pravopisné chyby nejsou na závadu. Před upotřebením nadechnout. Uchovejte z dosahu machistických sviní. Netestováno na zvířatech. POZOR! Tento časopis není hračka!

bloodym@centrum.cz
Jitka Kolářová, Trnkova nám. 3, 152 00 P5

A-KONTRA 5/2002

5. číslo časopisu A-kontra se věnuje především různým názorům na Anarchistický 1. máj v Praze a Antifašistický 1. máj v Brně a na další akce, které proběhly k 1. máji ve světě. Dalším významným tématem je fašismus a ultrapravicové aktivity. Nechybí ani glosy, reakce na aktuální témata a něco z teorie anarchismu.

A-KONTRA 6/2002

Nové číslo anarchistického bulletinu A-kontra se představuje v nové grafické podobě – v přehledné, ale trochu plýtvavé. Hlavním tématem čísla je náboženství a další korespondující témata: anarchismus a náboženství, satanismus, náboženství a materialismus, náboženský fundamentalistické režimy. Čtenář/-ka však nalezne i řadu článků na aktuální společenská témata či zpravodajství Anarchistického černého kříže. Součástí tohoto čísla je také NEUVĚŘITELNÁ reakce jednoho z čtenářů na akci proti Hnutí pro život ČR, která proběhla v březnu 2002 (reakci na ni naleznete uvnitř tohoto čísla PC a pravděpodobně v dalším čísle tohoto bulletinu).

Kontakt: *ČAS, PO Box 223, Praha 1, 111 21, tel.: 0605 903 098, http://a-kontra.csaf.cz, a-kontra@csaf.cz.*

ČASOPIS AKCE Č. 6

Po formální stránce zůstává 6. číslo Časopisu Antifašistické akce téměř stejné jako to předešlé, čtenář si jen musí zvyknout na cenu 15Kč, která i po zvýšení zůstává v porovnání s ostatními časopisy velmi nízká.

Po stránce obsahové se zde hned od první strany můžeme začíst do rozsáhlého článku o fašismu, jeho historických souvislostech a projevech, který je bohužel omylem zakončen poněkud neaktuálním přehledem neonacistických organizací v ČR. V rubrice Ze světa najdeme články o fotbalovém MS v Jižní Koreji z poněkud jiné perspektivy než bylo v médiích běžné, o generální stávce ve Španělsku, o protestech proti privatizaci v Peru. Setkáme se s články připomínající loňské protesty v Janově. V rubrice Názory se rozpoutala velmi zajímavá diskuze na téma angažovanosti žen v hnutí a ve Zprávách z domova najdeme informace o Národním Odporu, Johny Kentus Gengu a Sládkově předvolebním mítinku ve Vysokém Mýtě. Seznámíme se zde s přehled Slovenského krajně pravicového, nacionalistického a neonacistického hnutí, s nově vzniklým internetovým portálem Alarm a na závěr najdeme velmi čtivý a podrobný článek o atentátu na Heydricha. Samozřejmně mnohé další informace získáte i v rubrice Krátce.

KYTARY A ŘEV aneb co bylo za zdí: punk rock a hardcore v Československu před rokem 1989

Tato kniha vyšla v nákladu 1 000 kusů, 600 kusů je prodáváno jako příloha fanzinu Hluboká orba č. 23 - léto 2002. Tato publikace usiluje o shrnutí historie punku a HC za časů totality. Kniha je rozdělena do několika kapitol, většina se jich věnuje jednotlivým hudebním projektům a jejich vývoji, další část je přehledem skupin podle krajů, nahrávek, koncertů a tiskovin. Publikaci uzavírá představení brněnského klubu Křenová a anketa, ve které odpovídá dvacítka lidí, kteří se pohybovali v předrevolučním punku. Nechybí ani stručné shrnutí v angličtině.

Kytary a řev vycházejí v „samizdatu“ a proto se čtenář/-ka nemá možnost seznámit se jménem autora...no alespoň víme, že se jedná o muže. Punk byl v bolševickém Československu hudebním a životním stylem, který podléhal velmi tvrdé státní represi. Punkové/-erky provokovali/y nejen svým vzhledem, ale tehdejšímu režimu vadila především spontánnost a autentičnost punku. Nedařilo se ho „zkulturnit“ ani cenzorsky upravit jako metal. Proto ani tolik nevadilo, že se punkové skupiny účastnily oficiálních rockových přehlídek, ale represím podléhaly především neoficiální vystoupení ve sklepech, prostě akce mimo dozor režimu. Autor ale také uvádí, že není možné si punk za minulého režimu příliš idealizovat: „To, že byli všichni „na jedné lodi“ neznamenalo, že by se lidé nervali na koncertech, nelikvidovali drogama a alkoholem, nehráli si na elitu českého punku, že se v textech neobjevovalo rasistické svinstvo anebo že by kapely nesahaly k ústupkům vůči oficiálním institucím, když k tomu možnost dostaly.“ Kniha vyšla v dobré grafické podobě a naleznete v ní okolo 140 fotografií.

Kytary a řev aneb co bylo za zdí: punk rock a hardcore v Československu před rokem 1989, 317 str., brož., vyšlo: 2002, 200 kč. Anticopyright: neplatí pro studenty/-ky politologie, píšící své školní práce o subkulturách pro potřeby Ministerstva vnitra.

Kontakt: *ukrutnost@seznam.cz*

EXISTENCE Č. 14 (25 kč - 40 str.)

Téma nové Existence: Anarchie v praxi, vypadá už na první pohled zajímavě. Dozvíme se zde nejprve obecně o některých svobodných a samosprávných způsobech sdružování - družstva, LETS (Local Exchange Trade Systém, Místní výměnný obchodní systém), komuny, squatting… Pak následuje popis konkrétních projektů jako např. Guerilové zahrady v New Yorku, kolektivní bydlení Christianie v Kodani. Podrobněji jsou zde popsány aktivity Argentinců spojené se sociálními bouřemi v prosinci 2001. Zajímavé, ale spíše smutné shrnutí přináší článek o českých samosprávných projektech. V rubrice historie hnutí je věnován prostor samosprávě během španělské revoluce a okupačním hnutím v Itálii 1920. Neméně zajímavý je text o státní sociální politice z pohledu anarchistů.

